

de Kanttekening

JULI 2022 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

Vrij, moedig & inclusief

‘Heb je nog bruine hoofden voor mij?’ GroenLinks worstelt met diversiteit

Waarom horen we zo
weinig moslims in het
abortusdebat?

Als Turkse Nederlander
naar Turkije: zelfcensuur
voor een fijne vakantie?

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Juli 2022

Jaargang 5 - nr. 55

UITGEVER

De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR

Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR

Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Chris Aalberts, Tayfun Balcik, Shawintala Banwarie, Thomas von der Dunk, Jaswina Elahi, Fitria Jelyta, Lody van de Kamp, Ewout Klei, Caner Mert, Jos van Oijen, Caspar van de Poel, Gijs de Swarte

Beeld cover: Robin Utrecht

CONTACT / INFORMATIE

010-2013740

info@dekanttekening.nl

www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

‘Heb je nog bruine hoofden voor mij?’

GroenLinks worstelt met diversiteit

● OP DE COVER

6

16

Waarom horen we zo weinig moslims in het abortusdebat?

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

- 6 ‘Heb je nog bruine hoofden voor mij?’ GroenLinks worstelt met diversiteit

- 14 Ons panel keek naar *Omroep Zwart* op tv: ‘Had inhoudelijk meer verwacht’

● SAMENLEVING

- 10 Nederlandse angst na racistische aanslag VS: ‘Media legitimeren deze ideeën’

- 16 Waarom horen we zo weinig moslims in het abortusdebat?

- 18 ‘Ben jij een moslim? Maar jij bent toch geen Marokkaan?!’

- 12 Jaswina Elahi - Zolang omroep ON mag bestaan, faciliteert de overheid extreemrechts

- 20 Lody van de Kamp - De prijs van de doorgeschoten secularisatie

- 13 Chris Aalberts - Liever woke-activisten dan rechtse aanstellers

- 22 Superdivers schimmelparadijs: de ‘vergeten’ Wildemanbuurt in Amsterdam

26

Als Turkse Nederlander naar Turkije: zelfcensuur voor een fijne vakantie?

● WERELD

De 'ethische politiek' in Nederlands-Indië stond bol van racisme en geweld

● WERELD

38

Aysegül Karaca: 'Nederlandse verjaardagen zijn heel leerzaam'

● DE SWARTE BLADZIJDEN

44

25 Tayfun Balcik - De witte omvolkers in Amsterdam Nieuw-West hoeven nooit te integreren

● WERELD

26 Als Turkse Nederlander naar Turkije: zelfcensuur voor een fijne vakantie?

29 Angst voor 'arabisering' voedt Turkse migrantenhaat: 'En de staat kijkt toe'

32 'De Indiase staat beheerst het leven van Kashmiri moslims – en zelfs hun dood'

34 Jos van Oijen - De ene genocide is de andere niet

37 Thomas von der Dunk - Is Afrika met Rusland en China echt beter af?

38 De 'ethische politiek' in Nederlands-Indië stond bol van racisme en geweld

● KUNST & CULTUUR

42 Ook Groningen profiteerde van de slavernij, laat deze tentoonstelling zien

● DE SWARTE BLADZIJDEN

44 Aysegül Karaca: 'Nederlandse verjaardagen zijn heel leerzaam'

● NIEUW IN NEDERLAND

46 'Overheid, geef eens om hoogopgeleide vluchtelingen die hard willen werken'

In het kort.

In het vorige nummer kondigden we aan dat onze ramsdansserie 'De Vijf Zuilen' een maandelijkse serie zou worden. Maar we ontdekten onlangs dat eenzelfde naam en opzet al worden gebruikt in een artikelenserie op het online medium *NieuwWij*. We bekijken op dit moment de mogelijkheden van een soortgelijke interviewserie over zin-geving, maar dan dus net even anders.

Kamervragen BIJ1 over woonwagenbewoners op zwarte lijsten

BIJ1 heeft Kamervragen gesteld over het nieuws dat woonwagenbewoners in meerdere gemeenten op zwarte lijsten staan en daardoor eerder in verband worden gebracht met criminaliteit.

De Stentor meldde onlangs dat woonwagenbewoners door verschillende gemeenten eerder in verband worden gebracht met zware criminaliteit dan andere inwoners, als er tips binnenkomen over verdachte situaties. Ze staan op een controlelijst, die is opgesteld door het ministerie van Justitie en Veiligheid.

'Als een tip gaat over iets op een woonwagenkamp of betrekking heeft op een woonwagenbewoner, gaan de alarmbellen eerder af dan als het een bewoner van een villawijk betreft', aldus de krant.

Het ministerie vindt de zwarte lijst niet problematisch. Het is een eerste stap om een signaal te toetsen, aldus een woordvoerder van het ministerie.

BIJ1 neemt daar geen genoegen mee en wil weten welke gemeenten deze zwarte lijsten hanteren. De partij van Sylvana Simons vindt dat de lijst in strijd is met het non-discriminatiebeginsel in de Grondwet – en bijdraagt 'aan de jarenlange stigmatisering en discriminatie van woonwagenbewoners' zoals Sinti, Roma, Yenische en Reizigers. Er moet snel een einde komen aan deze lijsten, aldus de partij. ●

Den Haag: vrouw slaat moslima, trekt hijab af: 'Rot op naar je eigen land!'

Een Marokkaans-Nederlandse moslima (32) zegt dat ze in een Haags winkelcentrum is geslagen en dat haar hoofddoek is afgetrokken. Ooggetuigen bevestigen haar verhaal.

Het slachtoffer vertelt aan *de Kanttekening* dat zij in winkelcentrum Leyweg op de lift aan het wachten was. Uit de lift kwamen twee oudere vrouwen, waarvan één in een scootmobiel zat.

Eén van de vrouwen vond dat het slachtoffer in de weg stond en begon te schelden, zegt ze. 'Ze zei dat ik weg moest gaan met mijn kind en dat ik bezig was op mijn 'kut-telefoon'.

Het slachtoffer zegt dat ze ruimte probeerde te maken om de vrouwen te laten passeren. Maar die zouden hebben geweigerd de lift uit te stappen en hebben geroepen dat ze moest 'oprotten' naar haar 'eigen land'.

Een ooggetuige, een 45-jarige vrouw die boodschappen aan het doen was, zag dat tijdens de scheldpartij de vrouw in de scootmobiel ineens opstond en het slachtoffer begon te slaan en te krabben.

'Ze werd heel agressief en ze trok haar hoofddoek af. Eén van de omstanders, een man, kwam ertussen en hield de oudere vrouw tegen.'

Even later kwam deze ooggetuige het slachtoffer tegen in de Xenos. 'Ze trilde en haar armen zaten onder de schrammen. Ze was heel emotioneel en ik vroeg haar of ze aangifte wilde doen. Ze vertelde dat ze op dat moment nog te angstig was om naar

de politie te gaan.'

Het voorval op 9 juni plaats. Het slachtoffer vertelt dat ze eerst geen aangifte durfde te doen uit angst en omdat ze moest bijkomen van de schrik.

Zes dagen later belde ze naar politiebureau Zuiderpark om een melding van mishandeling te maken. Maar er werd volgens het slachtoffer door de medewerker gezegd dat de politie geen capaciteit had voor deze aangifte.

'De medewerker zei dat ik niks had gebroken en geen medisch dossier had. Ook zei ze dat het toch een wilde wijk is, met mensen met 'rugzakjes'. Uiteindelijk heeft het slachtoffer toch nog een afspraak kunnen maken bij het politiebureau.

De politie in Den Haag zei tegen *de Kanttekening* nog niet inhoudelijk te kunnen reageren, maar meldt tegen het *AD Den Haag*: 'Voorafgaand aan die afspraak wordt door een medewerkster van Intake en Service gebeld met de meldster om alvast meer informatie te krijgen over de gebeurtenis. In dit telefoongesprek zijn verwachtingen uitgesproken, waarbij de uitleg mogelijk anders is geïnterpreteerd of niet prettig is overgekomen. Wat nooit de bedoeling mag zijn van zo'n inventariserend gesprek.' ●

Amsterdam: raads vragen BIJ1 en Denk over CIDI-reis met misdaadbestrijders

De Amsterdamse fracties van BIJ1 en Denk hebben schriftelijke vragen aan het stadsbestuur gesteld over Israëlreizen die het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) in 2022 en 2023 wil organiseren.

Deze twee reizen zijn bedoeld voor Amsterdamse medewerkers van de politie en het Openbaar Ministerie, evenals juridische experts uit de hoofdstad. Volgens het CIDI is de reis bedoeld om de Amsterdamse politieagenten en juristen te onderwijzen over de Holocaust en hoe om te gaan met antisemitisme, zodat een betere verstandhouding met de Joodse gemeenschap ontstaat.

BIJ1 en Denk vragen zich af of het verantwoord is om zo'n reis door het CIDI te laten organiseren. De partijen verwijzen naar een artikel uit het februari-nummer van *de Kanttekening*, waarin de Amsterdamse politie deelname aan de reis afraadt omdat het CIDI een lobbyorganisatie is. Ook het OM zegt niet mee te willen werken. De partijen willen van het college weten of zij de kritiek van de Amsterdamse politie delen. ●

Partijdiversiteit: voor de bühne of oprecht?

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Mensen vertrouwen mij toe dat ze met racisme te maken kregen in de partij, en hiervoor zelfs in therapie moesten.' Aan het woord: GroenLinkser Fiona Frank, die in Utrecht bestuurslid Inclusie en gemeenteraadslid was. Ze sprak ook leden buiten Utrecht die werden gediscrimineerd, vertelt ze in ons artikel (zie de volgende pagina's) over GroenLinks' worsteling met diversiteit.

De strekking van dat artikel: GroenLinks doet vooral voor de bühne aan diversiteit. Althans, dat vinden sommige leden die al jaren meelopen. 'Als ik een witte vrouw was geweest, zouden mijn kritiek en mijn moed door de partijtop aangeprezen worden en niet als negatief bestempeld zijn', zegt het assertieve oud-raadslid Serpil Ates uit Den Haag bijvoorbeeld.

Of neem Khadija al Mourabit, oud-fractiemedewerker in Amsterdam: 'Ik zou te lang doen over bepaalde taken', zei ze in ons artikel. 'Dit, terwijl witte collega's daar geen opmerkingen over kregen en ze wat mij betreft ook even lang deden over hun eigen taken.'

Misschien wel het meest in het oog springende verhaal: een campaignmedewerker die voor een video voor de verkiezingen van 2017 mensen van kleur werft met de tekst 'Heb je nog bruine hoofden voor mij?' Precies de mindset die diversiteit als een moetje ziet, in plaats van als een must. En die leden ziet als een lege huls, in plaats van als een mens.

Juist in deze tijd ligt dit gevaar

Echte diversiteit begint nu pas

op de loer. Mede aangejaagd door de Black Lives Matter-protesten, investeerden partijen als GroenLinks meer dan ooit in kleur op hun lijsten, zowel landelijk als lokaal. Zo'n ontwikkeling zou geen sluitstuk, maar een begin moeten zijn van hoe binnen partijen met diversiteit wordt omgegaan.

Dat betekent: niet zelfvoldaan teren op het aantal 'bruine hoofden' binnen de partij. Maar ze serieus nemen en ze, vanzelfsprekend, niet discrimineren of racistisch bejegenen. Dit vergt inspanning van leden van de hoogste tot de laagste niveaus. Als dat niet gebeurt, is dat een recept voor nog meer desillusie. En dat voedt, zoals Khadija al Mourabit de situatie bij GroenLinks beschrijft, een 'carrousel' van bicultureel talent dat in- en al snel weer uitstroomt.

Fiona Frank, die een Joods-Indonesische achtergrond heeft, is

inmiddels ook zo'n uitstroomer van kleur. 24 juni heeft ze haar lidmaatschap opgezegd. Nadat ons artikel op onze site verscheen (9 juni), zou het bestuur geen contact meer met haar hebben gezocht, terwijl alweer vier mensen zich bij Frank zouden hebben gemeld met verhalen over racisme binnen de partij. Maar het bestuur reageert stevast ontkennend op klachten van leden, zegt ze.

Laten we de reactie op ons artikel van GroenLinks-voorzitter Katinka Eikelboom er eens bij pakken. Ook nu zegt GroenLinks: we zijn niet bekend met de voorvallen uit het artikel, 'en voor zover ik weet zijn hier ook geen klachten over ingediend, maar duidelijk is wel dat ze niet passen bij hoe wij als GroenLinks willen zijn'. De partij rept wel over een nieuw diversiteitsbeleid en een nieuw vertrouwensprotocol, maar 'er is ook nog werk aan de winkel'.

Werk aan de winkel. Laat dat een opdracht zijn aan alle partijen, ongeacht hoe goed of slecht het er nu voorstaat met de interne diversiteit. De tijden waarin biculturele Nederlanders genoeg namen met een positie onderaan de lijst om biculturele stemmen te trekken, die zijn nu wel voorbij.

Jarenlang wordt er geklaagd dat het met de emancipatie en participatie van biculturele Nederlanders te traag gaat. Maar een nieuwe generatie biculturele Nederlanders wil volwaardig mee kunnen doen. Deze zullen vaker op een assertieve manier de hogere posities claimen. Dat is een mooie ontwikkeling in een veranderende samenleving anno 2022.

Partijen moeten zich nu afvragen: kunnen wij deze vraag van de nieuwe generatie biculturele Nederlanders realiseren? Willen wij oprechte diversiteit of diversiteit voor de bühne?

En ja, dat schuurt. Niet iedereen zit te wachten op verandering. Binnen zoveel instituties niet, ook niet binnen de partijen. Maar echte diversiteit begint nu pas, zoals de worsteling van GroenLinks laat zien. •

Op de cover.

‘Heb je nog bruine hoofden voor m diversiteit

FRAGMENT UIT DE LANDELIJKE GROENLINKS-VERKIEZINGSSPOT VOOR DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN VAN MAART (BEELD: YOUTUBE)

Onrust binnen GroenLinks. Het populaire Amsterdamse raadslid Imane Nadif is als fractievoorzitter gepasseerd ten faveure van Zeeger Ernsting. GroenLinks doet vooral voor de Bühne aan diversiteit en geeft, als puntje bij paaltje komt, niet thuis. Dat vinden sommige leden die al jaren meelopen. ‘Imane is tegen een muur van witheid gebotst.’

ij?’ GroenLinks worstelt met

De cijfers van de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen liegen er niet om: waar Imane Nadif 12.435 stemmen kreeg, werden aan Zeeger Ernsting slechts 694 stemmen toegekend. Nadif stond bovendien tweede op de GroenLinks-lijst onder Rutger Groot Wassink, die opnieuw wethouder werd. Maar de Amsterdamse fractie koos toch voor Ernsting als nieuwe fractieleider.

‘Uiteindelijk kiezen ze toch weer voor een witte man’, zegt Khadija al Mourabit, die fractiemedewerker was van GroenLinks Amsterdam van december 2018 tot december 2020, teleurgesteld. Ze vindt het ‘heel naar’ voor Imane Nadif, maar ze is er eerlijk gezegd ook ‘helemaal niet door verrast’. GroenLinks bedrijft vooral ‘oppervlakkige diversiteit’, zegt ze.

‘Mooi voor het plaatje. De omarming van kandidaten van kleur is aan het begin echt een *honeymoon*, maar als je er wat langer zit, dan is het een ander verhaal achter de schermen. Het blijkt doordrongen van bewuste en onbewuste uitsluitingsmechanismen. Heel subtiel ook. Niet zoals bij de politie.’

Zelf heeft Al Mourabit ook met discriminatie te maken gehad, zegt ze. ‘Ik mocht van mijn leidinggevende van het bureau van GroenLinks Amsterdam niet bij de wekelijkse overleggen met een wethouder zijn, terwijl ik een grote portefeuille had die eraan gerelateerd was. Erbij zijn was eigenlijk ook nodig voor mijn werk. Mijn witte mannelijke collega, die een kleine portefeuille had, mocht elke week aanschuiven. Mij hield ze dan hypocriet voor dat ‘het wel goed is als ik een keer ook bij die meeting zou zijn’. Dat meende ze natuurlijk niet, want verder kwam er geen actie vanuit haar dat ik er

überhaupt heen kon of mocht.’

Vorig jaar deed de uit de Bijlmer afkomstige Simion Blom, raadslid van 2014 tot maart dit jaar, een boekje open over de kloof met partijleden uit Amsterdam Centrum. Blom voelde zich niet serieus genomen, zei hij. Hij was ‘die zwarte’, werd soms uitgelachen of kreeg denigrerend een aai over zijn bol. Al Mourabit kent deze verhalen.

steeds bepaald door witte mannen,’ stipt Al Mourabit aan. ‘Imane kon ook als fractievoorzitter aan het werk en dan met de ervaring van Zeeger een goed duo vormen. Hij had zijn ervaring ook als een soort vicevoorzitter kunnen inzetten, als men zich echt wilde committeren aan echte inclusie en de macht delen. Maar dat is niet gebeurd.’

‘Imane is tegen een muur van witheid gebotst’, vervolgt Al Mou-

maanden in de gemeenteraad.

‘Ik ben een soort van informele vertrouwenspersoon geweest voor mensen van kleur in andere afdelingen van GroenLinks’, vertelt Frank. ‘Ze vertelden mij ook verhalen over de vervelende ervaringen die ze hadden opgedaan in de partij. Mensen vertrouwden mij toe dat ze met racisme te maken kregen in de partij, en hiervoor zelfs in therapie moesten. Bij het landelijk bestuur stuitte ik op een muur van onbegrip, als ik deze verhalen deelde. ‘Dit is niet mijn ervaring’, was het antwoord dat ik te horen kreeg van een bestuurslid. Nee, natuurlijk is dat jouw ervaring niet. Jij bent geen persoon van kleur.’

Frank, die een Joods-Indonesische achtergrond heeft, krijgt geen voet aan de grond bij het landelijk bestuur omdat ze ‘te kritisch’ is. ‘Ik wilde mij kandideren voor het landelijk bestuur, maar ik mocht mij na twee gesprekken met de kandidatencommissie niet kandideren. Tegen mij werd gezegd: ‘Je reflecteert niet voldoende op de problemen die je persoonlijkheid met zich meebrengt.’ En dankjewel.’

Een soortgelijke vervelende ervaring heeft Al Mourabit gehad, vertelt ze. ‘Je wordt persona non grata als je misstanden aan de kaak stelt.’ Ook kreeg ze als fractiemedewerker van GroenLinks Amsterdam een negatieve evaluatie omdat haar ‘gezichtsuitdrukkingen niet goed waren’, zegt ze.

‘Ik zou ook te lang doen over bepaalde taken. Dit, terwijl witte collega’s daar geen opmerkingen over kregen en ze wat mij betreft ook even lang deden over hun eigen taken. Ik werd ook niet goed begeleid.’ Verder werd haar verteld dat ze op haar houding moest letten, vertelt ze. ‘Het laat gewoon zien hoe bevooroordeeld men kan zijn daar bij GroenLinks Amsterdam. Dat je als persoon van kleur niet mag zijn zoals je gewoon bent.’

Al Mourabit verwijt Groen-

‘Uiteindelijk kiezen ze toch weer een witte man’

‘Maar Blom heeft niet alles verteld. En hij is zeker niet de enige GroenLinkser van kleur die zo is behandeld. Maar veel mensen durven zich niet uit te spreken, omdat ze hun carrière binnen de partij niet willen beschadigen. Er heerst een giftige cultuur. Je wordt hierdoor onzeker. Je gaat twijfelen aan jezelf.’

Al Mourabit beschrijft de winst van Ernsting als *cultural cloning*. Hierbij heeft men steeds een (on) bewuste voorkeur voor mensen die op je lijken. Een beproefde en pijnlijke manier waarmee dat wordt gedaan, zegt ze, is het kwaliteitsargument, wat ze heel onredelijk noemt. Ook bij Imane speelde dat ‘kwaliteitsargument’. *Het Parool* voerde een anonieme GroenLinkser op, die zei dat ze soms botste met fractiegenoten en niet weet te ‘verbinden’.

Die kwaliteitsnorm ‘wordt nog

rabit. ‘De witheid die haar nodig had om de stemmen binnen te slepen, is dezelfde witheid die nu het erop aankomt de macht niet wil delen. Dan vraag ik me echt af waarom je haar op nummer twee hebt gezet. Op deze manier – met anonieme bronnen – wordt echt karaktermoord op haar gepleegd.’

Volgens Al Mourabit is er sprake van een heuse ‘carrousel’ binnen GroenLinks van kandidaten van kleur die de partij betreden, maar ook weer weggaan. ‘Er zijn te veel voorbeelden van mensen die uiteindelijk uitstromen.’

Tokenisme en paternalisme

Fiona Frank plaatst de rel rond Imane Nadif in een bredere context. Frank is van 2014 tot vorig jaar bestuurslid Inclusie van GroenLinks Utrecht geweest en zat in 2021-2022 voor een periode van vijf

Links paternalisme en tokenisme, ofwel het plichtmatig aannemen van mensen uit minderheidsgroepen. Dit zijn verwijten die Frank onderschrijft.

‘In 2017, tijdens de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen, vroeg iemand van het landelijk campagne team mij in een app-berichtje: ‘Heb je nog bruine hoofden voor mij?’ Hij was bezig met een filmpje over onze huis-aan-huizen-campagne. Mensen van kleur waren blijkbaar alleen maar goed voor het plaatje. Ik had daarom geen zin om die persoon verder te helpen’, aldus Frank.

Haar verhaal wordt bevestigd door Hilde Koster, voorzitter van GroenLinks Utrecht. Koster geeft aan dat haar bestuur dit gewraakte appje tijdens een vergadering van GroenLinks Utrecht ter sprake bracht en veroordeelde, vlak nadat Frank haar hierover had verteld.

Fiona Frank vindt GroenLinks paternalistisch en verwijt de partij *white saviorism*. ‘GroenLinks ziet zichzelf als heel progressief en er zijn heel veel mensen die direct klaar staan om mensen van kleur te helpen. Maar het moet wel op hun manier gebeuren. Als mensen van kleur zelf dingen willen, mondig worden, dan wordt het lastig. GroenLinks is heel goed in het opkomen voor mensen, maar laat die mensen zelf niet aan het woord.’

Als voorbeeld noemt Frank de rel rond GroenLinks-Kamerlid Kauthar Bouchallikht, die tijdens de verkiezingscampagne van 2021 onder vuur lag vanwege haar vermeende banden met de Moslimbroederschap. ‘GroenLinks heeft Bouchallikht de kans ontnomen om zichzelf te verdedigen. Ze werd afgeschermd. Natuurlijk, veel kritiek op haar kwam voort uit moslimhaat. Maar er waren ook oprechte vragen. En ze kreeg niet de kans om die vragen te beantwoorden. Hierdoor heeft GroenLinks haar beschadigd.’

Invechtmentaliteit

Oud-raadslid Serpil Ates, die tot maart dit jaar namens GroenLinks in de Haagse gemeenteraad zat, herkent veel in wat Al Mourabit en Frank zeggen. Wel neemt ze een voorzichtigere positie in.

DE AMSTERDAMSE GROENLINKS-RAADSLIEDEN SIMION BLOM (INMIDDELS RAADSLID-AF) EN IMANE NADIF (BEELD: GEMEENTE AMSTERDAM)

‘GroenLinks zegt aan diversiteit te doen, maar als puntje bij paaltje komt word je gepasseerd’

‘GroenLinks wil heel graag diverser zijn, maar de partij kampt met blinde vlekken die niet worden weggewerkt. Een vrouw van kleur die mondig is en stevig in haar schoenen staat, dat is toch een beetje eng.’

De Koerdisch-Nederlandse Ates vertelt dat vrouwen van kleur geleerd hebben om ‘zich in te vechten’: ‘We moeten ons invlechten, voor onszelf opkomen, anders word je gepasseerd.’

‘Invechten’ betekent volgens haar niet dat je grof bent. ‘Het betekent dat je kritisch bevraagt waarom iets wel of niet kan. En dat je niet opgeeft nadat je bent afgewezen. Die houding wordt bij GroenLinks als eng, als lastig ervaren. Dat vind ik niet goed. Je moet als partij juist de ruimte geven aan al deze mensen, die een bagage aan kennis en ervaring met zich meebrengen. Zij stegen op uit hun eigen groep. Zij hebben vanuit die groep iets te vertellen.’

Volgens Ates wordt de assertiviteit van vrouwen van kleur niet altijd

gewaardeerd binnen GroenLinks. ‘Als je, dankzij je kennis, zegt dat iets niet klopt en kritiek levert, levert dat scheve blikken op.’

Deze dubbele maat speelt veel breder dan alleen bij GroenLinks, geeft ze aan: ‘Als SP-Kamerlid Renske Leijten premier Mark Rutte hard aanpakt, dan vinden we dat allemaal tof. Maar als Sylvana Simons van BIJ1 dit doet, dan wordt ze geframed als een *angry black woman*. Dat is krom, maar zo werkt het helaas wel.’

Ates heeft binnen GroenLinks zelf ook last van dit beeld van ‘boze vrouw’, vertelt ze. ‘Binnen landelijke kringen sta ik helaas wel een beetje bekend als conflictueus persoon. Ik zou niet-controleerbaar zijn. Ik durf wat te zeggen. Als ik een witte vrouw was geweest, zouden mijn kritiek en mijn moed door de partijtop aangeprezen worden en niet als negatief bestempeld zijn.’

Serpil Ates is vier jaar raadslid geweest. ‘Mijn fractie vond het aanvankelijk een beetje eng wat ik

deed. Ik kwam vanuit een andere hoek en deed andere dingen. Ik lever kritiek en zet dat op social media. En ik ben bedreigd (door nationalistisch-Turkse Nederlanders, red.). Uiteindelijk heb ik een goed gesprek gehad met mijn fractiegenoten en snapten ze mij beter. Ze wilden ook dat ik voor een tweede termijn als raadslid zou gaan, maar ik ben toch wat activistischer en dat past niet goed bij het raadslid-zijn.’

Stappen zetten

De op Twitter bekende GroenLinkser Huub Bellemakers was vorig jaar enkele maanden interim-raadslid in Nijmegen. Bellemakers – ‘In de eerste plaats ben ik niet de beste om hierover te praten, als cis witte man’ – is kritisch, maar wijst ook op de dingen die goed gaan.

‘We hebben als GroenLinks stappen gemaakt’, zegt hij. ‘Lijsten zijn diverser geworden en er zijn ook meer mensen van kleur dankzij voorkeurstemmen in gemeenteraden verkozen. Maar tegelijkertijd: we zijn er nog niet. Als je een beetje anders bent, is het moeilijker om aan de top te komen.’

Het verwijt van tokenisme, paternalisme en *white saviorism* vindt Bellemakers onterecht. ‘Dat is meer iets van de PvdA. Die partij ging bij de moskeeën langs om stemmen te ronselen. GroenLinks deed dit nooit. Wij zijn individualistischer.’

Bellemakers is daarom een uitgesproken tegenstander van een fusie met de PvdA. ‘De PvdA bestaat uit veel opgedienden die een speldje hebben omdat ze al vijftig jaar partijlid zijn. Het is een partij van oude witte mannen. Ook is hun houding nogal betuttelend richting mensen van kleur toe. De Somalisch-Nederlandse Abdulahi Husen, nu raadslid van GroenLinks (in Nijmegen, red.), is bij de PvdA weggegaan omdat hij zich daar niet serieus genomen voelde.’

En juist omdat GroenLinks zo lang bezig is met diversiteit is een fusie met de PvdA een stap terug, aldus Bellemakers. ‘Ook omdat die nieuwe partijformatie zich eerst op andere dingen zal gaan richten. Diversiteit heeft dan geen prioriteit.’

Legitimiteitsprobleem

Een progressieve partij als GroenLinks bevindt zich in een spagaat, zegt politicoloog Floris Vermeulen (Universiteit van Amsterdam). 'Aan de ene kant willen ze stemmen van migrantengemeenschappen, maar aan de andere kant zijn ze bang om witte kiezers te verliezen en krijgen politici met een migratieachtergrond daarom minder ruimte om hun eigen achterban te bedienen. Als ze gekozen zijn krijgen politici van kleur te horen: 'Je bent er nu voor iedereen, niet voor een specifieke doelgroep.'

Is het passeren van Imane Nadif als fractievoorzitter in Amsterdam een vorm van kiezersbedrog? 'Een beetje wel', antwoordt Vermeulen. 'Kiezersbedrog is een groot woord, maar het is opmerkelijk dat ze haar hoog op de lijst hebben gezet, en vervolgens aan de kant zetten.'

De politicoloog stipt aan dat Nadif meer stemmen heeft gekregen dan lijsttrekker Rutger Groot Wassink zelf, die nu wethouder is geworden.

'In Amsterdam-West zijn veel mensen fan van Nadif. Zij zegt dingen die hen aanspreken. Deze kiezers voelen zich niet gehoord. En door haar geen fractievoorzitter te maken – even los van de vraag of hier misschien goede redenen voor zijn – geef je deze kiezers een negatief signaal af: 'Zie je wel. Weer hetzelfde oude liedje, dat een oudere witte man ons gaat vertellen hoe het moet.'

De meerderheid van het Amsterdamse electoraat heeft tegenwoordig een migratieachtergrond, maar het lukt GroenLinks maar niet om diverser te worden, vervolgt Vermeulen. En dat geldt niet alleen voor GroenLinks Amsterdam, maar ook voor andere partijen in de hoofdstad.

'Lijsten worden diverser, maar mensen met een biculturele achtergrond krijgen geen invloedrijke posities. Het stukt. Er is iets aan de hand. De kritiek van partijen als BIJ1 en Denk hierop is dan ook terecht. GroenLinks is progressief en zegt aan diversiteit te doen, maar als puntje bij paaltje komt word je gepasseerd.'

Volgens Vermeulen is het moei-

lijk om te onderzoeken wat precies binnen de Amsterdamse partijen gebeurt, omdat partijen in het algemeen hierover niet transparant zijn. 'Maar het is opvallend dat politici met sterke banden met migrantengemeenschappen – Imane Nadif, Simion Blom – het op een of andere manier moeilijk hebben om carrière te maken binnen de partij. Een uitzondering is

Sofyan Mbarki van de PvdA Amsterdam: hij is nu wel wethouder geworden. Terecht ook, want hij is goed geworteld in de stad.'

Politieke partijen hebben volgens Vermeulen een legitimiteitsprobleem als ze mensen van kleur de facto niet vertegenwoordigen. 'Het is makkelijker om mensen van buiten, witte mensen uit je partijnetwerk, binnen te halen als wet-

houder. Maar je hebt ook mensen nodig die de stad goed kennen – ook biculturele politici. Diversiteit is belangrijk, ook vanwege de politieke legitimiteit. Het vertrouwen in de politiek onder biculturele kiezers is laag. En de actie om Nadif te passeren heeft – eufemistisch gezegd – niet bepaald bijgedragen aan het versterken van dit vertrouwen.' ●

Reactie partijvoorzitter Katinka Eikelenboom namens Groenlinks:

'Als GroenLinks hechten we veel waarde aan diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. Wij willen een partij zijn waar iedereen met groene en linkse idealen zich thuis voelt en gehoord wordt. Daar werken we hard aan, maar dat gaat ook met vallen en opstaan. We blijven leren en kritisch naar onszelf kijken.

'Ik ben helaas niet bekend met de specifieke ervaringen die u ons voorlegt, en voor zover ik weet zijn hier ook geen klachten over ingediend, maar duidelijk is wel dat ze niet passen bij hoe wij als GroenLinks willen zijn. We hebben belangrijke stappen gezet richting een inclusieve partij en we hebben sinds een halfjaar een nieuw diversiteitsbeleid, maar er is ook nog werk aan de winkel.

'Het afgelopen jaar zijn er grondige verbeteringen doorgevoerd in ons diversiteitsbeleid en de uitvoe-

ring daarvan. Er is een nieuw vertrouwensprotocol opgesteld om te zorgen dat iedereen binnen GroenLinks terecht kan bij onafhankelijke en externe vertrouwenspersonen. Daarnaast wordt er hard gewerkt aan scouting om meer diversiteit op belangrijke posities te krijgen en worden kandidatencommissies hierop getraind. Ook bieden we trainingen aan om te zorgen dat de vereniging niet alleen divers, maar ook inclusief is.'

Eikelenboom reageert ook op de opmerking van GroenLinkser Serpil Ates, die beweerde dat als ze een witte vrouw was geweest, haar kritische houding binnen GroenLinks door de partijtop aangeprezen zou worden in plaats van als negatief bestempeld. Eikelenboom: 'Mijn reactie hierop is dat in het bestuur van GroenLinks absoluut niet in deze termen over Serpil of wie dan ook wordt gesproken.'

Reactie GroenLinks Amsterdam:

'Op dit moment is de politiek nog geen goede afspiegeling van de samenleving. GroenLinks zet zich er daarom voor in om de politiek toegankelijk en inclusief te maken. Ook binnen onze partij is nog veel werk te doen. Daarin hebben wij de afgelopen jaren veel stappen gezet. Wij blijven ons inzetten voor verdere verandering richting een brede afspiegeling van onze maatschappij in de politiek.

'Khadija al Mourabit was van 2019 tot en met 2020 werkzaam bij het fractiebureau van GroenLinks Amsterdam. Deze samenwerking is helaas beëindigd vanwege een arbeidsconflict; een situatie die erg vervelend is voor de betrokkenen, en waar wij vanwege privacyredenen tussen werkgever en werknemer geen verdere uitspraken over kunnen doen. We herkennen ons niet in de geschetste anekdote.

'De fractie van GroenLinks Amsterdam neemt ferm afstand van de uitspraken van de anonieme bronnen die hier (in *het Parool*-stuk over de kwestie-Nadif, red.) worden aangehaald. De fractie herkent zich totaal niet in de kwalificaties en verwierpt het geschetste beeld. De manier waarom deze bronnen de keuze van de fractie voor een fractievoorzitter proberen te duiden vindt de fractie onaanvaardbaar.

'Imane is al vier jaar lang een geweldig raadslid en was erg belangrijk in onze onderhandelingsdelegatie en voor GroenLinks in het algemeen. Ze heeft veel bereikt, is inhoudelijk zeer scherp, heeft een groot hart voor de stad en haar collega's, en een enorme uitstraling en zichtbaarheid. De gehele fractie heeft daar diep respect voor en ziet het als een eer om de komende vier jaar met elkaar te mogen samenwerken voor een groener en linkser Amsterdam.

Voor dit artikel zijn ook Imane Nadif en Simion Blom benaderd. Zij gaven aan over deze kwestie niet met media te willen praten.

Nederlandse angst na racistische aanslag op deze ideeën'

De racistische aanslag op zwarte mensen in het Amerikaanse Buffalo, waarbij tien mensen omkwamen, boezemt ook sommige zwarte Nederlanders angst in. Temeer vanwege de opkomst van het omvolkingsdiscours waar schutter Payton Gendron zich op beriep, en omdat *Ongehoord Nederland* onlangs ruimte gaf aan een omvolkingstheorie.

● EWOUT KLEI

OMSTANDERS BIJ DE SCHIETPARTIJ IN BUFFALO (BEELD: YOUTUBE / ABC NEWS)

‘Het extreemrechtse discours is genormaliseerd en dreigt zelfs mainstream te worden’

‘Witte vrienden van mij zeiden me dat ze denken dat tussen nu en een paar jaar ook zo’n aanslag in Nederland kan plaatsvinden’, vertelt de Somalisch-Nederlandse postbezorger Ahmed Abdillahi. Die kans is inderdaad groot, vreest hijzelf ook. ‘We hebben gelukkig een veel strengere wapenwet dan in de VS, maar ook hier kun je als je wilt aan wapens komen.’

Abdellahi ziet een giftige mix

van hoe extreemrechtse haat zich via internet snel verspreidt, terwijl de bestaansonzekerheid toeneemt. ‘Mensen maken zich zorgen over veel zaken. Dan is het gemakkelijk om een zondebok te hebben die je overal de schuld van kan geven.’

De zwarte journalist Marvin Hokstam (*Afro Magazine*) ziet een nog diepere oorzaak van dat Payton Gendron het gemunt had op zwarte mensen: sinds de slavernij

worden zij als minderwaardig gezien. ‘Er zijn mensen die ons onze lucht betwisten. De schutter van Buffalo is ook zo’n iemand, omdat extreemrechts hem in het oor heeft gefluisterd dat wij hem komen vervangen.’

De achttienjarige Gendron beriep zich op de omvolkingstheorie. Deze complottheorie van de extreemrechtse Franse publicist Renaud Camus stelt dat westerse

elites de witte westerse bevolking doelbewust ‘vervangen’ door moslims en zwarte Afrikanen. Ook Brenton Tarrant, die in 2019 ruim vijftig moslims vermoordde in Nieuw-Zeeland, propageerde deze theorie.

De Kamer is bezorgd over de invloed van deze theorie in Nederland. Een Kamermeerderheid stelde vragen over *Ongehoord Nederland*, omdat Vlaams Belang-leider Filip Dewinter daar onlangs nog sprak over ‘omvolking’. De vrees bestaat, met de aanslag in Buffalo in het achterhoofd, dat zulke uitspraken leiden tot extreemrechts terrorisme in Nederland.

Ook postbezorger Abdillahi maakt zich zorgen over *Ongehoord Nederland*. ‘Iemand als Filip Dewinter is natuurlijk geen terrorist. Maar toch: mensen die vatbaar zijn voor zijn omvolkingsboodschap kunnen een stap verder zetten en overgaan tot geweld. En juist dat maakt deze ideeën zo gevaarlijk. Iemand die de hele tijd maar leest

Aanslag VS: 'Media legitimeren

en hoort dat we worden bedreigd door 'de moslims' en overspoeld worden door mensen in Afrika, kan misschien besluiten om daar iets tegen te doen. Iets extreems.'

Hokstam vergelijkt *Ongehoord Nederland* met het Amerikaanse *Fox*, waar tv-commentator Tucker Carlson de omvolkingstheorie promoot. 'Fox zwijgt nu over het feit dat de schutter zich heeft laten motiveren door de omvolkingstheorie, terwijl Tucker het begrip honderden keren heeft genoemd in zijn shows.'

Ook volgens hoogleraar en terrorismedeskundige Tahir Abbas (Universiteit Leiden) normaliseren omroepen als *Fox* en *Ongehoord Nederland* extreemrechts gedachtegoed als de omvolkingstheorie, met alle gevaar van dien.

Abbas: 'Er is geen directe relatie met terrorisme, maar indirect is die relatie er wel. Mensen krijgen dit soort ideeën in hun hoofd, media legitimeren dit gevaarlijke gedachtegoed. In 2011 was de wereld helemaal in shock toen Anders Breivik in Noorwegen 77 mensen vermoordde. Maar nu is dit extreemrechtse discours genormaliseerd en dreigt het zelfs mainstream te worden. Tien jaar geleden was dat nog niet het geval.'

Inlichtingendienst AIVD stelde

'Ongehoord Nederland heeft makkelijk beïnvloedbare volgers. Die kunnen gekke dingen doen'

onlangs nog dat rechtsextremisme en anti-overheidsprotesten een groter veiligheidsprobleem zijn geworden. Er zijn nu allerlei extreemrechtse stromingen die een wereldbeeld delen 'waarin de blanke bevolking van (onder meer) Nederland structureel wordt benadeeld, en zelfs in het voorbestaan wordt bedreigd door 'omvolking' of genocide'.

De inlichtingendienst waarschuwt ook voor 'accelerationisten', die denken dat een rassenoorlog op handen is en dat je die versneld kunt ontketen via aanslagen. Er zijn honderden accelerationisten in Nederland en hun aantal neemt toe, meldt de AIVD in zijn recente jaarverslag: 'De verwachting is dat maar een kleine minderheid zelf

terroristisch geweld wil gaan gebruiken, maar het is niet goed te voorspellen wie die stap zal zetten.'

'De aanslag in de VS onderstreept dat je die scherpste nodig hebt om te acteren, om te waarschuwen, om op te treden', vertelt een AIVD-woordvoerder aan *de Kanttekening*. 'We zijn altijd scherp op dingen die je hoort, ziet en waarneemt.'

Wat nu?

Nederland heeft een pragmatische, gebalanceerde kijk op terrorismebestrijding en doet het al best goed in vergelijking met sommige grote landen, aldus Abbas: 'In de VS en in Frankrijk, maar ook in Duitsland waar extreemrechts een groot gevaar is, is de samenleving gepo-

lariseerder.' Volgens hem kun je extreemrechts gedachtegoed wel nog beter bestrijden door meer aandacht te besteden aan kritisch denken op school.

'Jongeren krijgen heel veel informatie op internet, maar kunnen niet goed filteren wat waar is en wat grote onzin. Veel jonge mensen zijn op zoek naar identiteit, naar ergens bij horen, naar hoop. Sommigen vinden dat bij extreemrechts, dat een simplistische analyse geeft van wat er mis is met deze wereld en zondebokken aanwijst.'

En wat moet er nog meer gebeuren? Een verbod op *Ongehoord Nederland*? Ahmed Abdillahi vindt dat lastig: 'In Nederland is er vrijheid van meningsuiting. Wel vind ik dat bij vrijheid ook verantwoordelijkheid hoort. En die verantwoordelijkheid hebben ze bij *Ongehoord Nederland* niet.'

Hokstam is wel voor een verbod. 'Absoluut. *Ongehoord Nederland* heeft makkelijk beïnvloedbare volgers. Makkelijk beïnvloedbare idioten kunnen gekke dingen doen.'

'We moeten deze haatretoriek keihard aanpakken', zegt Hokstam. 'Waarom tolereren we extreemrechtse taal, terwijl we keer op keer ontdekken hoe fout dit is?' ●

PVV-stemmer Peter Maverik* vindt dat terrorismedeskundige Abbas en de AIVD overdrijven over de dreiging vanuit extreemrechts. 'Het is apekool van linkse onderzoekers die hun hoofd in het zand steken. Het echte gevaar komt van moslims, en van extreemlinks. De kogel kwam van links, bij Pim Fortuyn. Theo van Gogh is door een moslim vermoord.'

Hij ziet ook geen link tussen de aanslag in de VS en de uitzending van *Ongehoord Nederland*. 'De dader was gewoon een extreemrechtse gekkie. Maar links – daar reken ik ook VVD en CDA onder – heeft deze gebeurtenis aangegrepen om het begrip 'omvolking' verdacht te maken.'

'Omvolking' is volgens Maverik 'gewoon een feit', omdat moslims en zwarte mensen 'massaal' Nederland binnenkomen en meer kinderen

krijgen. Maverik ziet oude buurten veranderen en voelt zich daar niet meer thuis of veilig. Hij is bang dat meer immigratie zorgt dat moslims hun mening meer aan anderen gaan opdringen.

'En nu wil de Europese Unie nog meer moslims hierheen halen om te werken', schampert Maverik. Intussen worden populistische partijen gedemoniseerd, wordt hun boodschap genegeerd en 'de elite' doet niets, zegt hij. 'Hoezo ben je een complotdenker als je dat constateert?' Maverik vindt de daad van Gendron absoluut niet goed te praten, maar wil daar nog wel iets bij zeggen. 'Tegelijkertijd vind ook: dit kun je verwachten, als je mensen die klaar zijn met migratie constant worden weggezet als racisten. Dan gebeurt er dit.'

*Gefingeerd. Echte naam bij de redactie bekend.

JASWINA ELAHI

Cultuurwetenschapper.
Onderzoeker
Grootstedelijke
Ontwikkelingen aan de
Haagse Hogeschool.

Zolang omroep *ON* mag bestaan, faciliteert de overheid extreemrechts

Een extreemrechtse complotdenker publiceerde onlangs een online manifest, dat stelt dat witte Amerikanen dreigen te worden vervangen door gekleurde mensen. Hij schoot vervolgens tien mensen dood in de stad Buffalo, in een winkelcentrum waar veel zwarte Amerikanen kwamen. Een week daarvoor kwam Filip Dewinter van Vlaams Belang langs bij de nieuwe omroep *Ongehoord Nederland* en mocht daar zijn omvolkingstheorie uitleggen, zonder enig kritisch weerwoord van de presentatoren.

Beide gebeurtenissen hebben gemeen dat de omvolkingstheorie gepropageerd wordt. Wat verschilt is het type medium. In het eerste geval: op digitale media, die een filter ontbreken. In het tweede geval: via de NPO. Je zou mogen verwachten dat daar wél een filter aanwezig is, dat screent op feiten en kwaliteit. Maar dat bleek dus niet zo.

De Kamer heeft na de aanslag in Buffalo vragen gesteld over *Ongehoord Nederland*, maar kan liever bij zichzelf te rade gaan. Het is immers de overheid die de NPO financiert. Iedereen zweeg toen het kabinet-Rutte II in 2012 besloot per 2016 de zendmachtiging te staken van de 2.42-omroepen – omroepen met

een kerkelijke of geestelijke grondslag. Hieronder viel onder meer de Omroep Hindoe Media (OHM). Dat hiermee de culturele diversiteit van de NPO zou verdwijnen, vonden de Kamerleden niet problematisch.

Het enige waar nieuwe omroepverenigingen tegenwoordig aan moeten voldoen voor een voorlopige zendmachtiging is een ledenaantal van 50.000 betalende leden. Met dit als enige criterium was het te verwachten dat omroepen met een rechts-populistische grondslag vrij spel zouden krijgen op de NPO. Want het populisme is wijdverbreid onder de Nederlandse bevolking. Het ontbrak hier aan een vooruitziende blik in de Kamer, die zich nauwelijks realiseerde wat er op de publieke omroep uitgezonden wordt.

Volgens de Mediawet heeft de NPO de taak om de veelstemmigheid van de Nederlandse samenleving in beeld te brengen. De NPO zou zich moeten richten op kleinere doelgroepen, zoals minderheden en liefhebbers van kunst- en cultuur. Maar de NPO wordt door de overheid zelf ondermijnd in de uitvoering van zijn taak. Wanneer het ledenaantal het enige criterium is, krijgen mainstreamgeluiden en populisme de overhand en verdwijnt veelstemmigheid en diversiteit. Het resultaat: De culturele,

kunstzinnige, intellectuele diversiteit is verdwenen. In plaats daarvan draagt de NPO nu een rechtse signatuur. Want *Ongehoord Nederland* staat niet alleen. Eerder gingen WNL en *PowNed* deze omroep voor.

'Journalisten', die voorheen 'slechts' op hun eigen website krankzinnige of geheel verzonnen 'nieuwttjes' verspreidden, hebben een officieel door de overheid gefinancierd podium gekregen. Zij kunnen dat nu geheel ongeneemd en zonder weerwoord doen op de publieke oproep, en nodigen ideologische medestanders uit om hun ideeën te bekrachtigen. Ze kunnen gebruik maken van de voorzieningen die hen geboden worden door het omroepbestel om zichzelf een professioneel uiterlijk aan te meten. Met behulp van de digitale voorzieningen kunnen zij hun programma's online, op platformen als YouTube, Twitter en Facebook verspreiden.

De Raad voor Cultuur gaf *Ongehoord Nederland* een positief advies, zodat de omroep kon worden opgenomen in het Nederlands omroepbestel. *Ongehoord Nederland* zou van 'toegevoegde waarde' zijn. Kwam hier een diepgeworteld rechts gedachtengoed naar voren, dat we in de samenleving ook waarnemen? Of was het de angst om beticht te worden van censuur door

de verrechtste samenleving, wanneer de raad anders had geadviseerd?

Hoe dan ook: niet eerder heeft een adviesraad de plank zo misgeslagen. Gepropageerde omvolkingstheorieën en andere complottheorieën hebben al vaker mensen bewogen tot terreurdaden, zoals in Noorwegen, Nieuw-Zeeland en Duitsland. Buffalo staat daarin niet alleen. Het waren onder andere de ideeën van Geert Wilders die Anders Breivik inspireerde zijn terreurdaad te plegen in Noorwegen. Brenton Tarrant kreeg zijn inspiratie voor om de terroristische aanslag in Nieuw-Zeeland te plegen van Breivik. En in het online manifest van Payton Gendron werden racistische theorieën geciteerd, van onder andere een onderzoeker aan de Vrije Universiteit van Brussel.

Met het publiekelijk verkondigen van deze theorieën vergroot de NPO het gevaar dat mensen dergelijke onzin daadwerkelijk gaan geloven. Wanneer er weer een racistische aanslag gepleegd zal worden, laat dan het gejammer hierover van politici aan de NPO-talkshowtafels achterwege. Want zonder steun van de overheid zouden deze boodschappen nooit in de publieke ruimte zo schaamteloos verkondigd kunnen worden zoals nu gebeurt. ●

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Liever woke-activisten dan rechtse aanstellers

Opeens bestond de term en lange tijd wist ik niet eens wat die betekende: 'woke'. Ik dacht eerst dat het een soort muziekstijl was, maar het bleek te gaan om een stroming die sociale ongelijkheid aan de orde wil stellen, met name op multicultureel gebied. Activisten willen meer aandacht voor niet-westerse perspectieven, het koloniale verleden, diversiteitsquota en discriminerende taal. Het bestaan van woke is een zegen voor rechts Nederland, want daar heeft men er een vijand bij en nog een ongrijpbare ook. Je kunt woke voortaan altijd van stal halen.

Onlangs ontmoette ik filosofiedocent Floris van den Berg. Hij heeft een heel woordenboek vol woke-begrippen geschreven. Met zijn boek zegt hij tegen de excessen van woke te zijn. In het Haarlemse debatcentrum De Pletterij sprak hij over dit fenomeen.

'Dames en heren' kun je niet meer zeggen, aldus Van den Berg, want je moet tegenwoordig praten over 'beste mensen' of 'beste reizigers'. Als je 'dames en heren' zegt, heb je meteen afgedaan. Als docent moet je 'beste studenten' zeggen of 'dames en heren en non-binair'. Voortaan bepalen anderen wat jij

Woke is een zegen voor rechts Nederland: dat heeft er een vijand bij en nog een ongrijpbare ook

moet zeggen. Als je iets verkeerd zegt, gaan activisten twitteren of ze dienen een klacht in, volgens Van den Berg. Het gaat er niet om of je iets verkeerd bedoelt, maar of het kwetsend kan worden ervaren.

Ik weet niet wat u ervan denkt, maar mijn eerste gedachte was: kritiek op woke is dus een vorm van aanstelleritis. Gekleurde Nederlanders en transgenders willen dat er rekening met ze wordt gehouden. Dat vinden anti-woke-activisten als Van den Berg heel erg. Stel je niet aan.

Volgens Van den Berg is er bij woke sprake van cultuurrelativisme, moreel relativisme en waarheidsrelativisme. Wetenschap wordt ter zijde geschoven omdat die afkomstig is van witte mannen. Niet-wetenschappelijke kennisclaims hoeven niet meer bekritiseerd te worden. Het wordt niet meer geaccepteerd dat het ene beter is dan het andere, bijvoorbeeld dat westerse normen boven niet-westerse normen gaan.

Ik weet niet wat u ervan denkt, maar het is mij nog nooit overkomen dat studenten massaal begonnen te schreeuwen dat ze geen witte of westerse auteurs meer willen lezen. Ze hebben sowieso nooit suggesties voor alternatieve auteurs, laat staan niet-westerse. Over hoeveel studenten gaat dit eigenlijk? Een stuk of tien in heel Nederland?

Van den Berg ziet bij woke een verband met neo-racisme: op grond van je huidskleur zit je altijd fout vanwege historische schuld. Je bent als witte persoon dader en nooit slachtoffer. Dit is een vorm van racisme omdat je wordt aangesproken op je huidskleur. De boosheid waarmee dat gebeurt, suggereert dat we in een diep racistische samenleving leven. Dat is volgens Van den Berg disproportioneel: er was ooit rassensegregatie in de VS. Dat is veel erger dan de verkeerde woorden waar woke-activisten nu overgevoelig voor zijn.

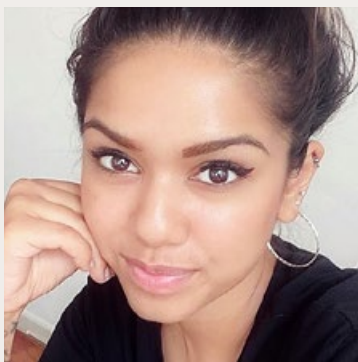
Ik weet niet wat u ervan denkt, maar dat we in Nederland geen rassensegregatie hebben, wil niet zeggen dat gekleurde Nederlanders geen aandacht mogen vragen voor fouten uit het verleden of voor racisme. Ze moeten dat zelf weten en hebben daar als Nederlandse burgers ook alle recht toe. Daarover klagen is dubieus. Als je het met de woke-activisten oneens bent, spreek je ze gewoon tegen.

Maar het wordt nog erger: Van den Berg ziet in woke een ondermijning van de open samenleving. Er zou een zo groot mogelijke vrijheid van expressie moeten zijn, maar in plaats daarvan is er nu een informele cancelcultuur. Docenten houden in een veilige leeromgeving rekening met elke mogelijke emotionele reactie. Dit leidt tot censuur van literatuurlijsten, teksten en plaatjes. Er is steeds meer aandacht voor dekolonisatie en er komen steeds dwingend *diversity officers*. Waarom zou je alle instituten van deze neomarxistische saus voorzien, vraagt Van den Berg zich af.

Ik weet niet wat u ervan denkt, maar woke-activisten komen gewoon op voor zorgen die binnen de grenzen van de rechtsstaat vallen. Iedereen die hen wegzet als ondermijners van de open samenleving, vormt daar zelf een groter risico voor. En stelt zich aan. ●

Ons panel keek naar *Omroep Zwart* verwacht'

Met veel bombarie trok *Omroep Zwart* naar Hilversum: tijd voor échte diversiteit op radio en tv. Onder leiding van rapper en voorzitter Akwasi trok de omroep met gemak de 50.000 benodigde leden om te mogen uitzenden. De boodschap kwam aan. Maar de kijkers wisten het eerste tv-programma, het muzikale *Podium Zwart* op vrijdagavond, nauwelijks te vinden. We lieten ons panel een aflevering kijken. Wat vinden zij van dit programma en de omroep?

Anushka Soekhradj (29), sociaal werker

'*Podium Zwart* vond ik eigenlijk best wel leuk. Ik wist niet precies wat ik moest verwachten, en ik ben aangenaam verrast. Ik mis deze diversiteit op de Nederlandse televisie en radio. Ik weet nog dat ik vroeger liedjes aanvraag op de radio en te horen kreeg: 'Dit is geen mainstream, dit draaien we niet.'

'*Podium Zwart* is niet een programma dat ik had verwacht van *Omroep Zwart*. Ik verwachtte een geëngageerd programma, met kritiek op racisme in Nederland. Een soort *Ongehoord Nederland*, maar dan met radicaal-linkse meningen.

'De naam *Omroep Zwart* vind ik wel ongelukkig gekozen. En een titel als *Podium Zwart* kan geïnterpreteerd worden als passieve agressie. Mede daardoor heeft het programma zulke slechte kijkcijfers gekregen, denk ik. Want *Omroep Zwart* polariseert. Ze gaan mee in de tegenstelling tussen

zwart en wit. Als je weerstand voelt hiertegen, dan kijk je sowieso niet naar programma's van deze omroep. Ik ben niet wit, ik ben niet zwart. Ik wil niks te maken hebben met die tweedracht.

'Eigenlijk moet *Omroep Zwart* een andere naam hebben als ze meer mensen willen trekken. Ook moeten ze wat aan hun marketing doen. Ik zag eens langs de weg een poster dat *Omroep Zwart* ging uitzenden, maar kwam op social media niets tegen. Ze moeten beter aan pr doen.' ●

'Ze moeten wat aan hun marketing doen'

Mostafa Hilali (48), militair, actief in het maatschappelijk middenveld

'Ik heb eerlijk gezegd nog niks gezien, maar toch wil ik even kwijt dat ik erg trots ben op mijn broeders en zusters van kleur van *Omroep Zwart*. Het is hen namelijk wél gelukt om in een mum van tijd het benodigde aantal leden te halen om een omroep te starten. Daar kunnen de islamitische omroepen nog een puntje aan zuigen. Dat ze nu vooral muziek en entertainment maken, doet daar niks aan af.

'Het is een nieuwe omroep, het zijn jonge mensen. Ze moeten zichzelf opnieuw uitvinden. Het is ook prima dat ze met entertainment beginnen. Zulke positieve dingen heb ik veel liever, dan dat ze bijvoorbeeld met fake news aan de haal gaan, zoals bij *Ongehoord Nederland*.

'Gun *Omroep Zwart* de tijd, laat ze hun expertise opbouwen. Natuurlijk wil ik ook die documentaires en discussieprogramma's waar

'Gun *Omroep Zwart* de tijd, laat ze hun expertise opbouwen'

zoveel mensen van kleur naar smachten. En het zou fijn zijn als het niet alleen over ons gaat, maar ook met ons gebeurt. Ze hebben tijd nodig. En daarbij helpt framing, dat ze voor tweedeling zouden zorgen, uiteraard niet. Aperte onzin. *Omroep Zwart* is juist het resultaat van dat een groot deel van Hilversum die mensen van kleur geen stem wil geven.

'Laten we *Omroep Zwart* beoordelen op wat ze hebben gedaan en niet op wat ze nog niet hebben gedaan. Als we dat laatste gaan doen, dan hoeft je nooit meer Nederlandse tv te kijken.' ●

op tv: 'Had inhoudelijk meer

**Dimple Sokartara (29),
communicatieadviseur**

'Ik vind het heel tof dat er zo'n unieke omroep bijgekomen is. Ik ken geen enkele andere omroep waarbij mensen van allerlei etniciteiten bij elkaar komen, programma's maken en presenteren. Ik hoop wel dat het meer zal zijn dan een podium voor talent.'

'Ik ben er namelijk van overtuigd dat er meer potentie in de omroep zit en ik hoop niet dat het een soort MTV 2.0 wordt. Dat zou ik heel jammer vinden, wat dat zou bijdragen aan de opinie die men al heeft: dat mensen van kleur vooral uitblinken in muzikale kwaliteiten.'

'Dit is ook zeker waar, maar er zijn

**'Ik hoop niet dat
het een soort
MTV 2.0 wordt'**

bijvoorbeeld heel veel talentvolle opiniemakers van kleur, die zeker weten een 'serieuze' programma neer kunnen zetten. Ik zou het zelf ook tof vinden om een *Jinek* van kleur te zien, om maar een voorbeeld te noemen.' ●

**Leontine Vreeke (46),
salesmanager, wijkraadslid
Katendrecht-Wilhelminapier
Rotterdam, zangeres**

'Die slechte kijkcijfers komen vanwege het late tijdstip en omdat er nauwelijks ruchtbaarheid aan werd gegeven. Niet omdat het slecht was. Maar wat een leuk programma. Het is alsof je in een podiumhuis staat. En de sfeer was heel positief. Er kwam allemaal nieuw talent. Je hoort andere muziek dan bij de Top 2000.'

'Ik denk ook dat je *Podium Zwart* en *Omroep Zwart* een kans moet geven. Het is voorbarig om nu al te concluderen dat *Omroep Zwart* niets toevoegt aan de NPO. Ik hoop wel dat ze maatschappelijke

programma's gaan maken, de verhalen van de diversiteit gaan vertellen, een afspiegeling van onze veelkleurige samenleving zullen zijn. In Nederland zijn er maar weinig programma's die dat doen. We zien teveel het perspectief van de witte man en vrouw. *De Nieuwe Maan* vroeger en *De Sociëteit* nu vormen hier de uitzondering op, maar dit zijn stipjes op een wit vel papier.

'Wat voor programma ik graag zou willen zien? Een soort *Oprah Winfrey Show*. En wie dat zou moeten presenteren? Ik natuurlijk, hahaha.' ●

**'Ik hoop wel dat ze
maatschappelijke
programma's gaan
maken'**

**Ibrahim Özgül (38), finance- en
project professional**

**'Ik had
inhoudelijk veel
meer verwacht'**

'De eerste uitzending van *Podium Zwart* viel me eerlijk gezegd vies tegen. Begrijp me niet verkeerd: ik vind het goed dat ze er zijn, maar het is me niet helder wat hun doelstellingen zijn. Ik had in ieder geval hele andere verwachtingen.'

'Dit is gewoon een Nederlandse MTV, maar dan gemaakt door de Black Lives Matter-mensen. Dat kan toch niet?! Is dit nou hoe we structurele discriminatie van mensen van kleur tegen willen gaan? Ik vind het zwaar tegenvallen. Ik had inhoudelijk veel meer verwacht. Meer discussies en debat over het bedenken van oplossingen voor

grote actuele onderwerpen en maatschappelijke kwesties. Maar van wat ik nou heb gezien, lijkt het op een broedkanaal voor mensen en artiesten die niet beroemd zijn - om die zo een podium te bieden. Echt een teleurstelling. Logisch dus dat er zo weinig kijkers zijn. 'Als ik ze even ongevraagd advies mag geven: Malcolm X, Martin Luther King, Mohammed Ali. Begin met de zwarte klassiekers en geschiedenis, zodat de jeugd van tegenwoordig, die zoveel meer mogelijkheden tot zijn beschikking heeft, zich daaraan kan optrekken. *Black power!*' ●

Waarom horen we zo weinig mosli

In de opnieuw opgelaaide abortusdiscussie laten progressieven en strenge christenen zich luid horen. Bij moslims ligt dat anders. 'Je wordt al snel weggezet als radicaal.'

● EWOUT KLEI

Nadat bekend werd dat het door conservatieve rechtersgedomineerde Amerikaanse Hooggerechtshof het abortusrecht federaal wilde afschaffen, is de abortusdiscussie ook in Nederland opgelaaide. Progressief Nederland ziet abortusvrijheid als een belangrijke feministische verworvenheid en wil dit met hand en tand verdedigen. Dit, terwijl rechtzinnige christenen uit de hoek van ChristenUnie en SGP hun aloude standpunt herhalen dat abortus moord is en pleiten voor een verbod, behalve als het leven van de moeder in gevaar is.

Maar wat vinden Nederlandse moslims? Je hoort hen nauwelijks in het debat. De enige moslims die zich uitspraken waren drie progressieve vrouwen: *Trouw*-columniste Emine Ugur, GroenLinks-Kamerlid Kauthar Bouchalikh en wetenschapster en zelfstandig adviseur infectieziekte Charifa Zemouri. Zij verdedigden allen het abortusrecht.

'De frequentie met steeds kortere tussenperiodes waarmee de discussie over het abortusrecht de laatste jaren steeds weer oplaait, is een teken aan de patriarchale wand', twitterde Ugur. Voor haar is het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw heilig. Dat is ook de mening van Bouchalikh, die 7 mei aanwezig was op de abortusdemonstratie op de Dam in Amsterdam. Op Instagram plaatste een foto van deze manifestatie, waar ze te zien naast GroenLinks-senator Margreet de Boer, die een bord vasthoudt met daarop de tekst 'Baas in eigen buik'.

Zemouri (1987) schreef voor

ABORTUSPROTEST IN DE VERENIGDE STATEN (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / MARK DIXON)

'In de islam is abortus toch een beetje een taboeonderwerp'

Joop het korte artikel 'Mijn baarmoeder, mijn keus'. 'Daarmee bedoel ik: ongeacht wat je gelooft, of je moslim bent of niet, de vrouw moet altijd zelf bepalen wat ze doet, los van religie, cultuur of wetgeving', vertelt ze aan *de Kanttekening*.

Zemouri is wetenschapper op het gebied van infectieziekten en werkt als zelfstandig adviseur. Ze omschrijft zichzelf als een progressieve praktiserende moslima van Marokkaanse komaf. Via haar

social mediakanalen heeft ze een groot bereik onder de Nederlandse moslimgemeenschap. Ze is blij met de Nederlandse abortuswetgeving, want die geeft vrouwen de vrijheid om zelf een keuze te maken.

'Ik heb helaas geen harde cijfers, maar op basis van mijn waarnemingen weet ik dat er ook vrouwen van islamitische achtergrond zijn die een abortuskliniek hebben bezocht. Ze hadden allemaal hun eigen redenen, en hebben binnen een maand na de

bevruchting abortus gepleegd.'

Het is volgens Zemouri een misverstand dat de islam abortus verbiedt. 'Natuurlijk ben ik geen theoloog, maar zover mijn kennis reikt is abortus in de islam toegestaan in een aantal gevallen. Als het leven van de moeder in gevaar mag abortus altijd bijvoorbeeld. In Marokko, waar ze de Maliki-wetschool van de islam volgen, is abortus ook toegestaan na een verkrachting, mits dit binnen een bepaalde termijn gebeurt. De islamitische raad die de koning en de regering bijstaat, vindt dat abortus na verkrachting binnen een bepaalde termijn gewoon mag.'

Khalid Benhaddou (1988), hoofdman van de El Fath-moskee in Gent, is wel een theoloog. Hij houdt zich bezig met de vraag hoe je de islam relevant maakt voor de wereld van vandaag en geldt als een belangrijke eigentijdse stem in de Vlaamse islamitische gemeenschap.

ms in het abortusdebat?

‘In de islam is abortus toch een beetje een taboeonderwerp’, legt hij uit. ‘De meeste theologen houden zich aan wat de klassieke vier wetsscholen – Hanafi, Maliki, Sja’fi’i en Hanbali – hierover zeggen. Abortus is volgens deze scholen toegestaan, maar alleen in heel uitzonderlijke gevallen. Er moet een medische noodzakelijkheid zijn, om medische redenen. Psychosociale redenen worden niet als geldige indicatie gezien. Daarnaast moet de abortus plaatsvinden binnen een bepaalde termijn, binnen maximaal 120 dagen.’

Waarom 120 dagen? ‘Dat staat in een hadith (overlevering van de profeet Mohammed, red.), waarin de profeet uitlegt wanneer de ziel bij de mens wordt ingeblazen’, vertelt professor Chaima Ahaddour (1988), assistent-professor Islamitische Ethiek aan de Katholieke Universiteit Leuven.

‘Sommige uitleggers zeggen dat die periode 40 dagen is, anderen zeggen dat dit een periode van drie keer 40 dagen, dus 120 dagen is. Hierna mag abortus niet meer, tenzij het leven van de moeder in gevaar is.’ Niettemin hebben islamitische geleerden een consensus bereikt dat zwangerschapsafbreking mogelijk is binnen 120 dagen. ‘Het inblazen van de ziel is een markeringsmoment, waarop het embryo wordt beschouwd als volwaardige persoon met fundamentele rechten, en dus beschikt over de menselijke waardigheid en heiligheid’, zegt ze.

Ahaddours promotieonderzoek ging over ethische kwesties aan het levenseinde waaronder euthanasie en palliatieve sedatie, en hoe Marokkaanse moslims in België – daarover denken. Toen ze daarmee bezig was, ontdekte Ahaddour dat er weinig is nagedacht over abortus vanuit islamitisch ethisch perspectief.

‘Deze thema’s krijgen te weinig aandacht in de islamitische gemeenschap. Ik ben nu bezig met een onderzoek naar abortus om medische redenen vanuit het perspectief van de islamitische tradi-

tie, en hoe Belgische moslims, inclusief imams, artsen en moslimkoppels, daarover denken. Onder islamitische geleerden bestaat er consensus dat het dan wel mag indien het gaat om ernstige afwijkingen die onbehandelbaar zijn, maar niet na de 120ste dag.’

‘Een klein groepje progressieve moslimtheologen in de Verenigde Staten heeft liberalere opvattingen over abortus’, vervolgt Ahaddour. ‘Zij gaan zelfs verder en stellen dat abortus toegestaan voor elke vorm van schade die er is: psychische schade, financiële schade, iets anders. Als een vrouw er mentaal niet aan toe is om een kind te krijgen dan mag abortus ook, vinden progressieven, zolang het gebeurt binnen de 120ste dag.’

‘Maar progressieve theologen die abortus om psychosociale redenen toestaan hebben niet hetzelfde gezegd als de klassieke theologen’, aldus Benhaddou. ‘De toekomst zal uitwijzen of hedendaagse theologen straks meer gewicht krijgen, of dat de klassieke theologen alsnog aan het langste eind trekken.’

Dat klassieke islamitische theologen weinig oog hebben voor psychosociale factoren komt volgens Benhaddou omdat de samenleving vroeger heel anders was. ‘Religie speelde toen een veel grotere rol in de maatschappij dan nu. Mensen stapten niet naar een psycholoog als ze last van psychische problemen hadden, maar losten alles met religie op.’ Daarnaast heeft de medische wetenschap zich natuurlijk enorm ontwikkeld. ‘Er is nu voldoende evidentie dat psychi-

sche redenen ook belangrijk zijn, naast medische redenen. Dat is een argument om de klassieke theologie op dit punt onder de loep te nemen.’

Zemouri, die kennis heeft genomen van wat progressieve islamitische theologen van nu schrijven over abortus, vindt dat je de ‘vitale indicatie’ – dat het leven van de moeder in gevaar is – ruim mag interpreteren.

‘Vrouwen die buitenechtelijk zwanger zijn geworden, lopen soms het gevaar verstoten te worden door hun familie, misschien wel te worden vermoord. Dan kunnen ze ervoor kiezen, voor hun eigen veiligheid, om te aborteren. Je moet niet alleen met een medische bril kijken, maar ook het culturele perspectief meenemen. Ik ben dan pro-abortus, dus dat een vrouw in zo’n situatie overgaat tot abortus. Ik ben heel erg tegen *victim blaming*, het non-argument dat je als vrouw maar je benen dicht had moeten houden. En bedenkt ook: geen enkele vrouw doet een abortus voor *the fun*. Conservatieve moslims denken hier anders over. Zij vinden dat vrouwen die buitenechtelijk zwanger zijn geworden de consequenties moeten dragen, bijvoorbeeld door te trouwen met de persoon die jou heeft bezwangerd. Een praktijk die ook populair is onder rechtzinnige christenen op de Biblebelt, waar stelletjes soms ‘moeten trouwen’.

Veel moslims zijn ook conservatief over abortus omdat ze weinig over het onderwerp weten en veronderstellen dat het te allen tijde niet mag, vertelt Ahaddour.

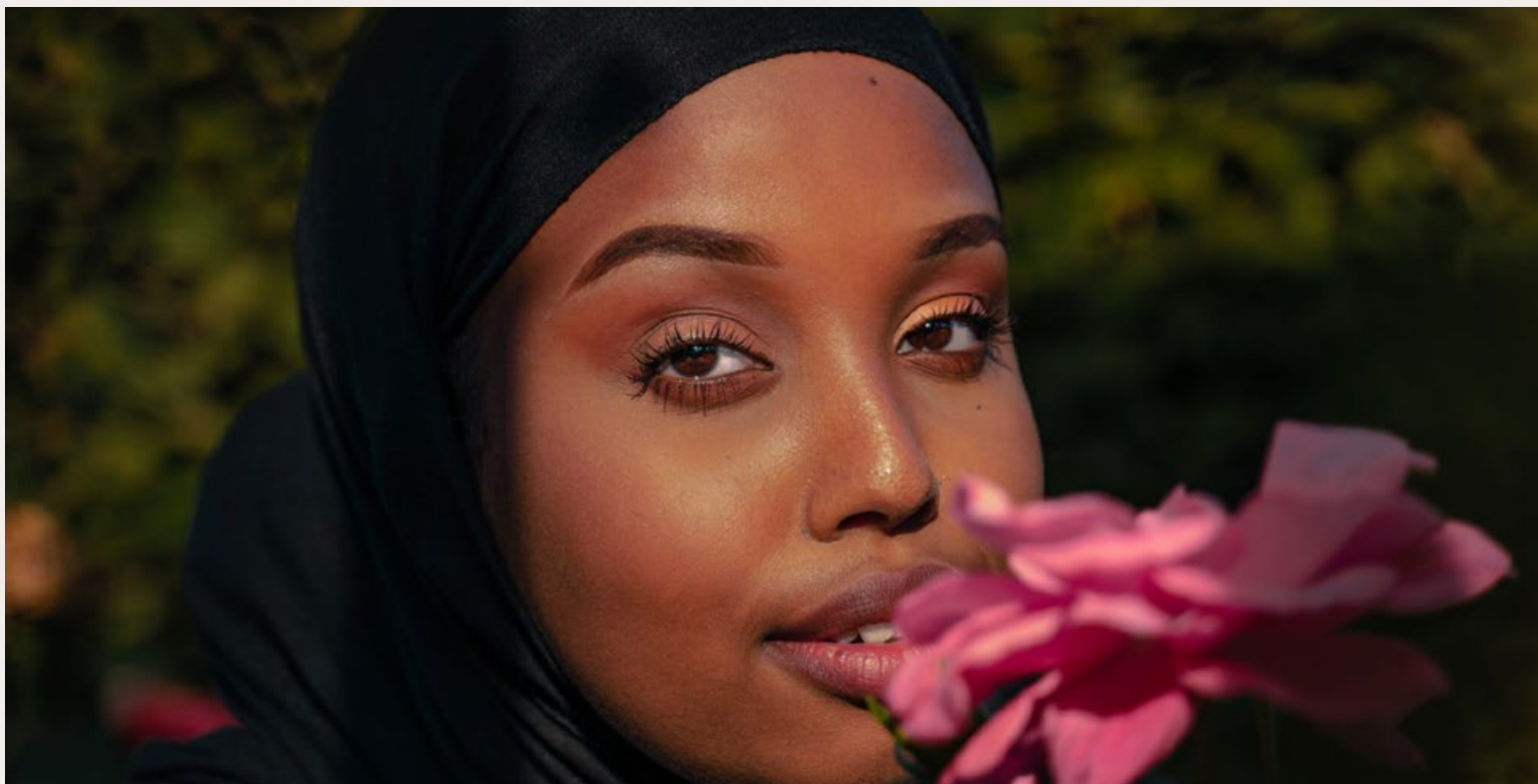
‘Ze stellen abortus min of meer gelijk met euthanasie en vinden dat je niet voor God mag spelen door over leven en dood te beslissen. Veel moeders zetten kinderen op de wereld met een genetische afwijking, die geen kans van leven hebben, want ze denken dat abortus niet mag van de islam. Dat is, zoals ik al zei, niet waar, want de islam laat abortus onder bepaalde omstandigheden toe. Daarom is het ontzettend belangrijk dat moslims meer kennis over het thema hebben.’

Dat abortus onder moslims veel minder leeft dan onder christenen komt volgens Ahaddour dan ook vanwege de onbekendheid van het thema. ‘Er wordt hierover ook heel weinig gecommuniceerd. Niet door religieuze instanties, niet door moskeeën. Bovendien hebben imams over dit moeilijke onderwerp maar beperkte kennis. Onbekend maakt onbemind. Andere thema’s krijgen meer aandacht, zoals de Palestijnse zaak, die woede over het gedane onrecht en frustratie over de eigen machteloosheid oproept.’

Benhaddou beaamt dit. ‘Als de godsdienstvrijheid in het geding komt – zoals bij het boerkaverbod of bij het onverdoofd ritueel slachten – dan komen moslims in het geweer. Maar bij abortus is daar geen sprake van. Moslims in West-Europa zijn tevreden met de huidige situatie, ook met betrekking tot de abortuswetgeving, en vinden dat er ruimte moet worden gegeven aan mensen die een andere levensbeschouwing aanhangen.’

Zemouri gelooft dat veel moslims zich niet uitspreken over abortus door het ontbreken van een podium. ‘Mensen van kleur hebben minder een platform. Moslims zijn sowieso voorzichtiger in het uitspreken van hun mening. Je wordt namelijk al snel weggezet als radicaal. Ook daarom hoor je moslims in het abortusdebat nauwelijks, naast het feit dat moslims over abortus dus minder strikt denken dan rechtzinnige christenen.’ ●

‘Ben jij een moslim? Maar jij bent

BEELD: UNSPLASH

Onder moslims is veel diversiteit. Toch wordt de islam in de media, in discussies tussen moslims onderling en door niet-islamitische Nederlanders vaak geassocieerd met de Marokkaanse en Arabische cultuur. Té vaak, vinden veel moslims zonder Marokkaanse achtergrond. Ze storen zich eraan. ‘Niet alle moslims zijn Marokkanen.’

● SHAWINTALA BANWARIE

Nederland kent moslims met onder meer een Turkse, Somaliëse, Syrische, Afghaanse, Pakistaanse, Indonesische, en ja, ook Marokkaanse achtergrond. Toch hoorden we in de mediadiscussie over de term ‘Suikerfeest’ met name Marokkaanse Nederlanders die dit willen vervangen door het Arabische ‘Eid al Fitr’. Ook het Contactorgaan Moslims en Overheid

schaarde zich achter ‘Eid al Fitr’. Veel moslims zijn hier niet blij mee. Sommige beweren dat er sprake is van ‘Arabische dominantie’, waarbij het gebruik van Arabische termen wordt opgelegd en de vele soorten niet-Marokkaanse moslims buiten de discussie worden gelaten.

Turks-Nederlandse moslims wensen elkaar geen ‘Eid al Fitr’, vertelt Mehmet* (47). ‘Die term is bij mij in de familie en in mijn omgeving haast onbekend. Wij gebruiken de term ‘Bayram’ of ‘Ramadanfeest’. Vroeger, in de Ottomaanse tijd (1299-1922, red.),

werd wel de term ‘Eid’ gebruikt. Maar naarmate dit rijk zich uitbreidde, kwam de term *Bayram* ervoor in de plaats.’

Mehmet is werkzaam bij de Fatih-moskee in Amsterdam en geeft rondleidingen aan geïnteresseerden. Tijdens zijn rondleidingen geeft hij les over islam en de verschillende interpretaties van het geloof. Hij legt uit dat de term ‘Suikerfeest’ zijn oorsprong heeft in de seculiere geschiedenis van het moderne Turkije.

‘Tijdens de seculiere periode, dat was vanaf 1923, werd de term ‘*Shukur*’ of ‘Dankbaarheidsfeest’

gebruikt. Omdat mensen destijds niet allemaal konden lezen en schrijven, werd het woord ‘*Shukur*’ met het woord ‘*Seker*’ (Turks voor ‘suiker’, red.) verward. Tijdens de jaren zestig, toen er spanningen tussen links en rechts plaatsvonden, werd de term ‘Suikerfeest’ door de seculiere Turken genormaliseerd.’

Volgens Mehmet heeft de discussie rondom ‘Suikerfeest’ en ‘Eid al Fitr’ weinig nut. ‘We hebben een benaming nodig die voor iedereen acceptabel is en ook makkelijk uit te spreken. Door de Arabische term te gebruiken geef je er een bepaalde richting aan. Mensen moeten ook rekening houden met de samenstelling van de islamitische gemeenschap in Nederland. Bovendien komt de term ‘Eid al Fitr’ niet uit de Koran. Deze benaming heeft zijn oorsprong in een *hadith* – ofwel overlevering – van de profeet Mohammed. Daarmee wordt het argument dat de term uit de Koran komt helaas teniet gedaan.’

toch geen Marokkaan?!

‘Mijn mond viel open van verbazing’

Veel moslims met een niet-Arabisch of niet-Marokkaanse achtergrond krijgen verbaasde reacties van niet-islamitische Nederlanders wanneer ze vertellen dat ze moslim zijn. De Surinaams-Nederlandse Raoul* (42) uit Amsterdam geeft een illustratief voorbeeld, dat hem overkwam toen hij met een Surinaams-Nederlandse vriend in een Amsterdams poolcentrum de voorbereidingen voor de ramadan besprak.

‘Toen ontmoette ik een collega van mijn vriend; dit was een vrouw uit de Amsterdamse Jordaan. Zij hoorde ons gesprek aan en zei toen plotseling: ‘Hé, zijn jullie moslim? Maar jullie zijn toch geen Marokkaan?’ Mijn mond viel open van verbazing. Ik ben immers een praktiserend moslim, ik bid vijf keer per dag en ik geef ook *zakat* (donatie in islam, red.). Maar ondanks dat geloven veel Nederlanders niet dat ik een moslim ben. Ik heb aan de vrouw netjes uitgelegd hoe de vork in de steel zit. Niet alle moslims zijn Marokkanen.’

Volgens Raoul is het terecht dat de term ‘Eid al fitr’ wordt gebruikt. Immers, de profeet Mohammed was een Arabier. Bovendien is de Koran in het Arabisch geopenbaard. Ook vindt hij het niet zo vreemd dat in de media voornamelijk Marokkaans-Nederlandse moslims te zien zijn. ‘De Marokkaanse cultuur is nu eenmaal meer open. Andere culturen, zoals de Surinaamse, Turkse en Indonesische culturen, zijn meer op zichzelf gericht. Marokkanen integreren makkelijker: kijk maar in de media, hoeveel Marokkaanse acteurs en tv-presentatoren er zijn. De Marokkaanse voetballers profileren zich ook als moslim.’

Aan de andere kant zijn Surinaamse moskeeën toegankelijker geworden voor moslims van andere etniciteiten en daardoor voor hen zichtbaarder als moslim, merkt hij op. ‘Waar voorheen Surinaamse moskeeën voornamelijk in het Urdu (een taal in India en Paki-

‘Veel Nederlanders geloven niet dat ik moslim ben’

stan, red.) preken, doet mijn huidige Surinaamse moskee het in het Nederlands. Toch vind ik dat we als Surinaamse moslims best de hand in eigen boezem mogen steken en zichtbaarder moslim mogen worden.’

Ook de Turks-Nederlandse Mehmet ervaart dat Nederlanders de voorkeur hebben voor de Marokkaanse islam. ‘In de Fatih-moskee krijgen we regelmatig aanvragen om te filmen. Heel vaak zijn de scripts zo geschreven dat het gericht is op de Marokkaanse traditie van islam. Zo werd in één film-script dat we kregen aangeboden een scène in een moskee beschreven, waarin de imam een djellaba draagt. Dat is een Marokkaanse traditionele kledingstijl. Ook stonden de filmmakers erop dat de inrichting Arabisch moest zijn en dat er Arabisch moest worden gesproken. Wij van de moskee gingen hier niet mee akkoord, omdat de Arabische traditie niet past binnen onze moskee.’

Een ander voorbeeld was tijdens de Museumnacht in Amsterdam, vertelt Mehmet. ‘Twee modedesigners wilden graag onze moskee bezoeken en zeiden dat ze het tof zouden vinden als binnen in de moskee mensen in djellaba's zouden rondlopen. Als in een soort Fata Morgana, zeg maar. Hieruit blijkt weer dat bij veel Nederlanders het verwachting leeft dat in de moskee altijd de Marokkaanse traditie wordt gevolgd.’

Neerbuigende orthodoxen

De nadruk op het gebruik van Ara-

bische termen als ‘Eid al Fitr’ is vooral bij de jongere generatie moslims te zien is, zegt Lindau*, zelf 53 jaar.

‘Het begon tijdens de jaren negentig, toen islamitische geestelijken in moskeeën in het Arabisch begonnen te praten en een ‘nieuwe islam’ begonnen te verkondigen. Ineens wist men wat ‘*shirk*’ (afgoderij, red.) was. Of men moest zich aan bepaalde kledingvoorschriften houden. Van islamitische vrienden begreep ik dat deze geestelijken zelfs langs huizen gingen om in contact te komen met islamitische ouderen en hen over de nieuwe islam te leren.’

Hij vervolgt: ‘Vroeger, dus voor de jaren negentig, was de sfeer tussen mij en mijn islamitische vrienden veel relaxter. We maakten ons nooit druk om geloof en we waren geïnteresseerd in elkaars cultuur. Maar sinds er steeds meer Arabische invloeden kwamen, waren er ineens regels over hoe je je moet gedragen en wat haram is. De islam werd vanaf toen heel zwart-wit geïnterpreteerd. Er wordt veel geschreeuwd, maar er is weinig ruimte voor een discussie over de betekenis van het geloof. De luchtigheid was weg.’

Zelf is Lindau van Surinaams-Javaanse afkomst. Hij en zijn familie wensen elkaar na de Ramadan een *Tide na Bodoh*, ofwel een fijn Suikerfeest. Hij vertelt dat hij vaak beledigende opmerkingen krijgt van Marokkaanse vrienden.

‘Vroeger was de sfeer ontspannen tussen mij en mijn Marokkaanse vrienden. We voelden ons

met elkaar verbonden, doordat we allemaal op jonge leeftijd waren gemigreerd naar Nederland en een cultuuromslag hadden meegeemaakt. Maar sinds de jaren negentig is dat veranderd en maak ik vaker afkeurende reacties mee. Tijdens de viering van *Bodoh* liet ik video's zien van een Javaanse dans. Bij Javaanse moslims is het een traditie om met traditionele dans en zang de heilige maand van de ramadan – of *Sasi Poso*, zoals wij dat noemen, af te sluiten. Mijn Marokkaanse vrienden maakten vieze gezichten en noemden de dansers duivelaanbidders.’

Er is sinds de groei van het salafisme in Javaanse moskeeën een nieuwe islamitische stroming ontstaan onder Javanen, zag Lindau met argusogen aan, zowel in Suriname als hier binnen de Surinaams-Javaanse gemeenschap.

‘Deze Javanen behoren tot de *santri*-stroming. Zij zijn meer orthodox en neigen naar de Arabische islam: ze dragen bijvoorbeeld geen kleurrijke kleding en hebben strengere regels over wat volgens het geloof is toegestaan en wat niet. De *santri* zijn nog in de minderheid binnen de Javaanse gemeenschap in Nederland, maar doordat het salafisme zich uitbreidt, groeit ook het aantal Javaanse moslims dat zich bij de orthodoxe *santri* aansluit.’

Vanwege de Arabische invloeden bestaat er bij de *santri* een neerbuigende houding jegens de traditionele Javaans-Nederlandse moslims omdat die minder goede moslims zouden zijn, vertelt Lindau.

‘Ze ridiculiseren de traditionele Javaanse namen. Ouders die een naam voor hun kind willen bedenken krijgen de waarschuwing niet de traditionele Javaanse namen te gebruiken, omdat dit volgens de *santri* niet meer van deze tijd zou zijn. In plaats daarvan worden de Arabische namen aanbevolen, wat zij associëren met vooruitgang.’ ●

Achternaam bij de redactie bekend.

LODY VAN DE KAMP

Rabbin en publicist.

De prijs van de doorgeschoten secularisatie

De Servatiuskerk in Rutten in de Noordoostpolder sluit in de komende maanden haar deuren.

De kerkgemeenschap is de laatste jaren alleen maar geslonken. Hetzelfde lot is de R.K-kerk in Heemstede beschoren. En de al eerder opgeheven Antonius Abt-kerk in Lunteren op de Veluwe wordt binnenkort gesloopt om plaats te maken voor woningen.

Dit zijn drie gebedshuizen van de velen die moeten worden toegevoegd aan al die andere honderden die de afgelopen jaren een andere, niet-religieuze, bestemming hebben gekregen. Als ze al niet gesloopt werden.

Dat het geloof in ons land hard achteruit holt, blijkt trouwens niet alleen aan het overbodig raken van kerken, synagogen, moskeeën of tempels. Het is ook te zien aan een schrikbarende afname van dat beetje kennis over religie dat een of twee generaties geleden nog gemeengoed was in de samenleving.

Bij een bezoekje aan het museum kan de gids niet meer volstaan met het verhaal over het leven van de schilder en wat hem of haar bracht om dit Bijbelse tafereel op het doek te vereeuwigen.

Het ene geloof begrijpt het ander. In seculiere kringen gaat dat inmiddels helaas vaak anders

Nee, eerst moet het Bijbelverhaal zelf worden verteld, een verhaal dat onze opa's en oma's allemaal gewoon nog kenden. Pas daarna kan het echte verhaal over het kunstwerk beginnen.

Een goed deel van de maatschappij met al haar moderniteiten heeft ervoor gekozen om seculier te gaan leven. Die vrije keuze die aan iedereen gegund wordt, kent echter zijn weerslagen op het niveau van de algemene ontwikkeling.

Als diverse burgers onder

elkaar is juist dat beetje extra kennis over die ander noodzakelijk. Tenminste, als we willen vasthouden aan wezenlijke vormen van respect en fatsoen jegens hen die ervoor kiezen om wél met religieuze normen door het leven te gaan. De bekende vraag tijdens de ramadan – 'Zelfs geen glaasje water?' – is vast goed bedoeld, maar toont naast een gebrek aan inlevingsvermogen ook een gebrek aan kennis over geloof en geloofsleven.

Ook de afgelopen ramadan werd ik als jood bij meerdere gelegenheden vereerd om aan te schuiven bij de iftar. Iedere keer werd de halal-tafel gesierd door ook één doosje waarin mijn koosjere maaltijd klaar stond. Deze voorziening werd elke keer door mijn gastvrouw of gastheer gezien als een

eer om te kunnen regelen. Het ene geloof begrijpt het ander.

In seculiere kringen gaat dat inmiddels helaas vaak anders. Zo werd ik uitgenodigd door een Amsterdams debatcentrum om te spreken over 'Je thuis voelen in de grote stad'. De avond begon met een gezamenlijke maaltijd. Zoals altijd had ik van tevoren aangegeven dat ik koosjer eet. 'Meneer Van de Kamp, dit gaan we verzorgen.' Maar op de avond zelf? 'Nee, het is niet gelukt. Logistiek was dit voor ons niet te regelen.'

Mijn mond viel open van verbazing. Niet over de afwezigheid van een hapje eten. De avond kom ik wel door. 'Niet te regelen?', zei ik. 'Op nog geen kilometer afstand van hier in de grote stad bevindt zich een koosjere cateraar die overal in de stad zijn maaltijd bezorgt!'

Toen ik iets later op de avond aan het publiek werd geïntroduceerd aan de hand van de vraag 'Voelt rabbijn Van de Kamp zich thuis in de grote stad?', kon ik niet nalaten mijn openingszin als volgt te formuleren: 'Er zijn momenten waarop rabbijn Van de Kamp zich soms eventjes niet echt thuis voelt in de grote stad.'

Ja, dit is de prijs die wij betalen voor de doorgeschoten secularisatie. ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

Superdivers schimmelparadijs: de Amsterdam

Huizen vol schimmel, tocht, geluids-overlast: huurders van de Wildemanbuurt in Amsterdam Nieuw-West leven al ruim een decennium in erbarmelijke omstandigheden. Maar er wordt niets aan gedaan en dat gaat ook niet zo snel gebeuren, zeggen buurtbewoners. Daarom is actiegroep Wildemanbuurt opgezet, die eist dat er zo snel mogelijk iets gedaan moet worden: renovatie of sloop en nieuwbouw. Ook de politiek roert zich.

● CANER MERT

Iedere maandag organiseert actiegroep Wildemanbuurt een inloop voor buurtbewoners. Het zijn vooral Nederlanders met een migratieachtergrond die bij de inloop zijn. Ze kunnen tussen zes en zeven uur 's avonds hun beklag doen over de staat van de woningen en de buurt. Dit keer bij Piet Boon van buurtbelangengroep GoedBeterWest, die een zetel heeft in de stadsdeelcommissie Nieuw-West. Deze commissie komt op voor de belangen van buurtgenoten. Daarnaast kan de commissie aangeven dat er meer aandacht nodig is voor bepaalde onderwerpen bij het dagelijks bestuur van het stadsdeel. Ook kan het dagelijks bestuur vragen om advies te brengen over een bepaald onderwerp.

De Wildemanbuurt is een kleine buurt met ongeveer vijftienduizend bewoners. De buurt bestaat volgens cijfers van het Kadaster voor zo'n 85 procent uit sociale huurwoningen, waarvan de groot-

ste verhuurder woningcorporatie Stadgenoot is. Het is ook een kinder- en ouderrijke buurt, aldus het CBS. Bijna 65 procent van de bewoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond.

In een uur tijd hoort Piet Boon verschillende verhalen van de ongeveer twintig mensen in een kleine ruimte. Hij komt om de verhalen over de Wildemanbuurt te horen. 'Ik heb dag en nacht mijn gordijnen dicht, omdat mijn buurman mijn kinderen filmt', vertelt een buurtbewoonster, die ook zegt dat ze bijna elke week in de buurt van haar woning bedreigd wordt. 'Een meisje stapt uit een auto vol met jongens, om vervolgens in een andere auto te stappen. Als ik hen aanspreek antwoorden ze: 'We weten waar je woont en dat je drie dochters hebt.'

Een andere bewoner vertelt dat er woningen zijn waar elke week nieuwe mensen wonen. Naast hem wonen twintig mensen in een driekamerwoning. De gemeente stopt volgens de bewo-

WILDEMANBUURT (BEELD: CANER MERT)

‘Bewoners leven in verschrikkelijke omstandigheden, er wordt niks voor hen gedaan. Dat maakt mensen woedend’

ners geen nette bewoners meer in de buurt: ‘De huizen en de buurt zijn verrot. Dus stop er nog meer verrotte mensen in. We worden in de steek gelaten door de gemeente. In plaats van normale gezinnen naar de Wildemanbuurt te laten komen, komen in leegstaande huizen mensen uit de

gevangenis, ggz of tbs-inrichting.’

‘Mijn kind en veel kinderen uit de buurt komen niet aan stageplekken’, vertelt een moeder. ‘Mijn dochter is hier geboren, opgegroeid en heeft hier gestudeerd. Ze wilde een stage lopen bij de gemeente. Die hadden het over dat ze uit de Wildemanbuurt komt.

‘vergeten’ Wildemanbuurt in

mensen. Het is eigenlijk een stad op zichzelf. Tot 2014 waren stadsdelen ook minigemeenten met hun eigen gemeenteraden, maar dat mocht niet meer van de overheid. Met een bestuurlijke herindeling tot gevolg. Iedereen geeft toe dat die herindeling niet helemaal is geslaagd. De afgelopen vier jaar heeft de stadsdeelcommissie heel weinig kunnen doen. Daarom heb ik mijzelf verkiesbaar gesteld namens een nieuwe partij, omdat het anders moet. Het blijft belangrijk dat er een stadsdeelcommissie bestaat, omdat het werk in de wijk te ver van de gemeente afstaat. Je ziet bij sommige raadsleden dat de stad niet verder gaat dan de ring.’

Inmiddels wordt er gewerkt aan een zogenaamd masterplan voor Nieuw-West. Volgens Boon is het belangrijker dat de plannen aansluiten op de Wildemanbuurt.

‘Er gaat zeker wat gebeuren voor deze buurt, maar het is vooral belangrijk dat het bij de bewoners past. Er wordt nu een groot plan geschreven waarin staat hoe we criminaliteit en stagediscriminatie bestrijden en kanselijkheid en

Elhadaoui (32), die is opgegroeid in de Wildemanbuurt en er nog vaak komt, is sceptisch.

‘Ik heb de buurt niet genoeg zien veranderen. Je wil dat een buurt groeit, zodat de talenten die er zijn de ruimte krijgen om verder te groeien. Ik vind de Wildemanbuurt een hele mooie wijk. Als mijn moeder ziek is, dan wordt er voor haar gezorgd door de buurt. Helaas werkt alles eromheen de buurt tegen. Er wordt niet in de buurt geïnvesteerd, mensen worden niet serieus genomen, bewoners leven in verschrikkelijke omstandigheden en er wordt niks voor hen gedaan. Dat zorgt ervoor dat mensen woedend zijn.’

Als kind was de Wildemanbuurt zijn wereld en zijn leven. Maar rond zijn vijftiende begon Elhadaoui kritisch na te denken. Hij realiseerde zich dat mensen andere paden gingen bewandelen.

‘Ik heb altijd meegekregen om ver uit de buurt te blijven van criminaliteit. Opeens viel het kwartje. De criminaliteit hoort bij de Wildemanbuurt, het is er altijd al geweest. Maar die gasten zijn

manbuurt, maar ik kon mijzelf er niet ontwikkelen.’

Reactie Stadgenoot

De woningcorporatie Stadgenoot is in 2020 per direct onder verscherpt toezicht geplaatst door de Autoriteit woningcorporaties. Na een fraudezaak en een negatieve beoordeling zou Stadgenoot te weinig ‘in control’ zijn, aldus de toezichthouder. Patrick Barské, de in 2018 aangetroten directeur Vastgoed & Ontwikkeling van Stadgenoot vertrekt.

Ondertussen hebben de bewoners van de Wildemanbuurt een brief ontvangen waarin staat dat de huur omhooggaat, hoewel de woningcorporatie niets heeft gedaan om problemen zoals schimmel en geluidsoverlast op te lossen. Actiegroep Wildemanbuurt wil daarom een bevrozing van de huur, totdat er een oplossing is.

In 2010 was er een vernieuwingsplan voor de Wildemanbuurt, zegt woningcorporatie Stadgenoot, maar door de kredietcrisis kon dit plan niet doorgaan. Wel zijn woningen toen gerenoveerd via de huurcommissie en is er de afgelopen jaren planmatig onderhoud uitgevoerd, aldus Stadgenoot.

Maar veel problemen zijn nog steeds niet opgelost. Als bewoners ongedierte willen bestrijden of vinden dat kozijnen een nieuw likje verf kunnen gebruiken, moeten ze dit zelf betalen, luidt de klacht. Volgens Stadgenoot zijn bijvoorbeeld voor ongediertebestrijding – bij kakkerlakken, faraomieren, wespen en ratten – en om schimmel over te verven wel degelijk vergoedingen beschikbaar.

Woordvoerder Dennis Doodeman van Stadgenoot zegt dat de woningcorporatie de zorgen van de bewoners wel degelijk serieus neemt. Hij benadrukt dat er nu veel wordt gedaan om de leefbaarheid te verbeteren. Er staan nieuwe woningen van de woningcorporatie in stijgers.

Mijn dochter kwam naar mij toe en wist al dat ze het niet zou worden.’

Het stigma op de Wildemanbuurt geldt ook voor het preventief fouilleerbeleid van de Gemeente Amsterdam. ‘Hoe voelt het wanneer je zoon als crimineel wordt behandeld’, vertelt een andere buurtbewoonster. ‘Mijn zoon kwam in de nacht naar huis na werk. Hij vertelde dat hij drie keer is aangehouden door de politie. Ze vroegen waar hij woonde en bij het horen dat hij uit de Wildemanbuurt komt, vonden ze het raar dat hij niet in hun systeem staat.’

Piet Boon is sinds april volksvertegenwoordiger in het stadsdeel: ‘We zijn de vooruitgeschoven posten. Wij staan dicht bij de bewoners en luisteren naar wat er leeft, en geven advies aan de raad. In Nieuw-West wonen zo’n 160.000

‘De Wildemanbuurt is niet vergeten’

inclusiviteit bevorderen, met als doel dat Den Haag ons geld geeft. Maar het gevaar bestaat dat we pagina’s volschrijven zonder dat er iets uitkomt.’

Met het masterplan wil de gemeente jongeren in probleemwijken meer kans gelijkheid te geven. Sociaal ondernemer Samir

gewoon mijn vrienden. Het zijn geen slechte mensen, maar door omstandigheden zijn ze op het verkeerde pad beland’, vertelt hij. ‘Op mijn achttiende besefte ik dat ik weg moest uit deze wijk. Ik moet verhuizen om iets van mijn leven te kunnen maken. Die keuze was heel pijnlijk. Ik houd van de Wilde-

‘De Wildemanbuurt is niet vergeten. Door de crisis konden we de plannen uit 2010 niet doorzetten, zoals op meer plekken in Nederland, maar er lopen nu veel projecten in de buurt. Bijvoorbeeld complex Groenehuysen, waarbij er 190 woningen ervoor terugkomen. Daarnaast staan er verschillende plannen in het schema. Helaas kunnen we niet alles tegelijk oppakken.’

Volgens Doodeman is het onjuist om te denken dat alle problemen zijn opgelost als mensen in betere woningen wonen. ‘Wij willen met de gemeente werken aan een integraal plan dat naar alle factoren gaat kijken, ook naar bijvoorbeeld veiligheid en criminaliteit. Het maken en uitvoeren van dit plan kost veel tijd. Daarom gaan we met de gemeente ook kijken naar wat we op korte termijn kunnen doen. In de tussentijd is het belangrijk dat bewoners in de Wildemanbuurt klachten over de woning bij ons melden. Alleen dan kunnen we er iets aan doen.’

Voorstel D66

In maart diende D66 het initiatiefvoorstel ‘Investeren en vertrouwen in de Wildemanbuurt’ in bij de Amsterdamse gemeenteraad. In het voorstel staat dat de gemeente al jaren bezig is met de Wildemanbuurt, maar dat de bewoners hier tot op de dag van vandaag weinig van hebben gemerkt. Suleyman Aslami (D66) is een van de raadsleden die zich hard inzet voor de Wildemanbuurt.

Aslami: ‘In 2009 was er een ontwikkelvisie om de buurt te transformeren, maar uiteindelijk is er niks van terechtgekomen. Er zijn beloftes gedaan, maar uiteindelijk hebben de gemeente en woningcorporatie Stadgenoot het nagelaten om de beloftes na te komen en aandacht te besteden aan de Wildemanbuurt, terwijl andere buurten die aandacht wél hebben gekregen.’

Volgens Stadgenoot werd de Wildemanbuurt niet opgeknapt vanwege de economische crisis, maar Aslami vindt dit excuus een zwaktebod.

‘We kunnen de crisis de schuld geven, maar als ik brood koop

FOTO'S UIT ENKELE HUIZEN IN DE WILDEMANBUURT (BEELD: CANER MERT)

‘Er zijn beloftes gedaan, maar de gemeente en Stadgenoot hebben nagelaten die na te komen’

verwacht ik geen schimmel. De bewoners hebben recht op een woning waar je niet ziek van wordt. Het is schandalig dat er corporaties zijn die in Nederland woningen verhuren in zo'n staat. De verantwoordelijkheid ligt bij de woningcorporatie: zij heeft het onderhoud van de woningen nagelaten.’

Het vertrouwen in de politiek is inmiddels flink gedaald in de Wildemanbuurt. De opkomst bij de verkiezingen ligt op de helft van het Amsterdamse gemiddelde. Aslami begrijpt de gevoelens van de bewoners, zegt hij.

‘Als er zo met je wordt omgegaan, dan krijgt het vertrouwen in de politiek, in de gemeente en in de woningcorporatie een knauw. Bovendien wordt er in de media ook te vaak negatief bericht over de Wildemanbuurt. Ik ga de problemen die er spelen niet ontkennen, maar er zijn ook positieve initiatieven in de Wildemanbuurt. Het is tijd om te laten zien dat mensen wel om deze buurt geven. Het is tijd voor actie. Er is een plan met ontzettend mooie voorstellen en initiatieven, die we samen met de bewoners willen realiseren.’ ●

De gemeente Amsterdam gaat inmiddels met Stadgenoot een ‘interim-beheergroep’ instellen die de leefomstandigheden snel moet verbeteren. En bewoners kunnen in een wekelijks spreekuur met Stadgenoot, waar ook de gemeente aanwezig is, hun klachten indienen. Het college zegt nu ook ‘dat het onverantwoord is mensen in beschimmelde woningen te laten wonen zonder uitzicht op een oplossing’ en dat het daar Stadgenoot herhaaldelijk op heeft gewezen. Wat betreft de huurverhoging wijst het college erop dat deze jaarlijkse huurverhogingen door het Rijk vastgesteld worden en dat de gemeente hier niet zoveel aan kan doen. Bewoners die in de problemen raken, kunnen via Stichting !Woon bezwaar maken.

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens-
Koerdische-Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

De witte omvolkers in Amsterdam Nieuw-West hoeven nooit te integreren

‘Wat zullen we eten?’, vraag ik aan mijn neefje na afloop van de demonstratie onder de noemer ‘Huur Is Te Duur’. ‘Een patatje? Of gaan we eerst kijken wat oma heeft gemaakt?’

We lopen voldaan over de Blauwbrug aan de Stopera, na alweer het derde protest over wonen in zeven maanden. De jonge activist heeft de longen uit zijn lijf geschreeuwd: ‘Wonen is een recht, geen privilege!’, ‘Huisjesmelkers, functie elders!’ en ‘Huiszen voor mensen, niet voor winst!’

Zal het wat uitmaken? Zal de wachttijd voor een sociale huurwoning in Amsterdam van gemiddeld vijftien jaar voor mijn generatie naar een ‘gezonde’ acht jaar worden teruggebracht? Of moet mijn neefje van tien straks nog langer wachten?

‘Doe maar een patatje!’, zegt hij opgetogen. Ik kijk om me heen in pretpark Amsterdam: overal toeristen en toeterende taxichauffeurs. Het is hier te druk, dus lopen we door naar tram 13. De halve binnenstad ligt open door werkzaamheden. Nog meer lopen. We komen aan bij de Westerkerk, waar we tram 17 pakken.

Daar hoor ik hem uit over Anne Frank. ‘Ze woonden in een klein huisje’, zegt hij, ‘en in de oorlog zijn ze na twee jaar verraden.’ Da’s al veel beter dan ‘de opbrengst van dat museum gaat vast naar Israël’, aldus een oude Turkse vriend toen we daar als twintigers rondliepen.

Ergens bij de Kinkerstraat vraagt de kleine man hoe lang het nog duurt tot we bij oma zijn. Tien of vijftien minuten, antwoord ik. Hij vindt het opmerkelijk dat ik dat zo uit mijn hoofd weet. ‘Deze route heb ik al duizend maal afgelegd’, zeg ik, rondkijkend alsof ik de burgemeester ben van tram 17.

Bij oma eten we wat restjes *menemen* – roerei met tomaten, paprika, ui en kruiden. Natuurlijk is dat niet genoeg. De kleine activist had nog een patatje van me tegoed.

We maken daar een pizza van, en gaan naar Pizza Nieuw-West om de hoek. Daar treffen we niet alleen pizza aan, maar ook het lelijke gezicht van gentrificatie in Amsterdam.

Twee aangeschoten witte twintigers, met een blikje Amstel in de hand, steken de draak met de hardwerkende ondernemers met een

migratieachtergrond. Slap geuwoehoer over ‘de beste pizza’s van Nederland’. De ondernemers kunnen alleen maar vriendelijk teruglachen.

‘Mijn vrienden in Purmerend hebben het al dagen over Pizza Nieuw-West’, zegt de ene kakstem tegen de ander, ‘en ook hoe hij die pizza’s voor ons snijdt, zo’n service kunnen we nergens meer krijgen.’

‘Hmm, dus het is niet alleen de zeven euro voor een grote pizza die deze zo lekker maakt’, denk ik.

Ze hebben er zeven besteld om de Champions League-finale te kijken in een gesplitte voormalige sociale huurwoning op de Jan Tooropstraat, waar ik ze, met muziek uit een bluetooth-speaker, uit zag komen. Verkocht door De Key, waar we vanochtend tegen hebben gedemonstreerd. Hoeveel vangt de pandjesparasiet er nu per student? Vast meer dan de 550 euro die werd betaald door het gezin dat er eerst woonde.

Het gaat allemaal in een split second door mijn hoofd, totdat ik bijna wordt omvergeduwd door klierende Marokkaanse pubers. Zij hebben de witte indringers in de pizzazaak natuurlijk ook opge-

merkt en beginnen al commentaar te leveren.

‘Ja, lekker dronken’, hoor ik ze tegen elkaar roepen. Maar één van de hardwerkende ondernemers achter de kassa weet ze met één dodelijke blik enigszins te disciplineren.

‘Zullen we weggaan?’, vraag ik aan de kleine Amsterdammer naast me. ‘Nee’, zegt hij met observerende ogen. We bestellen onze pizza en nemen plaats. De witte zatlappen vertrekken met de grootste gebaren. Eén stressfactor minder.

We zijn nu weer Turken en Marokkanen *in da hood*, een uitvloeisel van het zogenaamde ‘mislukte immigratiebeleid’, zoals oud-minister Henk Kamp (VVD) in 2017 zei. De exponenten van een multiculturele generatie met ‘integratieproblemen’, een generatie waar vanaf 2005 de ‘Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek’ op werd losgelaten en die nu op basis van onze afkomst en inkomen onze buurten uitgegentriceerd wordt.

We maken ruimte voor de witte omvolkers van Amsterdam Nieuw-West, die nooit als een ‘grootstedelijk probleem’ in beleidstukken zullen terechtkomen en ook nooit hoeven te ‘integreren’. Ze nemen gewoon de hele buurt over. ●

Als Turkse Nederlander naar Turk vakantie?

ISTANBUL (BEELD: PIXABAY / SMULDUR)

Veel Turkse Nederlanders gaan traditiegetrouw op vakantie naar Turkije. Sociale media worden straks overspoeld met foto's vanuit de Turkse Riviera en de goudgele akkervelden van Anatolië. Maar om dat vrijelijk te kunnen blijven doen, spreken sommigen zich liever niet uit over misstanden in Turkije. We spraken drie Turks-Nederlandse Turkije-gangers over zelfcensuur. 'Kijk wat met Ebru Umar is gebeurd.'

ije: zelfcensuur voor een fijne

Ik sla deze even over'. 'Je bent op zoek naar iets, hè?' 'Nee, straks word ik opgepakt.' 'Ik ga voor werk naar Turkije, dus dit komt nu niet goed uit.' Een greep uit de reacties van Turkse Nederlanders die vriendelijk bedankten om op interviewverzoeken van *de Kanttekening*.

Ela Colak, cultuur- en lifestyle-journalist van de *VPRO Gids*, heeft hier geen last van. Ze blijft ook geregeld naar Turkije gaan. Bang is ze niet, zegt ze aan de telefoon.

'Ik ben dan ook geen actieve twitteraar of actief op andere sociale media. Daarnaast ben ik geen opiniërende journalist met een sterke mening, zoals Özcan Akyol of Fidan Ekiz. Daar ben ik veel te genuanceerd voor. Ook leeft bij mij het idee dat mij niks overkomt en dat het wel goedkomt. Nederland zal voor mij wel opkomen. Maar misschien is dat naïef.'

Colak kent het fenomeen van zelfcensuur van dichtbij. Ze heeft een Turks-alevitische achtergrond en dat speelde mee in haar opvoeding. 'Dat is het Turkse trauma van mijn ouders. Maar ik leef zelf een vrij en liberaal leven. Geloof of zelfcensuur, daar ben ik eerlijk gezegd helemaal niet mee bezig. Sinds ik getrouwd ben met een Nederlander is mijn wereld ook wat minder Turks', aldus Colak.

Voor schrijfster Meltem Halaceli – Arabisch-alawietische achtergrond – is zelfcensuur veel meer een issue. Ze denkt wel 'drie keer na' voordat ze iets retweet. 'In Nederland zijn verklikkers aanwezig', zegt ze. 'Kijk maar wat met Ebru Umar is gebeurd. Zij is zes jaar geleden door een Turkse Nederlander verklikt. Dat vind ik heel funest.'

Halaceli is terughoudender

'In Nederland zijn verklikkers aanwezig. Kijk wat met Ebru Umar is gebeurd. Heel funest'

geworden op sociale media. Vroeger schreef ze alles veel 'ongeremder' op. 'Dat heeft vooral te maken met het feit dat ik op een zwarte lijst ben beland na de Gezi-protesten in 2013.'

In 2013 belandde ze middenin de Gezi-protesten tijdens veldonderzoek voor haar boek *De vergeten geschiedenis van mijn grootvader Sulayman Hadj Ali: De memoires van een Arabische alawiet*. Ze protesteerde in Ankara, Adana, Istanbul en Antakya. Die laatste stad ligt aan de Turks-Syrische grens en is de plek waar haar moeder vandaan komt.

'In veel steden vonden er toen protesten plaats. Maar in Antakya ging het er opvallend heftiger aan toe, precies in de wijk waar mijn familie woont. Die wijk werd vanuit de Turkse autoriteiten altijd als een links bolwerk gezien. Er zijn toen drie jonge mensen omgekomen: Abdullah Cömert, Ali Ismail Korkmaz en Ahmet Atakan, drie jonge mannen met een Arabisch-alawietische achtergrond.'

Ze stopt even. 'Er wordt 'omgekomen' gezegd, maar volgens de omwonenden zijn ze gewoon door de Turkse politie vermoord. Met

traangasgeweren werd er op de hoofden van mensen geschoten, beweerden zij.'

Terug in Nederland werd ze voor een literair festival in België geannuleerd, dat door het Turkse ministerie van Cultuur werd gesponsord. 'Alle namen met een Turkse achtergrond werden gecheckt en voor een groot deel uit de lijst gehaald. Ik zou te 'opvallend aanwezig zijn geweest tijdens de Gezi-protesten', heeft de Turkse ambtenaar toen tegen de programmaker toen.'

Ook werd ze door 'vreemde figuren op Facebook' gevolgd; ze vermoedt trollen van regeringspartij AKP of Turkse undercoveragenten. 'Trouwens: ik hoorde in die periode bij telefoongesprekken ook getik en ruis', zegt ze. En dan, lachend: 'Ja, ik werd er wel een beetje paranoia van. Daarom ben ik nu meer op mijn hoede.'

De Rotterdamse maatschappijleerdocent Halil Ibrahim Karaaslan zit niet meer zo veel op sociale media. Dat heeft niet zozeer met angst of zelfcensuur te maken, maar eerder met 'moetheid' en 'verbittering'.

'Ook naar mijn eigen gemeen-

schap (Turks-soennitisch, red.) toe', zegt hij. 'Ik besepte ineens dat de interne problematiek niet zo snel opgelost gaat worden. Ik ben er eigenlijk wel klaar mee. Het innemen in Turkije-discussies lijkt ook weinig impact te hebben. Bij lesgeven zie je nog concreet dat er iets gebeurt: je leert studenten vaardigheden, hoe je met elkaar dient te discussiëren, enzovoort. Dat is al veel meer waard dan vijf posts op sociale media.'

Hij geeft als voorbeeld de discussie over de vraag of president Erdogan een dictator is of niet. 'Vanuit een bepaalde hoek wordt hij als zodanig gezien. Maar met de leerlingen, die bij mij in de klas ook vaak een Turkse achtergrond hebben, slaan we die discussie niet dood door die vraag met een 'ja' of 'nee' te beantwoorden. We hebben het dan over wat democratie betekent en de vraag of Turkije onder Erdogan steeds minder democratisch is geworden. Zonder labels te plakken, maar door grote thema's behapbaar te deconstrueren rond de vrijheid van meningsuiting en godsdienst. Zo creëer je ook een veilige omgeving voor mensen om zich hierover uit te spreken.'

Karaaslan vindt social media een 'te polariserende' plek voor zulke onderwerpen. 'Alles moet steeds zwart-wit. Je moet echt een kant kiezen om überhaupt nog gehoord te worden. En dat past totaal niet bij mij. In die zin heb ik me altijd al gecensureerd door vooral in het midden te blijven. De huidige context van debat ervaar ik als sektarisch en onprettig.'

Colak, die 'heel genuanceerd' wil proberen te zijn, heeft één keer zo'n 'onnozele' ervaring gehad. Het was na de coup poging in 2016. Ze had een artikel in *the Guardian* gedeeld over de noodwet die Erdogan had ingevoerd. 'Door die nood-

wet kon hij ook van de Koerden een zondebok maken, alsof zij wat met die coup te maken hadden. Ik vond het een verhelderend stuk, waar de Nederlandse media en politiek, behalve Kati Piri (PvdA, red.), te weinig aandacht aan besteedden.'

Ze werd na die post door een Turkse vriendin opgebeld. Of ze dat artikel kon weghalen? Colak zou 'ee Koerd én een PKK'er zijn', had die vriendin via-via te gehoord. Daarover maakte zij zich zorgen. 'Wat een onzin', dacht Colak.

'Ik bleef er vrij koel onder en liet het stuk ook gewoon staan. Mijn man had wel zoiets van: 'Kan je niet het weghalen ofzo?', ook al omdat ik iets gelijkt had. Het is toch een gevoel van 'de Turkse *Big Brother is watching you*'. Maar het zijn vooral mensen die niet hier niet echt mee bezig zijn, die zich nog het meest zorgen maken. Als journalisten hebben we toch een andere missie. We moeten ons ook laten gelden voor mensen die dat niet meer kunnen.'

Silence is violence?

In de discussie over zelfcensuur wordt tegen de zwijgers wel eens met opgeheven vinger '*Silence is violence*' geroepen. Wie zwijgt over onderdrukking, bestendigt die juist. Hoewel Halaceli vindt dat stilte in sommige situaties ook verzet kan betekenen, is ze het daarmee wel eens. Ze noemt de woorden van wijlen Desmond Tutu, de beroemde zwarte bisschop uit Zuid-Afrika die de Nobelprijs kreeg voor zijn strijd tegen de apartheid: 'Als je neutraal blijft in situaties van onrecht, dan heb je de kant van de onderdrukker gekozen.'

Als je je steeds 'neutraal' opstelt, dan is er straks niemand meer die voor jou opkomt, aldus Halaceli. Toch ziet ze geen solidariteit in Turkije of in de Turks-Nederlandse gemeenschappen hier. 'Er wordt enorm gepolariseerd en mensen plakken elkaar labels op.'

Onder het Erdogan-regime, helemaal na de mislukte coup van 2016, zijn de onderlinge spanningen enorm toegenomen, vertelt ze. 'Je hoeft maar een willekeurige

'Het is toch een gevoel van 'de Turkse *Big Brother is watching you*'

Turkse zender op te zetten om te zien dat er op elk niveau gestreden wordt.'

Docent Karaaslan is het 'in brede zin' eens met de stelling '*Silence is violence*'. Hij denkt dat er nooit iets in beweging kan komen als de meerderheid zich niet uitsprekt. Hij noemt als voorbeeld de Nederlandse toeslagenaffaire, 'maar dit geldt uiteraard ook voor Turkije.' Toch vindt hij de Turkse situatie 'complexer'.

Karaaslan worstelt met de vraag. Hij geeft eerlijk toe dat hij door de jaren heen ook een aversie heeft ontwikkeld tegen het 'zich uitspreken' en 'geluid maken'. Hij gelooft dat dit juist vaak ook geweld kan uitlokken en vindt dat je geen olie op het vuur moet gooien. 'Dan denk ik liever: 'Het is verstandiger om nu stil of genuanceerd te zijn, in de hoop partijen bij elkaar te brengen, in plaats van alleen maar een standpunt te willen maken.'

'Het is slimmer om politieke pijnpunten in kleine groepen te bespreken dan op sociale media'

'Als je je tegen één partij uitsprekt, wordt het te vaak weer gelabeld alsof je voor een ander bent. Voorbeeld: als ik vandaag de AKP zou bekritisseren, dan wordt ik heel snel voor CHP'er (de seculiere oppositiepartij, red.) uitgemaakt, of misschien wel een *Fetöcü* (Gülen-sympathisant, red.), of iets anders. Terwijl ik op die partijen op zijn tijd ook kritiek heb.'

Schrijfster Halaceli is tegenwoordig pessimistischer over de situatie in Turkije, vertelt ze, wat ook tot onthechting heeft geleid. Wel zit ze nog in een groepsapp van internationale journalisten die de 'bizarre Gezi-rechtszaak' volgen, waarbij de Turkse filantroop Osman Kavala en acht van zijn medewerkers tot levenslang zijn veroordeeld.

'Eerst werd hij vrijgelaten en vervolgens werd hij, zonder enig bewijs, opnieuw gearresteerd', vertelt ze. 'En dan wordt er verzocht om artikelen te retweeten. Dat doe ik dan, maar eerst nadat ik meer informatie heb, en meestal met de inleidende tekst 'Geen commentaar'. Ik blijf op mijn hoede vanwege eventuele repercussies, maar wil mij ook niet laten gijzelen door angst.'

Ze put hoop uit de vrouwenbeweging in Turkije. 'Dat is eigenlijk het enige terrein waar er wél solidariteit is in Turkije. De Istanbul Conventie (een internationaal vrouwenrechtenverdrag, red.) werd door Erdogan in één nacht ongedaan gemaakt. Je zag toen seculariseren, Koerden, soennieten en alevieten allemaal tegelijk ontstaan. Ze werken nog steeds niet voldoende samen, maar protesteren wel samen op grote schaal. De vrouwenstrijd overstijgt alle politieke en etnische tegenstellingen. In elke hoek, overal in Turkije, komt femicide voor. En elke groep heeft met het patriarchaat te maken.'

Halaceli heeft er zelf de podcast *Wat zullen ze zeggen?* over gemaakt, waarin ze de geschiedenis van de Turkse vrouwenbeweging en de feministische waarden in haar familie onderzoekt.

Journalist Colak onderstreept de vrije, seculiere traditie die Turkije ook kent, naast de traditie van zelfcensuur. 'Die vrije cultuur is nog vrijer dan het Nederlandse secularisme', laat ze weten. 'Turken zijn in die seculiere kringen overtuigd atheïstisch. In Nederland nemen mensen toch meer een tussenpositie in, met het agnosticisme'. Ze voelt zich ook totaal niet beperkt om over cultuur en tradities te schrijven, al begrijpt ze wel dat 'politieke kwesties' gevoeliger liggen.

Karaaslan hoopt dat er ooit nog een moment komt dat ook die politieke pijnpunten eerlijk en open met elkaar besproken kunnen worden. 'Al lijkt het mij nog steeds slimmer om dit in kleine groepen *face to face* te doen dan op sociale media.' ●

Angst voor 'arabisering' voedt Turkse migrantenhaat: 'En de staat kijkt toe'

Haat en geweld tegen de vijf miljoen Syriërs en andere vluchtelingen en migranten neemt toe in Turkije. Experts wijzen op een groeiende angst voor 'arabisering', gevoed door met name de seculiere oppositie – maar met een overheid die er weinig tegen doet.

FRAGMENT UIT DE ANTI-ARABISCHE VIDEO 'STILLE INVASIE' (BEELD: YOUTUBE)

● TAYFUN BALCIK

Is Turkije aan het 'arabiseren'? Als het aan de Turkse makers van het dystopische YouTube-filmpje 'Stille Invasie' ligt, is het antwoord volmondig 'ja'. De video (foto) schetst een huiveringwekkend en futuristisch beeld in 2043, waarin angstige Turkse burgers in achterbuurten worden achtervolgd door Syriërs. En waarin de Turkse burgers een treurig lot staan te wachten omdat ze

alleen maar als een schoonmaker in het ziekenhuis kunnen werken.

De video toont ook een angst-aanrijvende tv-scène, waarin te zien is dat de verkiezingen door een Syriër – 'Ahmed bin Veli' – worden gewonnen. Hij stelt voor – als woordvoerder van 'de ware eigenaars van het land' – de officiële taal te veranderen naar het Arabisch, om zo een volwaardig plekje in de Arabische wereld te kunnen bemachtigen. Aan het eind van het filmpje komt maker Hande Karacasu nog in beeld, die de Turkse jongeren 'die al vertrokken zijn of weg willen' de woorden van Mustafa Kemal Atatürk in herinnering brengt:

'De machthebbers in het land kunnen achteloos, verwaasd of

zelfs verraad plegen voor eigen persoonlijke belangen en het volk in puinzooi achterlaten. Maar, beste kind van de Turkse toekomst, zelfs in zo'n situatie is het je plicht om de Turkse onafhankelijkheid en republiek te beschermen.'

Het filmpje zorgde voor veel onrust in Turkije. De makers werden vanwege 'opruiming tegen vreemdelingen' opgepakt, maar zijn alweer vrijgelaten. Aan de andere kant kan 'Stille Invasie' ook op instemming rekenen. Het speelt in op Turks-nationalistische gevoelens van Turkse superioriteit en anti-Arabisch racisme. Deze gevoelens nemen ook steeds meer gewelddadige vormen aan, met Turks racisme online en pogroms en lynchpartijen op straat.

Er circuleren meerdere filmpjes op de Turkse social media. Daaronder ook het beruchte filmpje van de zeventigjarige Syrische vrouw Leyla Muhammed, die zittend in de Turkse stad Gaziantep vol op haar gezicht een Turkse voet krijgt geschopt. 'Ze zou kinderen kidnappen', claimt de 39-jarige Turkse kopschopper Sakir Cakir, die later hiervoor werd opgepakt.

Het filmpje gaat door merg en been: een oude vrouw die kreunt van de pijn. Haar hand werd het symbool van de wereldwijde #notoracism-campagne. Duizenden mensen plaatsten eind mei een foto met de hand op de rechteroog – in solidariteit met Leyla Muhammad en vele andere slachtoffers van het toenemende Turkse

racisme en geweld tegen Syriërs en andere migranten.

Een groeiende kloof

Voor de Syrisch-Nederlandse promovendus Conflictstudies Ali Aljasem (Universiteit Utrecht) is er een 'wereld van verschil' tussen het Turkije van tien jaar geleden en het Turkije van nu. 'Het wordt steeds erger', vertelt hij aan de telefoon. Hij heeft na zijn vlucht uit Syrië van 2014 tot begin 2015 in Turkije geleefd en is, zoals velen in die periode, daarna doorgereisd naar Europa.

'Die twee weken waren heel moeilijk. Met mijn hoogzwangere vrouw zijn we in een bootje gestapt over de Egeïsche zee en hebben de Balkan-route afgelegd.' Zijn eerste kind is in een asielzoekerscentrum in Nederland geboren.

'Natuurlijk was er altijd al een kloof tussen het ontvangende land Turkije en de Syriërs. Maar de haat was toen niet zo openlijk en mainstream als nu. Natuurlijk, tijdens verkiezingen speelde de xenofobe retoriek op tegenover Syriërs. Maar het escaleerde nooit in geweld, zoals nu wel dagelijks gebeurt. De meeste Turken hielden zich toen afzijdig ten opzichte van de Syriërs. Er was weinig contact', aldus Aljasem.

'De vulkaan barst nu', zegt hij. 'Dit is het fysieke gevolg van jarenlange populistische retoriek. En de Turkse staat laat het gebeuren. Ze zijn passief. Alsof Syriërs geen rechten hebben. Op social media circuleren hashtags (die zich laten vertalen als #SyriërsnaarSyrië, Syriërsrottenop en #ikwilgeenSyrië in mijnland, red.) van pure haat die Turken aanzetten tot geweld. Ook wanneer een misdadiger is opgepakt, gebeurt er weinig. Ze worden meestal gelijk weer vrijgelaten. In Antakya, vlak bij de Syrische grens, en in Istanbul – overal zien we het gebeuren.'

Ideeën over de zogenaamde 'arabisering van Turkije' wuift hij weg. 'Dit doembeeld is een populistische ziekte die de hele wereld beheerst. Niet alleen Turkije. Mensen worden doelbewust gemobiliseerd en andere mensen

gedemoniseerd. Het is toch te gek voor woorden... Is er sprake van turkificatie of islamisering in Duitsland en Nederland, alleen maar omdat er migranten hierheen zijn gekomen? Het zijn alleen de Wildersen die dit zeggen.'

Toch lijkt het Turkse volk hier ontvankelijk voor – ook de achterban van de Turkse president Erdogan, die Syriërs toch jarenlang een hart onder de riem heeft gestoken als 'moslimbroeders'.

Volgens Aljasem is dat idee van 'moslimbroederschap' voor 'publieke consumptie' gericht.

'Er is een structurele kloof tussen Turken en Syriërs die alleen maar groter wordt'

'Politieke praat, die nooit correspondeerde met de situatie op de grond. Het bestond niet en bestaat nog steeds niet. Er is een structurele kloof tussen Turken en Syriërs die alleen maar groter wordt. Er is nooit beleid ontwikkeld vanuit het idee van moslimbroederschap of arabisering. Alle beleid ging met de Turkse belangen voorop. Dat zie je overal waar de Turkse staat actief is, in Libië, Noord-Syrië, elders. Syriërs krijgen aan het einde van de dag niks.'

Turkse superioriteit

Volgens professor en koerdoloog Joost Jongerden (Wageningen University) is het idee van de Turkse superioriteit 'niks nieuws'. 'Die was al aanwezig bij de opkomst van het Turkse nationalisme met het Comité van Eenheid en Vooruitgang (de politieke partij die in 1908 de macht greep in Turkije en in

1914-1918 verantwoordelijk was voor de Armeense Genocide, red.). Ook in het kemalisme (de seculier-nationalistische cultus rondom de stichter van de Turkse staat, Mustafa Kemal Atatürk, en de Turkse natie) is deze Turks-nationalistische ideologie sterk, vooral tegen de Koerden.'

Jongerden noemt het werk van de panturkist Nihat Atsız, dat 'doordrenkt is met Turkse raciale superioriteitsgevoelens'. 'Hoewel deze ideeën breder in Turkije leven, komt het anti-Syrische sentiment vooral vanuit de Turks-seculiere

Syriërs aan het begin van de opstand in Syrië in 2011 welkom geheten, maar nooit als volledig erkende vluchtelingen die permanent konden blijven. Ze werden altijd bestempeld als gasten die na de oorlog terug zouden keren.'

Vanaf het jaar 2019 is het tij gekeerd, aldus Jongerden. 'Ook in de taal van Erdogan, die steeds vaker naar de tijdelijke status van de Syriërs verwijst, en naar hun terugkeer. Het is ook in deze context dat de Turkse president voorstelt een bufferzone te creëren in Rojava (Noord-Syrië, red.), waar hij de Koerden wilt verdrijven en Syriërs wil huisvesten.'

De Turks-Amerikaanse socioloog Güllistan Yarkin (State University of New York) maakt een onderscheid tussen het Turkse racisme dat Syriërs vanaf 2011 ondervinden in Turkije en het racisme dat er na de beruchte Turkije-deal met de Europese Unie bij is gekomen.

'In het begin vanaf 2011 kwam dit anti-Syrische racisme vooral van de kant van de arbeidersklasse', vertelt ze. 'De Syriërs kwamen onder zeer moeilijke omstandigheden in een rampzalige toestand aan. In vele steden kon je hen op straat zien bedelen. Maar ze moesten gelijk aan het werk om brood op de plank te krijgen. Daar hebben Turkse werkgevers van geprofiteerd. Dit raakte vooral de Turkse en Koerdische arbeiders die deze goedkope Syrische arbeiders als een bedreiging zagen. Ze moesten opeens concurreren met mensen die voor veel lagere lonen gingen werken.'

Racisme uit concurrentieangst

Vanaf 2016, na de Turkije-deal, integreerden Syriërs steeds meer in de Turkse maatschappij en startten zij ook eigen ondernemingen. Daardoor kregen Syrische migranten in toenemende mate te maken met het racisme van de Turkse middenklasse erbij, aldus Yarkin.

'Het racisme van de Turkse en Koerdische onderklasse is meer economisch. Lagere lonen, hogere

EEN TURKSE AANVAL OP EEN SYRISCHE WINKEL IN ESENYURT, DE ARBEIDERSBUURT VAN ISTANBUL, JANUARI (BEELD: TWITTER)

‘Het anti-Syrische sentiment komt vooral vanuit Turks-seculiere hoek’

huren. Dit raakt hen in de portemonnee. Ze spuwen hun gal op de Syriërs, Afghanen en andere migranten, maar het Turkse grootkapitaal heeft enorm van al die goedkope Syrische arbeidskrachten geprofiteerd.’

Ze wijst op een speech van de minister van Binnenlandse Zaken, Süleyman Soyulu, die zei: *‘Als we de Afghanen en Pakistanen terugsturen, wie gaat dan onze schapen hoeden? Wie verricht nu de zware arbeid? Jullie kunnen mij wel vragen dat ze ons geen overlast bezorgen, en dat er geen illegalen zijn in Istanbul. Hier ben ik ook voor. (...) We moeten ook één ding niet vergeten: dit zijn allemaal beproevingen van God voor ons. De Pakistanen hebben tijdens onze onafhankelijkheidsoorlog goud gegeven. De Syriërs (...) komen uit onze eigen grensgebieden.’*

Yarkin: ‘Het racisme van de

middenklasse is politieker. Ze hebben het over een ‘stille invasie’, en dat het zogenaamde Ottomaanse Arabisme weer terug is, dat de Turkse dominantie zou bedreigen. Een aparte beschuldiging, want in de Ottomaanse periode waren de Turken ook gewoon de baas. Het klopt dus niet eens. Het is allemaal seculiere CHP-retoriek tegen Arabieren, die als meer islamitisch worden gezien. Er zijn maar vier of vijf miljoen Syriërs, hoe kunnen zij een bedreiging zijn voor Turkse dominantie? Dat er een dominante natie zou moeten zijn is sowieso al racistisch. En dodelijk. Onlangs is er een Afghaan vermoord, door iemand die geïnspireerd is door de racistische taal van Ümit Özdağ van de Partij voor Victorie (een ultranationalistische splinterpartij die één zetel heeft in het Turkse parlement, red.).’

‘De EU blijft stil’

Promovendus Aljasem vreest dat de Syriërs voor eeuwig in een limbo zullen verblijven. ‘Ze hebben nu alleen een rechteloze beschermingsstatus in Turkije, waardoor ze niet een ziektekostenverzekering via hun werkgever kunnen afsluiten. Het zijn inderdaad goedkope arbeidskrachten. Je zou het zelfs neo-slavernij kunnen noemen. Bij het minste of geringste kun je de laan uit gestuurd worden en bij een rechter hoeft je dan niet aan te kloppen. Je wordt er gelijk uit gegooid door de politie, en gedwongen om een deportatieverklaring te tekenen.’

Toch plaatst Aljasem de Syrische ellende in perspectief. ‘De bron van alle kwaad is de grote olifant in de kamer: dictator Assad die in Damascus zetelt. Zolang hij daar is, is er geen verbetering in zicht. Maar we moeten niet vergeten dat de Europeanen medeplichtig zijn bij de Syrische situatie in Turkije. De Turkije-deal van maart 2016 is het keerpunt. De grenzen werden afgesloten. Vele schendingen vinden er sindsdien dag in dag uit plaats aan beide kanten. En niemand wordt verantwoordelijk gehouden. We moeten eerlijk zijn: het is niet alleen Turkije. De grenswachten in Turkije schieten om te doden aan de Syrische grens; ze vuren niet eens waarschuwingschoten. Turkije is een NAVO-land en kan dit allemaal doen met Europees geld. Het is een structureel probleem.’

Socioloog Yarkin beaamt dit. ‘Turkije gebruikt de Syriërs voor EU-fondsen. Ze hebben vele miljarden binnengekregen, terwijl er in Turkije dagelijks mensenrechtenschendingen plaatsvinden om Syrische en andere migranten daar te houden. De EU blijft stil tegen deze Turkse schendingen van het internationale recht. Turkije heeft vele internationale verdragen ondertekend, maar gedraagt zich niet in lijn met die verdragen. Voor Turkije is het slechts inkt op papier.’

Het toenemende racistische geweld tegen Syriërs en andere migranten in Turkije baart ook Joost Jongerden grote zorgen, vertelt hij. ‘In de jaren negentig was het geweld meer tussen de staat en de PKK. Nu komt het veel meer vanuit de gemeenschappen. Lynchpartijen tegen Syriërs, Koerden en anderen. Het is communautair geweld.’

Aljasem is pessimistisch over de toekomst. ‘Ik kus de hand van diegene die daar een oplossing voor vindt. We moeten hier eerlijk in zijn.’ In Turkije is er namelijk geen rechtsstaat als in Nederland, geeft hij aan, en hebben Syriërs bijna geen rechten.

‘Behalve dan dat ze daar mogen blijven – maar ook dat is heel precair. Als ze iets doen wat de autoriteiten niet zint, niet eens een misdaad ofzo, dan worden ze gedeporteerd. Ook als er een geschil is met Turkse burgers, dan zijn de Turken altijd superieur in zulke situaties.’ ●

‘We moeten niet vergeten dat de Europeanen medeplichtig zijn’

‘De Indiase staat beheerst het leven hun dood’

28 juni vond in Den Haag een academisch seminar plaats over ‘India’s koloniale project in Kashmir’. Want ‘koloniaal’ is hoe we de Indiase bezetting moeten noemen, vinden de sprekers.

BEELD: YOUTUBE / THE NEW YORK TIMES

● SHAWINTALA BANWARIE

Hoe zat het ook alweer met Kashmir? In 2019 besloot India de speciale autonome status van het Indiase deel van dit overwegend islamitische gebied in te trekken. Sindsdien is Kashmir een door India geleide politiestaat, afgesloten van de buitenwereld.

India zegt de orde in Kashmir te willen herstellen, omdat islami-

tische separatisten er ruim dertig jaar streden tegen wat zij zien als een Indiase bezetting. Maar mensenrechtenorganisaties maken zich zorgen over de situatie in Kashmir. Ook Pakistan, dat net als India een deel van Kashmir in handen heeft, uit zich vaak kritisch over de Indiase omgang met Kashmir.

‘De kwestie-Kashmir wordt meestal voorgesteld als een oorlog tussen India en Pakistan, als een

territoriaal geschil. Of een etnonationaal conflict waarbij Kashmir wordt beschreven als integraal onderdeel van India’, vertelt Hafsa Kanjwal, universitair docent Zuid-Aziatische geschiedenis aan het Lafayette College in Pennsylvania, tijdens het seminar van het International Institute of Social Studies, dat onderdeel is van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Ze legt uit dat deze benadering problematisch is.

n van Kashmiri moslims – en zelfs

‘Je bekijkt het conflict dan alleen vanuit de bril van een conflict tussen India en Pakistan. Dit negeert de wil en de stemmen van het volk in Kashmir.’

Kanjwal legt uit dat de Indiase vorst Hari Singh, de hindoeïstische heerser van Kashmir, tijdens de opdeling van India en Pakistan in 1947 eerst wilde dat de regio onafhankelijk zou worden. Maar hij besloot alsnog dat Kashmir zich bij India aan moest sluiten, na protest vanuit de hindoe-gemeenschap.

Het was kort na de opdeling tussen Pakistan en India dat het gruwelijke Jammu-bloedbad plaatsvond, waarbij extremistische hindoes en sikhs veel moslims vermoordden. De moslims waren voor dit bloedbad in de Indiase deelstaat Jammu, dat grenst aan Kashmir, in de meerderheid. Maar na deze gebeurtenis waren de hindoes de grootste groep geworden.

Indiase geschiedenisboeken hebben dit deel van de geschiedenis uitgewist, aldus Kanjwal, om het geweld van hindoe-extremisten wit te wassen. Daardoor groeien Indiërs op met een fout beeld van de geschiedenis, en

menen zij de ‘oorspronkelijke bewoners’ van Jammu te zijn. Dat is niet eerlijk, vindt ze. ‘Zowel de hindoes als de moslims dienen tot de inheemse bevolking te worden gerekend.’

De sprekers op het symposium vrezen dat ook Kashmir etnisch gezuiverd zal worden, net als Jammu. ‘Er bestaat eigenlijk een langere geschiedenis van etnische zuivering en kolonisatie van Kashmir door India’, zegt Kanjwal. ‘Het bloedbad door de Dogradynastie (die tot de Indiase onafhankelijkheid over Jammu en Kashmir heerste, red.) en rechtse hindoe-nationalistische milities uit andere delen van India was een moment van demografische verandering. Deze verandering is de eerste stap in het kolonisatieproces.’

Toen in 1989 in Kashmir het verzet tegen het Indiaas regime begon, reageerde het Indiase leger met geweld. Hierbij werden mannen in Kashmir blind gemaakt, doordat ze in de ogen worden beschoten. Doel van dit geweld was om het verzet in Kashmir de kop in te drukken en om angst te zaaien onder de bevolking.

‘Er bestaat een langere geschiedenis van etnische zuivering en kolonisatie van Kashmir door India’

‘De Indiase staat beheerst het leven van Kashmiri moslims – en zelfs hun dood’, vertelt Kanjwal. Zelfs tijdens een begrafenis van een verzetsstrijder verstoorde het Indiaas leger de ceremonie en werd de familie tegengehouden om de begrafenis bij te wonen, vertelt ze.

India zegt dat Pakistan achter het verzet in Kashmir zit en dat een radicaal-islamitische beweging het gemunt heeft op de Indiase bevolking. Hierdoor wordt het eigen karakter van de verzetsbeweging geen recht gedaan, aldus Kanjwal.

De belangrijkste stap van het ‘koloniale project’ van India vond in 2019 plaats, toen India de bepaalde artikelen in de grondwet afschafte, die bescherming boden voor Kashmiri’s om landrechten en arbeidsrechten te krijgen. Nu kunnen Indiase burgers land en onroerend goed kopen en zich in Kashmir vestigen. Kashmiri vrezen dat dit de demografie van het land, waar momenteel moslims in de meerderheid zijn, fundamenteel zal veranderen. Net zoals dat ook in het deelgebied Jammu was gebeurd na de pogroms. Hierdoor zal het nog moeilijker worden om tot een oplossing voor het conflict in Kashmir te komen, denkt Kanjwal.

Uzma Falak, promovenda aan de universiteit van Heidelberg en dichteres, spreekt over een militaire bezetting. In India is het *not done* om over een bezetting te spreken, want dan word je voor ‘antinationaal’ uitgemaakt of voor een ‘vijand van het Indiase volk’.

Een spreker vertelt het publiek dat Bollywood-films medeplichtig zijn aan de bezetting van Kashmir. Denk hierbij aan de omstreden film *The Kashmir Files*, die dit jaar werd uitgebracht. De Kashmiri worden in zulke hindoe-nationalistische films vaak geportretteerd als terroristen die samenwerken met de Pakistaanse regering. Of de hindoes die er wonen zijn slachtoffers van de radicale islam. Wat mist in deze films is het geweld waaraan het Indiase leger zich schuldig maakt.

Is er een dialoog mogelijk tussen Kashmir en India, om de meningsverschillen over de toekomst van het gebied vreedzaam op te lossen? Een spreker antwoordt dat de machtsverhoudingen nu ongelijk zijn, omdat India Kashmir bezet. Pas als de bezetting van Kashmir eindigt, zouden Kashmiri en Indiërs, op voet van gelijkheid, met elkaar de dialoog kunnen aangaan. ●

‘De kwestie-Kashmir wordt meestal voorgesteld als een oorlog tussen India en Pakistan, of een etno-nationaal conflict waarbij Kashmir integraal onderdeel van India zou zijn. Dit negeert de wil van het volk in Kashmir’

JOS VAN OIJEN

Voormalig
ontwikkelingswerker
in Afrika. Genocide-
onderzoeker.

GEDENKTEKEN VOOR DE RWANDESE GENOCIDE IN PARIS (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / PIERRE-WES BEAUDOUIN)

De ene genocide is de andere niet

Vorig jaar plaatste Thierry Baudet een bericht op Twitter waarin hij sprak over 'holocaust', zonder hoofdletter en tussen aanhalingstekens. Dat wekte de suggestie dat hij de genocide op zes miljoen Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog niet serieus nam of misschien wel ontkende. Een storm van verontwaardiging trok door het land. De media buitelden over elkaar heen om schande te spreken en Tweede Kamerleden keerden hem demonstratief de rug toe. Een half jaar later verschenen er nog steeds essays over dit onderwerp.

De consternatie was niet onbegrijpelijk. De Holocaust staat immers in ons collectieve geheugen gegrift. Veel Nederlanders kennen de ervaringen van hun ouders en grootouders die de oorlog hebben meegemaakt. Er is een standaardbeeld voor Anne Frank. Op school leren we de details van de Jodenvervolgving door de nazi's. We kennen de namen van vernietigingskampen zoals Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Belzec en Sobibor en we lezen essays met gewetensvragen als: 'Wat doe jij als het erop aankomt?'

Met ontkenneren hebben we logischerwijze geen geduld. Dit werd het beste gedemonstreerd in

De neiging om het
ontkenningsdiscours te prefereren
boven de wetenschappelijke consensus
is de dominante trend geworden
binnen de Nederlandse media

2016, toen de gemeente Den Haag de Holocaustontkenner David Irving weerde. Des te opvallender was een jaar later het onthaal van een andere genocide-ontkenner: de Belg Christiaan de Beule. Ditmaal ging het niet om een lezing in een of ander achterafzaaltje, maar om een 'deskundige' in een panel-discussie in Nieuwspoort – nota bene onder leiding van de bekende journalist Max van Weezel.

Wat was het verschil? Waarom werkte de reflex om genocide-ontkenning te veroordelen en de ontkenner de rug toe te keren dit keer niet? Het antwoord is even simpel als verontrustend: De Beule ontkent een andere volkerenmoord, die tegen de Tutsi's in Rwanda.

De Beules ontkenningsretoriek gaat verder dan die van Irving. Drie maanden voor zijn bezoek aan Nieuwspoort stichtte De Beule de

Belgische tak van de *Rwandan Political Prisoners Support Network* (RPPSN). Dat is een internationale vereniging van genocide-ontkenners onder leiding van de Canadees John Philpot. De 'politieke gevangenen' die de organisatie steunt zijn geen dissidenten, maar daders die zijn veroordeeld door het Internationale Strafhof voor Rwanda (ICTR).

Op de website van de RPPSN, die inmiddels is verwijderd, stonden er dertig vermeld. Kolonel Theoneste Bagosora, die algemeen beschouwd wordt als het brein achter de genocide, stond er ook tussen. Volgens Philpot en de raad van directeurs van de RPPSN zijn Bagosora en diens handlangers helden, onschuldige slachtoffers van een imperialistisch complot.

Wist Max van Weezel niet wie hij voor zich had? Jazeker. Ik heb

hem van tevoren gewaarschuwd. Ik stuurde hem nog een open brief van De Beule met daarin een litanie aan samenzweringstheorieën.

De Beule stond ook al in *Vrij Nederland* met de bizarre bewering dat de *Interahamwe*, de burgermilitie die de Tutsi's met machetes afslachtte, alleen op fluitjes mocht blazen om bij onraad de politie te waarschuwen. *Vrij Nederland* vertelde er niet bij dat de *Interahamwe* tijdens de genocide fluitjes gebruikte om andere militieleden te verzamelen zodra ze Tutsi's hadden gevonden. Zo creëerden ze in een mum van tijd een overmacht en was er voor de slachtoffers geen ontkomen aan.

Het kon Van Weezel niet boeien. De Beule was uitgenodigd door een collega-journalist: Anneke Verbraeken. Zij was ook degene die de desinformatie in *Vrij Nederland* over de *Interahamwe* had gepubliceerd. Van Weezel had zelf een jarenlange geschiedenis bij *Vrij Nederland* en zat met Verbraeken in de commissie Democratie en Debat van Nieuwspoort. Dat legde meer gewicht in de schaal dan het ontkennen van een niet-Holocaust-genocide in Verweggistan.

De Genocide tegen de Tutsi's

De Genocide tegen de Tutsi's begon

nadat de president van Rwanda, Juvenal Habyarimana, bij een aanslag in 1994 om het leven was gekomen. In de jaren daarvoor woedde er al een guerrilla-oorlog in het bergachtige noorden van het land tussen de Rwandese strijdkrachten (de FAR) en het Rwandees Patriotisch Front (RPF), een rebellenbeweging van voornamelijk Tutsi-vluchtelingen.

Gedurende deze oorlog vonden er al tientallen massamoorden op Tutsi-burgers plaats, meestal ver van de frontlinie verwijderd. In augustus 1993, het jaar voordat de genocide begon, tekenden Habyarimana en het RPF een vredesverdrag. Er zou een overgangsregering komen en de strijdkrachten van beide partijen zouden opgaan in een nationaal leger. Dit verdrag zette echter kwaad bloed bij Hutu-extremisten die vonden dat er teveel concessies waren gedaan. Elitetroepen zoals de Presidentiële Garde zouden zelfs verdwijnen. Als gevolg hiervan dreigden de hardliners hun machtspositie te verliezen.

Habyarimana vertraagde de uitvoering van het vredesverdrag, maar onder druk van buitenlandse donoren leek hij uiteindelijk overstap te gaan tijdens een regionale top in Tanzania. Toen hij 's avonds terugkeerde, werd zijn vliegtuig vlak voor de landing in Kigali met een luchtdoelraket neergeschoten. Alle inzittenden vonden de dood. Een onafhankelijk forensisch onderzoek van de Franse justitie zou later aantonen dat de raket werd afgevuurd vanuit een militair domein vlak naast het vliegveld, waar een deel van de elitetroepen gelegerd was.

De volkerenmoord op de Tutsi's begon vrijwel onmiddellijk. De volgende dag werd iedereen die de extremistische Hutu-leiders bij hun machtsgreep voor de voeten kon lopen vermoord of opgejaagd door de Presidentiële Garde en de *Interhamwe*. Doelwit waren in dit geval vooral de gematigde Hutu-politici: de premier, drie ministers, prominente leden van oppositiepartijen, maar ook journalisten, procureurs en de president van het Constitutionele Hof. De meeste Tutsi-slachtoffers vielen al in april,

maar de slachtpartijen duurden voort tot half juli, toen de FAR en de militias werden verslagen door het RPF.

Kwam de Genocide als een verrassing? Niet echt. Parlementaire enquêtes in België en Frankrijk en de inmiddels vrijgegeven interne correspondentie van de Verenigde Naties en de Amerikaanse regering

hadden, begon de productie van rapporten, pamfletten en getuigenissen om zichzelf vrij te pleiten. De historicus Alison des Forges, die het geweld in Rwanda sinds 1991 onderzocht voor mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch, bracht deze nieuwe propaganda-industrie als eerste onder de aandacht.

Waarom werkte de reflex om genocide-ontkenning te veroordelen en de ontkenner de rug toe te keren dit keer niet?

onthullen dat zij jarenlang waarschuwingen hadden ontvangen van hun inlichtingendiensten, van UNAMIR – de VN-vredesmacht in Rwanda – en van geleerden en mensenrechtenactivisten. Toen er opeens duizenden ongewapende Tutsi's per dag werden afgeslacht, konden zij dus op hun vingers natellen wat er aan de hand was. Maar dat was niet de indruk die zij in de media wekten.

De politiek gemotiveerde ontkenning in het buitenland was een steun in de rug voor de extremistische 'interim-regering' die na de dood van Habyarimana was geïnstalleerd. Het regime veinsde onwetendheid, ontkennde het systematische karakter van de slachtpartijen en strooide buitenlandse journalisten zand in de ogen door hun vooroordelen over Afrika te stimuleren. Zolang de internationale media het geweld associeerden met een aloude stammentwist, blinde woede en anarchie, zouden de grote mogendheden geen soldaten willen opofferen voor een interventie. Intussen kon de genocide gewoon doorgaan.

In juli vluchtte het genocidale regime met de FAR, de militias en een deel van de bevolking naar buurlanden om in de vluchtelingenkampen te hergroeperen. Zodra zij de kampen in hun macht

In een rapport van december 1994 schreef zij: 'Human Rights Watch/Africa heeft een treffend voorbeeld van zo'n propaganda-stuk in handen gekregen: *Le peuple rwandais accuse....* Daarin beweren de daders dat de 'catastrofale situatie' van het Rwandese volk het 'duivelse werk' is van het RPF, daarin gesteund door de 'grootscheepse collaboratie' van buitenlandse mogendheden.'

Dankzij Des Forges en andere buitenlandse waarnemers hadden de gevluchte Hutu-leiders aanvankelijk moeite om een publiek te vinden voor hun genocide-ontkenning. Ze hadden immers net een miljoen mensen uitgeroeid, wat uiteraard niet bevorderlijk was voor hun geloofwaardigheid. In april 1995 besloot de legertop daarom de regering in ballingschap aan de kant te zetten en een eigen politieke vleugel op te richten: de Rally for the Return of Refugees and Democracy in Rwanda (RDR).

Francois Nzababimana, een bankdirecteur en voormalig minister van Handel, werd de eerste voorzitter. Hij bevond zich tijdens de genocide in België, stond dus boven verdenking, en had goede relaties met de internationale katholieke gemeenschap, met name met de Witte Paters en de

regeringspartij van België, de Christelijke Volkspartij (CVP). Hij was de ideale kandidaat om de extremisten van een gematigde dekmantel te voorzien. Tijdens zijn verblijf in België had hij een NGO opgericht, het Comité Rwandais d'Action pour la Démocratie (CRAD). Daarnaast schreef hij samen met Serge Desouter, een radicale missionaris, en Christiaan de Beule het boekje *Rwanda: Achtergronden van een tragedie* voor de katholieke NGO Agence de Coopération Technique (ACT) van CVP-politicus Rika de Backer.

Een netwerk van genocide-ontkenners

In augustus 1994 bezocht Nzababimana namens CRAD de vluchtelingenkampen bij Bukavu in Congo. De mensen met wie hij sprak, overtuigden hem ervan dat in Rwanda iedereen, ook de Tutsi-burgers, had deelgenomen aan de moordpartijen. In oktober haalde hij een Europees comité naar Bukavu, met daarin Desouter, de Backer en Alain de Brouwer, de beleidsadviseur van de Internationale Démocrate Chrétienne (IDC). De politici onderhielden nauwe banden met het Habyarimana-bewind en De Brouwer had tijdens de genocide contact gehouden met de interim-regering. Toen hij in Bukavu de gevluchte minister-president Jean Kambanda ontmoette, had Kambanda weinig moeite De Brouwer van zijn onschuld en goede bedoelingen te overtuigen.

Het comité nam een collectie documenten mee naar huis. Hoewel die voor een deel een extremistische signatuur hadden, of niet bekend was onder welke omstandigheden ze waren geproduceerd, vormden ze de basis voor het ontkenningsdiscours dat Desouter en De Beule in de jaren daarna zouden verspreiden. Desouter werd op het paard geholpen door Filip Reyntjens, een Belgische rechtenprofessor, die ervoor zorgde dat Desouters eerste rapport meteen de status van een universitaire *working paper* kreeg. Reyntjens was kort daarvoor geweerd door het nieuwe bewind in Rwanda vanwege zijn banden met de radicale Hutu-oppositie. Hij leek de gelegenheid aan te grijpen

om een tik terug te geven.

De Beule richtte intussen een NGO op als vehikel voor zijn ontkenningdiscours: SOS Rwanda-Burundi. Namens deze club stuurde hij open brieven naar de parlementaire enquêtecommissies van België en Frankrijk. Daarin legde hij uit waarom hij de kwalificatie genocide misplaatst vond. De Beule meende dat deze kwalificatie gebaseerd was op de beroemde genocide-fax die UNAMIR-bevelhebber Romeo Dallaire op 11 januari 1994 naar zijn meerderen in New York stuurde.

In de fax maakte Dallaire melding van geheime wapenopslagplaatsen en waarschuwde hij voor lijsten van Tutsi's die door de *Interahamwe* werden opgesteld. Hij voegde eraan toe dat zijn informant '... vermoedt dat het voor hun uitroeiing is'. 'Is het niet verbazingwekkend', vroeg De Beule, 'dat een heel volk beschuldigd wordt van zulke ernstige misdaden als genocide, op basis van de getuigenis van een vaag figuur zoals (Dallaire's informant) Jean Pierre?'

De Beule wisselde zulke waanideeën af met verdraaide feiten. Zo verzekerde hij de Franse commissie dat *Interahamwe*-leider Robert Kajuga en Hutu Power-propagandist Hassan Ngeze in werkelijkheid RPF-infiltranten waren met de missie om Rwanda te destabiliseren.

Nzabahimana was op andere fronten actief. Zijn RDR richtte afdelingen op in landen waar de Rwandese diaspora al was ingeburgerd zoals België, Canada en Frankrijk. Na de eerste Congo-oorlog in 1997 vestigde de organisatie haar hoofdkwartier in Nederland.

Voor al Canada bleek een vruchtbare bodem te zijn. Een groep in Quebec, de Cercle Rwandais de Réflexion (CRC) publiceerde al in september 1994 een compleet gespiegelde geschiedenis van de genocide, die werd omschreven als 'een holocaust op de Hutu's door het RPF'. Maar een groep radicaal anti-imperialistische advocaten met John Philpot en Christopher Black zou aanzienlijk meer invloed krijgen. Zij ontkenden al de Srebrenica-genocide en betwistten de rechtmatigheid van het Internationale Strafhof voor Joegoslavië

(ICTY). Het bleek maar een kleine stap naar het ontkennen van de genocide tegen de Tutsi's. Genocideverdrachten nodigden hen vervolgens uit om hun zaken te bepleiten bij het Internationale Strafhof voor Rwanda. Philpot en Black namen het discours van hun cliënten over en fungeerden ook buiten de rechtszaal als hun spreekbuis.

In 2014 droeg Philpot zijn boek *Justicebelied: The unbalanced scales of international criminal justice* op aan zijn cliënt Jean-Paul Akayesu, de eerste persoon in de geschiedenis die werd veroordeeld voor verkrachting als daad van genocide. Joseph Bukeye, een prominent RDR-lid, schreef een hoofdstuk. Voormalig RDR-leider Charles Ndereyehe, de opvolger van Nzabahimana, die zelf in 2000 het stokje overdroeg aan Victoire Ingabire, werd samen met Christiaan de Beule bedankt voor hun hulp bij de totstandkoming van het boek.

De connectie met de RDR, intussen omgedoopt tot FDU-Inkingi, werd ook op andere manieren duidelijk. De vrouwenafdeling van de RDR/FDU-Inkingi, de Réseau international des femmes pour la Démocratie et la Paix (RifDP), deelt jaarlijks een prijs uit in naam van Ingabire. De Beule was de eerste die hem in ontvangst mocht nemen. Andere prominente RPPSN-vertegenwoordigers zoals journalist Phil Taylor en John Philpot zelf ontvingen de prijs, evenals Philpots broer Robin die in zijn eigen boek *Rwanda and the new scramble for Africa* de massale verkrachtingen tijdens de genocide ontkent. Mensen die worden gebruikt als dekmantel bij het grote publiek, zoals Alain de Brouwer en

Net als Max van Weezel vijf jaar geleden is het nu de publieke omroep die betrouwbare documentatie terzijde schuift

Anneke Verbraeken, kregen de prijs eveneens.

In september vorig jaar overleed kolonel Bagosora. Veel RPPSN-, RDR- en RifDP-leden betuigden hun deelneming in het condoleanceregister dat Bagosora's zoon had opengesteld op zijn Facebook-account. John Philpot gebruikte de gelegenheid om Bagosora te prijzen als een held van het Rwandese volk. Andere opvallende namen waren de Belgische advocaat Jean Flamme, journalist Peter Verlinden en diens vrouw Marie Bamutese. Verlinden stond al op de RPPSN-website vermeld als verantwoordelijk voor de verspreiding van hun gedachtegoed, samen met Norman Ishimwe van Jambo ASBL, een organisatie die wordt gerund door kinderen van genocideplegers.

Gloria Uwishema van de Nederlandse RifDP, een dochter van Ndereyehe, liet ook een berichtje achter. Tussen de Facebookvrienden van Philpot zelf vinden we de bekende namen ook weer terug: Nzabahimana, Flamme, Verlinden, Bamutese, Uwishema, maar ook Paul Rusesabagina en zijn dochter Carine Kanimba en Raissa Ujeneza, een dochter van Victoire Ingabire.

De fanfare

De neiging om het ontkenningdiscours van het RDR/RPPSN-netwerk te prefereren boven de wetenschappelijke consensus is inmiddels de dominante trend geworden binnen de Nederlandse media. De leden van het netwerk zie je overal opduiken: bij de NOS, de VPRO, BNNVARA, bij dag- en weekbladen. Het dieptepunt werd bereikt op 7 april, de dag van de jaarlijkse Genocideherdenking in Rwanda, verge-

lijikbaar met onze 4 mei-herdenking.

Speciaal voor die gelegenheid trommelde NPO1 Anneke Verbraeken op om de Rwandese geschiedenis uit te leggen. In een interview van een uur noemde Verbraeken het geweld van 1994 in Rwanda nog wel genocide, maar alle kenmerken die het als zodanig kwalificeren waren vervangen door elementen uit het ontkenningdiscours.

Genocide is een georganiseerde (meestal door de staat) uitroeiingscampagne gericht tegen een specifieke slachtoffergroep. In dit geval waren het de Tutsi's. In het geval van de Holocaust waren het de Joden. Verbraeken beweert echter iets anders: dat het een algemene slachtpartij was, chaos, waarin iedereen elkaar vermoordde en niemand precies wist wat er gebeurde. In dat geval zou het geen genocide zijn. Maar de daders wisten precies waar ze mee bezig waren, daarom ging allemaal zo snel – ondanks de traditionele wapens die werden gebruikt.

In feite verschilde haar versie niet van de propaganda waarmee het genocidale regime in april 1994 de buitenlandse media om de tuin leidde. De presentator vond het best. Kritische vragen kwamen er niet.

Deze en andere voorbeelden plaatsen vraagtekens bij de weerstand tegen desinformatie bij Nederlandse journalisten. Kennis over de genocide is makkelijk te vinden. Daar ligt decennia academisch, juridisch, en mensenrechtenonderzoek aan ten grondslag. Iets willen begrijpen is een andere zaak. Dat vergt een beetje moeite, interesse en empathie. Maar net als Max van Weezel vijf jaar geleden is het nu de publieke omroep die betrouwbare documentatie terzijde schuift.

Als het begrip van journalisten over genocide en genocide-ontkenning niet verder gaat dan wat oppervlakkige intuïties over de Holocaust, is het niet zo vreemd dat ze het in andere gevallen niet herkennen en dat de journalistiek uiteindelijk harder achter de ontkennerfanfare aanloopt dan Baudet. ●

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Is Afrika met Rusland en China echt beter af?

De dagen van de Franse aanwezigheid in Mali lijken nu te zijn geteld. Afgaande op de betogingen schijnen veel Malinezen daar niet rouwig om te zijn en in dit opzicht achter de junta te staan. Die heeft Moskou als opvolger van Parijs begroet. Franse soldaten worden nu voor paramilitairen van de Russische Wagner Group ingewisseld.

Het zal in Europa zelden zijn voorgekomen dat bij demonstraties – zoals op een uit september 2020 daterende foto uit Frankrijk in *de Volkskrant* van 17 mei – portretten van Poetin worden meege dragen, met als tekst *‘La voie de l’avenir’*. Wat zoveel betekent als: ‘De weg vooruit.’

De weg vooruit: dat is niet wat ze zich in Oekraïne momenteel bij de komst van Poetins Russen voorstellen. En de vraag is gerechtvaardigd of dat wel voor Mali het geval zal zijn.

Dat men in Mali niet onverdeeld positief denkt over de huidige rol van de oude Franse kolonisator: daar kan men zich op zichzelf best iets bij voorstellen. Dat is, juist vanwege dat koloniale verleden, ook vandaag de dag in een nominaal soeverein land een gecompliceerde. Zitten – zo zal altijd de verdenking ter plekke blijven luiden – de buitenlandse militairen er voor de veiligheid van de

Poetin en Xi kunnen elders veel ongeremder huishouden dan westerse regeringen dat kunnen

bevolking of voor die van dat buitenland? Staan de belangen van Mali of die van Frankrijk voorop?

En daarbij komen dan, als in elke halve oorlogsbrandhaard, dus ook in de zuidelijke Sahara, onvermijdelijk de onbedoelde burgerslachtoffers van zulke gewelddadige conflicten. Burgerslachtoffers die door de westerse interventiemacht – want dat waren de Fransen natuurlijk toch, ongeacht een ‘officiële’ uitnodiging van de Malinese regering in het verleden – dan soms al te makkelijk als onvermijdelijke *collateral damage* worden afgedaan. We hoeven, voor Nederland, en dan in relatie tot Irak, alleen maar aan Hawija te denken.

Geheel onbaatzuchtig is de westerse aanwezigheid in zulke landen uiteraard niet. Europa heeft belang bij stabiliteit in de aangrenzende regio’s, bijvoorbeeld om de komst van door IS-terroristen op de vlucht gejaagde mensen, dan wel van IS-terroristen zelf, te voorkomen.

Dat men in Mali – of Irak – wel eens de indruk krijgt dat dat Euro-

pese eigenbelang teveel domineert: daarbij kan men zich best wat voorstellen. En dat dus veel Malinezen na anderhalve eeuw de Fransen zat zijn ook.

Maar zijn ze in Mali met de nu juichend binnengehaalde Russen – of elders in Afrika met de daar vaak niet minder juichend binnengehaalde Chinezen – echt beter af? Wordt het vrediger en stabiel met Russische in plaats van Franse soldatenlaarzen in het Malinese Saharazand? De meestal ondemocratische Afrikaanse regeringen – zoals de Malinese juntaleden – mogen opgelucht zijn met Poetin of Xi aan de onderhandelingstafel, in plaats van Biden of Macron. Die twee eersten zeuren immers zelden over fatsoenlijk bestuur of mensenrechten.

Bovenal: die eerste twee worden niet hinderlijk gevolgd door kritische journalisten of juristen uit eigen land, die regelmatig ook misstanden elders blootleggen en daarmee westerse regeringen en bedrijven noodzaken om het over fatsoenlijk bestuur of mensen-

rechten te hebben. Denk aan Shell in Nigeria. De oliemultinational speelt daar een weinig verheffende rol, en het is dan toch vaak de vrije westerse pers die westers wegstijken daarvan een stuk moeilijker maakt.

Zo’n vrije pers ontbreekt bij de nieuwe bondgenoten van de Afrikaanse regimes, in Moskou en Peking. Daar wordt in de media niet eens het gedrag van Poetin en Xi in eigen land achterdochtig bevraagd, laat staan dat in het buitenland. Die kunnen dus ook elders veel ongeremder huishouden dan westerse regeringen zouden kunnen doen. Zij staan niet onder druk van een kritische publieke opinie thuis, wat altijd tot matiging dwingt. En een kritische buitenlandse pers heeft op de handelwijze van het Kremlin weinig effect.

Daarbij komt dat Moskou bij alle wandaden van de zogenaamd particuliere Wagner-militie zijn handen in onschuld wast, wat Parijs bij de eigen soldaten niet kan. *De Kanttekening* berichtte online uitvoerig over executies en martelingen door militieleden in de Centraal Afrikaanse Republiek in 2019. Ik voorspel dan ook dat het enthousiasme van de gewone Malinezen voor de Russen spoedig zal bekoelen, en men zich realiseren zal dat men niet zozeer van de regen in de drup is beland, als wel van een moeras in de hel. ●

De 'ethische politiek' in Nederland geweld

● EWOUT KLEI

Een historische studie over een witte man, bovendien een Nederlandse kolonisator. Is zoiets nog van toegevoegde waarde in een tijd waarin het principe *decolonization of the mind* de academische en intellectuele wereld veroverd? Wel volgens historicus Hans van der Jagt, die vorig jaar promoveerde op een uitvoerige studie naar A.W.F. Idenburg (1861-1935), minister van Koloniën, gouverneur van Suriname en gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Idenburg was drie decennia lang de personificatie van het Nederlandse kolonialisme. Onlangs verscheen de handelseditie van zijn proefschrift: *Engelen uit Europa: A.W.F. Idenburg en de*

moraal van het Nederlands imperialisme. 'Mijn boek biedt een kritisch perspectief op de zogenoemde ethische politiek die tot doel had de 'inlander' te verheffen. Koloniale politiek was – ook in de periode 1900-1940 – onlosmakelijk verbonden met militair geweld.'

Je boek is getiteld *Engelen uit Europa*. Maar de Nederlandse kolonisatoren waren helemaal geen engelen. Denk aan de bloedige verovering van Bali, de Atjehoerlog en de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog, waarover onlangs lijvige studies zijn verschenen. Waarom toch deze titel?

'De titel is ontleend aan de Indonesische schrijver Pramoedya Ananta Toer (1925-2006, red.), die Iden-

burg 'het engelengezicht uit Europa' noemde. Het Nederlandse kolonialisme had twee gezichten. Nederlanders waren er stellig van overtuigd dat ze iets goeds aan het doen waren. Ze zouden vrede en recht brengen. Rond 1900 ontstond een nieuw idee: de ethische politiek. We gaan een nieuwe moraliteit in de koloniale politiek brengen, was de gedachte. Nederland wilde scholen en ziekenhuizen bouwen, Indië 'verheffen'. Idenburg was een van deze 'engelen', die vrede en welvaart zei te willen brengen. Maar in werkelijkheid waren de Nederlandse kolonisatoren helemaal geen engelen uit Europa. Hun ethische politiek werd overwoekert door militairen, door machtspolitiek denken. Het is geen toeval dat het Vredespaleis in

BEELD: ELLEN FREDERIQUE

GROEPSFOTO TIJDENS EEN LEDENVERGADERING VAN DE ISLAMITISCH-NATIONALISTISCHE VERENIGING SAREKAT ISLAM IN KALIWOENGOE IN 1921. (BEELD: WIKIPEDIA / TROPENMUSEUM)

s-Indië stond bol van racisme en

Den Haag werd gebouwd in precies dezelfde tijd dat Nederland in Atjeh een bloedige oorlog uitvocht om dit gebied aan het Nederlandse gezag te onderwerpen.'

Je hebt in je boek gekozen voor het perspectief van een witte man, een kolonisator. Opmerkelijk, want juist in deze tijd is er behoefte aan niet-westerse perspectieven. Waarom deze keuze? En hoe sta jij in dit historische debat?

'Mijn boek is geen biografie over Idenburg, maar via hem onderzoeken we het Nederlandse koloniale beleid. Wat stelde dat beleid nou voor? Hoe kun je idealen toepassen in de praktijk? Ik kijk in detail naar hoe dit beleid werkte, hoe het er daadwerkelijk aan toe ging in de koloniën, hoe het beleid tot stand kwam, hoe Indonesiërs maar ook Chinezen en Japanse en Arabische kranten op dit beleid reageerden, enzovoort. Ik heb honderden verschillende soorten archieven bekeken, waaronder Indonesische, Surinaamse en Antilliaanse. Ik gebruikte meer dan zevenhonderd secundaire publicaties en talloze niet-Europese tijdschriften. Mijn onderwerp – Idenburg en zijn koloniale beleid – is weliswaar Eurocentrisch, maar mijn benadering juist niet.

'Dus ja, een witte man kan best promoveren op een witte man, een witte kolonisator met een koloniaal perspectief. Maar dit moet je tegenwoordig wel goed kunnen uitleggen. Daarom heb ik gekozen voor een brede benadering, waarin ook al die andere perspectieven worden meegenomen. Ik had een traditioneel boek kunnen schrijven, vanuit het Nederlandse perspectief, waarin ook Idenburgs positie in de Antirevolutionaire Partij (de ARP, één van de voorlopers van het CDA, red.) uitgebreid aan bod komt. Maar dat

'Racisme was essentieel in het koloniale denken, ook bij een 'ethicus' als Idenburg'

heb ik opzettelijk niet gedaan. Feitelijk schrijf ik een microgeschiedenis en een macrogeschiedenis in één: het gaat zowel over het koloniale beleid van een bestuurder als ook de opkomst en ondergang van het Nederlandse imperium.

'Nieuwe perspectieven brengen ons verstaan van de geschiedenis verder. Denk bijvoorbeeld aan het boek *Wij slaven van Suriname* van Anton de Kom (uit 1934, red.), dat de geschiedenis van Suriname vanuit het perspectief van de gekoloniseerden beschrijft. Maar wil je in het historische palet alle verschillende kleuren tot hun recht laten komen, dan is ook het koloniale perspectief belangrijk. Want als je wilt weten waartegen antikoloniale verzetsmensen als De Kom, Hatta, Soekarno of Tjokroaminoto zich verzetten, dan is het handig te begrijpen hoe het koloniale bestuur functioneerde. Curieus detail: Anton de Kom werd Suriname uitgezet in 1933 door gouverneur Rutgers, de schoonzoon van Idenburg.'

Die brede benadering, wat heeft die opgeleverd voor je boek?

'Interessant is het Aziatische ontwaken. Begin twintigste eeuw werden Aziatische volkeren zelfbewuster. Sun Yat-sen, de leider van de Chinese revolutie,

maakte een reis door Azië, waarbij hij ook Indonesië aandeed. De grote Chinese diaspora in Indonesië raakte in vervoering toen ze hem hoorden. Het gouvernement moest hiermee dealen. Ook met de onrust. Idenburg heeft in 1912 grote Chinese demonstraties hard neergeslagen. Het eerste diplomatieke conflict van de Republiek China was met Idenburg. Een leuk feitje, waar ik niet achter zou zijn gekomen als ik het onderwerp benaderd zou hebben vanuit de kleine wereld van de Antirevolutionaire Partij.'

Zouden we de ethische politiek van Nederland en Idenburg tegenwoordig 'betuttelracisme' noemen?

'Mijn boek laat zien op welke manier de koloniale ethiek verweven was met toenmalige opvattingen over racisme en discriminatie. Ook rond 1900 speelde 'rassendiscriminatie' – de term 'racisme'

werd nog niet gebruikt – een rol. Sowieso was racisme natuurlijk een wezenlijk onderdeel van het koloniale systeem. Er werd openlijk gedelibereerd over botsingen tussen verschillende volken, wat werd uitgelegd als een rassensstrijd. Interessant is dan op welke manier deze discussie ingang krijgt in het Nederlandse bestuur, waar men juist aangeeft dat Nederland een 'ethische' koers wil varen. Idenburg – die door en door christelijk was – geloofde dat het de taak van het christelijke Nederland was om Suriname en 'ons Indië' te verheffen.

'Met openlijke vormen van discriminatie had Idenburg moeite, zoals de gewoonte dat het Indonesische personeel voor de gouverneur-generaal moest knielen, hurken, de hand kussen en bij vertrek achteruit de kamer uitlopen. Deze zogenaamde '*hormat*' (eerbetuigen, red.) wilde hij afschaffen. Ook vond hij dat Javanen toegelaten moesten worden tot juridisch onderwijs, probeerde hij het droeve lot van Chinese en Javaanse contractmigranten te verbeteren en hekelde hij de discriminatie die de koloniale liberaal-conservatieve wereld zo tekende. Tegelijkertijd was racisme een essentieel onderdeel van het koloniale denken, ook bij een 'ethicus' als Idenburg. Idenburg had te maken met de racistische structuur, die hij niet kon en wilde veranderen. Javanen wilde hij geen gelijke rechten geven als Europeanen, omdat dit het einde zou inluiden van het koloniale systeem. En de Javanen waren nog niet zo ver, vond hij.'

Vond Idenburg de Javanen en andere Indonesiërs minderwaardig? En hoe zat dat in zijn Surinaamse tijd?

'Idenburg was een groot liefhebber van Indonesië en Suriname en de bevolking. Hij droeg de mensen

op het hart, zo schreef hij vaak. Hij verwonderde zich over de benepen opvattingen in Nederland en hun grote onwetendheid. Tegelijkertijd verdedigde hij tegenover Abraham Kuyper, de leider van de ARP, de praktijk van gescheiden kerkdiensten. Witte Europeanen zaten niet met christelijke Javanen en Chinezen in dezelfde kerkdiensten. Kuyper vond dat verkeerd, want iedereen was voor God gelijk, maar volgens Idenburg waren niet-westerse christenen nog niet zo ver ontwikkeld en snapten zij de ingewikkelde Westerse theologie nog niet. Zij waren als kinderen die gevoed moesten worden met 'melk'.

'Over de Afro-Surinaamse Maroons dacht Idenburg in negatieve raciale stereotypes, die we tegenwoordig als racistisch zouden typeren. Hij vond hen dom en lui. Idenburg voorspelde ook dat de Hindoestanen, die als contractarbeiders naar Suriname waren gekomen, uiteindelijk de economische en politieke macht in het land in handen zouden krijgen. Toch ging hij als gouverneur niet naar de kerk bij de protestantse gemeente van de Europeanen, zoals gewoon was, maar juist bij de Surinaamse Hernhutters in Paramaribo. Als stijve protestant werd hij geraakt door hun geloofsbeleving.

'Eigenlijk is alles ambivalent en verwarrend bij Idenburg. Dat blijkt ook uit dat hij enerzijds inzette op het militair uitbouwen van het imperium, maar anderzijds al vroegtijdig het einde van het koloniale stelsel inzag. Idenburg zag al vroeg de betekenis van het Aziatische ontwaken en beseftte dat het huidige koloniale systeem onhoudbaar was. Hij dacht al vroeg na over alternatieven: een rijksverband met gelijkwaardige rijksdelen.'

Idenburg was een groot voorstander van de 'Volksraad' om Indonesiërs meer zeggenschap te geven. Maar later was hij tegen het vergroten van de invloed van deze raad was, zodat het een adviesorgaan bleef. In hoeverre was Idenburg voorstander van de

'Wilhelmina beschouwde Frits van Daalen, 'de beul van Atjeh', als een held'

alles precies volgens de juridische regeltjes wilden doen. Feitelijk was dit ook obstructie, die bij Indonesiërs tot frustratie leidde.

'Tegelijkertijd was Idenburg, omdat hij voor meer lokale autonomie was, niet geliefd bij conservatieve Nederlanders in de kolonie. Zij vonden hem veel te slap. Idenburg is vanuit die hoek bedreigd, net als zijn vrouw.'

Terwijl Nederland begin twintigste eeuw ziekenhuizen en scholen bouwde op Java, vocht het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger op Sumatra een bloedige oorlog uit om Atjeh met geweld te onderwerpen. Hoe kon Idenburg, een christen-politicus, dit ethisch voor hemzelf verantwoorden?

'Net als generaal Jo van Heutsz en islamoloog Christiaan Snouck Hurgronje was Idenburg van mening dat Nederland de oorlog in Atjeh alleen met krachtig militair optreden naar een goed einde kon brengen. Nederland kon pas echt ethische politiek bedrijven als het gebied was gepacificeerd. Nederland voerde in Indonesië talloze oorlogen. Het beeld is dat Nederland Indonesië stevig in bezit had, maar dat was helemaal niet zo. Er waren tientallen militaire campagnes. Het is bovendien een fabeltje om te denken dat de koloniale oorlog van 1945-1949 op zichzelf stond. Er was altijd oorlog.'

Wist Idenburg van de burger-slachtoffers in Atjeh, waar ook vrouwen en kinderen werden

afgeslacht door het Nederlandse leger?

'Ja, en koningin Wilhelmina wist hier ook van. In haar geheime aantekeningen verzucht ze over 'hard optreden daar waar de bevolking rustig is' en over de onschuldige slachtoffers. De koningin vond dit vervelend, maar haar ambitie om een wereldrijk te scheppen was belangrijker. Ze wilde ook niet dat bepaalde excessen bekend werden bij het grote publiek. Ethiek werd door machtsdenken overruled. Wilhelmina beschouwde Frits van Daalen, 'de beul van Atjeh', als een held en wilde hem commandant van het Nederlandse leger maken. Het Nederlandse koningshuis liep aan de leiband van de koloniale, militaire elite.'

Je schrijft dat Idenburg negatief stond tegenover de politieke islam in Indonesië. Waarom? Zou je hem, tegenwoordig kunnen omschrijven als een 'islamofob'?

'Dat was hij niet. Dat zou ook moeilijk zijn in een eilandrijk waar 45 miljoen moslims woonden. Idenburg had islamitische ambtenaren, was op West-Sumatra in de leer gegaan bij een imam om de islam beter te begrijpen en taallessen te krijgen. Waar Idenburg moeite mee had was het islamisme, dat door Arabische migranten en door Indonesiërs die op hadj naar Mekka waren geweest werd gepropageerd. Ook met het panislamisme van de Turkse sultan – een wereldkalifaat onder Turkse leiding – had Idenburg problemen.

'De traditionele Indonesische islam houdt rekening met voorouderverering en heeft hindoeïstische en boeddhistische elementen; het islamisme was radicaler. Idenburg wilde een verbod op migratie van Arabische moslims, om op die manier de invloed van het islamisme tegen te gaan. Uiteindelijk kwam het daar niet van, omdat het islamisme weer wegebde. Dat kwam mede door de coup van de Jong-Turken in 1908, waardoor in het Ottomaanse Rijk een seculier regime aan de macht kwam.'

Hoe reageerde Idenburg op het

ontluikende Indonesische nationalisme?

'Idenburg had begrip voor het Aziatische ontwaken en wilde Indonesiërs meer zelfbestuur tegen. Maar tegelijkertijd wilde hij dat dit ontwaken beheersbaar zou blijven. Hij was tegen centrale organisaties die het Nederlandse gezag bedreigden, decentrale organisaties mochten wel. Met Mohammed Hatta en Soekarno had Idenburg niet te maken, wel met Oemar Saïd Tjokroaminoto van de Sarekat Islam (een grote islamitisch-nationalistische vereniging in Indonesië, red.). Die prees Idenburg om zijn coöperatieve houding. Andere Indonesische nationalisten waren kritischer, zoals Ernest Douwes Dekker (verre familie van Eduard Douwes Dekker, de schrijver Multatuli, red.). Zij vonden Idenburg te conservatief.'

Wat vonden de 'gewone' Indonesiërs van het koloniale beleid van Idenburg?

'Dat is moeilijk om goed te achterhalen. De geschreven bronnen zijn van intellectuelen, die hun meningen gaven in kranten. Het analfabetisme was in Indonesië in de vroege twintigste eeuw nog wijd en zijd verspreid. Uit de bronnen die ik heb bestudeerd bleek dat Idenburg aanvankelijk werd gewaardeerd als een progressievere bestuurder, die een nieuwe wind wilde laten waaien. Maar uiteindelijk bleek het met die vernieuwing tegen te vallen. Japanse kranten benadrukten het christelijke van Idenburg, die als stiekeme doel zou hebben om Indonesië te kerstenen. Arabische kranten waren ook kritisch over Idenburg na een incident in de Arabische havenstad Jeddah, waar het Nederlands-Indische consulaat door boze Indonesische pelgrims werd bestormd.'

In de jaren dertig voerde Nederland – aangevoerd door de Antirevolutionaire minister-president Hendrikus Colijn – een reactionair en repressief Indië-beleid, en werd het onafhankelijkheidsstreven van Soekarno en de zijnen keihard de

kop ingedrukt. In hoeverre stond dit haaks op de 'ethische politiek' van Idenburg?

'Idenburg volgde in de jaren dertig in grote lijnen het beleid van Colijn. Hij vond dat de mouterij op het oorlogsschip De Zeven Provinciën, dat was gekaapt door opstandige Indonesische matrozen, de kop in gedrukt moest worden. Tegelijkertijd vond Idenburg Colijn wel te reactionair, te hard, te economisch, te militair. Bij Idenburg ging het ook om moraal. Nederland had een ethische missie te vervullen. Idenburg was niet van mening veranderd en ingekapseld door Colijn, wat sommige historici beweren. Hij had een eigen mening, en bleef soms ook kritiek uitoefenen op Colijn.'

lijkheid van Suriname. Naar dit zogenoemde 'Plan Idenburg' werd in 1974, aan de vooravond van de Surinaamse onafhankelijkheid, verwezen door de VN-rapporteur. Hij zag dit plan als de eerste opmaat naar onafhankelijkheid van Suriname.

'Maar woorden betekenen nog geen daden. Idenburg kwam continu in een worsteling terecht met hoe je dit bestuurlijk goed moest regelen. Bovendien had hij te maken met de koloniale praktijk van discriminatie, waar hij moeite mee had maar te weinig tegen deed. De houding van Idenburg had ten slotte iets dubbels. Hij stond welwillend tegenover het Aziatische ontwaken, maar was tegelijkertijd bevreesd voor de

Monumenten zeggen veel over tijd waarin ze geplaatst worden, en ook over de tijd wanneer ze worden weggehaald. Dat is natuurlijk op zichzelf al erg interessant. Een herinneringscultuur zegt meer iets over de tijd waarin die herinnering is, dan over de tijd waar de herinnering over gaat. Maar in wezen heb ik vrij weinig met het eren van mensen. Als historicus moet je de dingen contextualiseren, naar meerdere perspectieven kijken. Iedereen ziet iets anders in een schilderij. Dat maakt het juist boeiend. Geschiedenis draait niet alleen om waarheidsvinding, maar ook om perspectiefvinding.

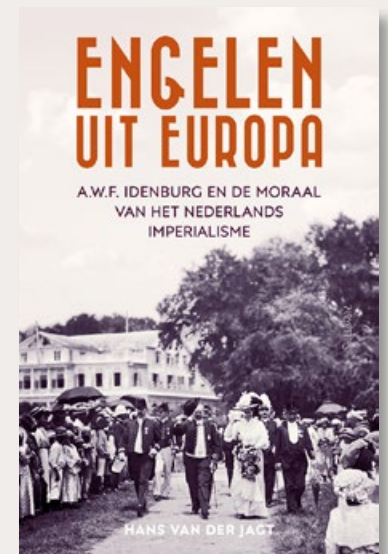
In bepaalde tijden komen bepaalde perspectieven meer naar voren. Idenburg werd eerst bewonderd, maar nu is er vooral oog voor de donkere kanten van het koloniale bewind in Indonesië. Denk aan de tentoonstelling *Revolusi* in het Rijksmuseum, waar de lege portretlijsten van gouverneurs-generaal op de grond liggen. Als symbool voor de bezoekers. Ook Idenburg ligt daar. Maar niemand kent hem. Als historicus vind ik dat de studie naar zo'n bestuurder belangrijk is, om de kern van het imperialisme van Nederland beter te begrijpen. Daar ligt mijn taak.' ●

'Idenburg wilde meer zelfbestuur, maar ook dat het Aziatische ontwaken beheersbaar bleef'

ondergang van het Avondland, het christelijke Europa, en was beïnvloed door de ideeën van de Duitse schrijver Oswald Spengler (auteur van het tweedelige werk *Der Untergang des Abendlandes* van 1918-1922, red.).'

Het beeld dat we tegenwoordig hebben van Jan Pieterszoon Coen, Jo van Heutsz en Hendrikus Colijn is erg negatief, terwijl zij vroeger als helden werden vereerd. Hoe kijk jij, als historicus, naar het op een sokkel plaatsen en er weer vanaf trekken van historische helden en schurken?

'Idenburg heeft geen standbeeld gekregen, maar naar hem zijn wel straten en scholen vernoemd.

BEELD: PROMETHEUS

Ook Groningen profiteerde van de laat deze tentoonstelling zien

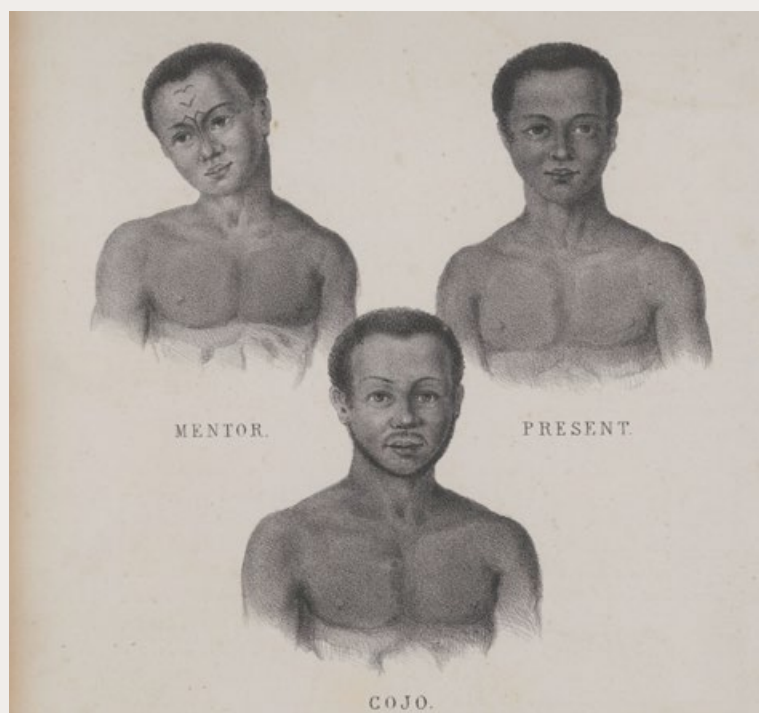
De slavernij was niet alleen een Hollandse en Zeeuwse aangelegenheid. Ook Groningen profiteerde ervan en investeerde erin. Dat laat een nieuwe expositie in het Museum aan de A te Groningen zien, die ook focust op de nog altijd zichtbare gevolgen van slavernij.

● CASPAR VAN DE POEL

Bij het Nederlandse slavernijverleden wordt snel gedacht aan steden als Amsterdam, Middelburg of Rotterdam. Het zijn plaatsen die een Kamer – afdeling – van de VOC en de WIC huisden, plaatsen ook die de geschiedenislessen over slavernij halen. Amsterdam, Rotterdam en Utrecht maakten inmiddels hun excuses voor hun slavernijverleden. Maar de slavernij was zó ingeburgerd dat meer delen van het land ervan profiteerden en er actief aan meededen. Ook Groningen.

Dat verhaal wordt verteld in de tentoonstelling *Slavernij. En de Groningers?*, die te bezoeken is in het Museum aan de A, het voormalig Noordelijk Scheepvaartmuseum. De expositie staat niet op zichzelf. De stad en provincie zijn gedurende 2022 toneel van *Bitterzoet Erfgoed*, een culturele manifestatie die het slavernijverleden van de stad en provincie onderzoekt. Door heel Groningen besteden musea, erfgoedinstellingen en culturele en educatieve organisaties aan het thema.

‘Groningers waren op veel manieren betrokken bij de slavernij’, zegt Annet van der Meer, gast-conservator van de tentoonstelling in het Museum aan de A. Het begint bij de VOC, waarvan geen Groningse vertakking was – tot teleurstelling van de elite destijds, zegt

AFBEELDINGEN UIT EEN BOEK WAARIN DE GRONINGSE SCHRIJVER EN REIZIGER MARTEN DOUWES TEENSTRA (1795-1864) OVER DE MISSTANDEN IN DE KOLONIE SURINAME SCHREEF EN DE SLAVERNIJ AFKEURDE (BEELD: COLLECTIE GRONINGER ARCHIEVEN)

Van der Meer. ‘Maar’, vertelt ze, ‘er zijn veel aanwijzingen om aan te nemen dat Groningen alsnog in de VOC investeerde en zelfs zeggenschap had via Zeeland.’ Daarnaast werkten duizenden Groningers aan boord van de VOC-boten, waarvan zeevaarder Abel Tasman – het Australische eiland Tasmanië is naar hem vernoemd – wellicht het bekendste voorbeeld is.

Zo had de provincie alsnog profijt van de VOC, ook al bleek een eigen Kamer onbereikbaar. Het lukte de Groningse elite vervolgens wél om een WIC-Kamer naar de noordelijke provincie te halen,

nadat er genoeg geld bij elkaar was gesprokkeld. In 1622 zag de Kamer ‘Stad en Lande’ het levenslicht, waarmee Groningen een flink aandeel in de West-Indische Compagnie kreeg. Na jarenlange oorlog met Portugal en Spanje om Braziliëans territorium en een daaropvolgend faillissement, ging de WIC zich vanaf 1675 volledig op de handel concentreren. De beruchte WIC-driehoek ontstond: vanuit Nederland gingen schepen met goedkope handelswaar naar West-Afrika, die werd geruild voor tot slaaf gemaakten, waarna de boot Suriname en het Caraïbisch gebied

aandeed, om vervolgens met koloniale waar terug te keren naar Nederland.

Van die dynamiek profiteerde niet alleen de Groningse elite die daadwerkelijk in de WIC investeerde, maar ook de gewone Groninger. ‘Er moest namelijk van alles mee aan boord van de schepen,’ legt Van der Meer uit. Denk aan producten zoals bier, handboeien, textiel en ruilmiddelen die nodig waren bij aankomst in West-Afrika. Goederen die door lokale handelaren en marktkooplui konden worden geleverd. ‘Groningse kruideniers verkochten bijvoorbeeld azijn. Zodra tot slaaf gemaakten aan boord waren, werd dat gebruikt om de ruimtes waar zij verbleven mee schoon te maken.’

Sporen op straat

Dat collectieve profijt speelt een significante rol in de tentoonstelling. Maar ook de keerzijde: het lijden en perspectief van de tot slaaf gemaakten. Zo wordt er samengewerkt met het Curaçaose museum Kura Hulanda, dat volgens Van der Meer de meest macabere objecten in bruikleen gaf. ‘Bijvoorbeeld handboeien, maar ook een soort halsband die verhinderde dat mensen konden weglopen of rusten. Het is gruwelijk om naar te kijken, maar zonder die gruwelijkheid is het verhaal niet compleet.’

Ook het verzet tegen slavernij komt aan bod, vertelt ze. ‘Er is lange tijd gedacht dat tot slaaf gemaakten het allemaal over zich heen lieten komen. De afschaffing van de slavernij wordt vaak toegeschreven aan Nederlanders en Europeanen die tot inkeer kwamen, terwijl in wezen op één op de vijf slavenschepen mensen in opstand kwamen. Dat gebeurde meestal aan het begin van de reis, want dan was het land nog in zicht, dan kon je nog terug.’

In totaal verhandelden de Nederlanders minstens 600.000

slavernij,

mensen, waarvan een aanzienlijk deel de oversteek naar de Amerika's niet overleefde. De slavenscheppen werden daarom ook wel 'drijvende kerkers' genoemd.

Het slavernijverleden van Groningen is behalve in Museum aan de A ook op straat zichtbaar. Barbara Henkes, universitair docent Eigentijdse Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen, schreef hierover het boek *Sporen van het slavernijverleden in Groningen* (2016). Er zijn tal van gebouwen, huizen of kunstwerken waarin het Groningse slavernijverleden tot uitdrukking komt, mits je op de hoogte bent van de achterliggende context.

'Aan een straatnaam zoals Bocht van Guinea kan je ongemerkt voorbijlopen, of het als vanzelfsprekend accepteren', zegt Henkes. 'Totdat je weet dat het gaat over de West-Afrikaanse kust en die vernoeming alles te maken heeft met de tot slaaf gemaakten die daar werden opgepikt en op een schip gestopt.'

De Bocht van Guinea is slechts een voorbeeld in een lange reeks, legt Henkes uit. Een ander is het Sichtermanhuis aan de Ossenmarkt in de stad Groningen. 'Het Sichtermanhuis kan je zien als duidelijk symbool voor het profijt wat iemand in Zuidoost-Azië wist te vergaren.' Het pand werd bewoond door Jan Albert Sichterman, een excentriek figuur die, nadat hij een liefdesrivaal had gedood, naar Batavia vluchtte. Na een huwelijk belandde hij in de oligarchie van de Bengalen (ongeveer het huidige Calcutta, een stad in India, red.), vergaarde rijkdom en keerde in 1745 terug naar Groningen. 'Hij reed rond als een koning, had een borg (landhuis, red.) buiten de stad, hield exotische dieren en had twee bedienden vanuit de Bengalen naar Groningen overgebracht.' Een ander opvallend personage in Henkes' boek is Thomas van Seeratt, die in het Calmershuis aan

de Oude Boteringstraat woonachtig was. Van Seeratt staat in de Canon van Groningen en wordt gezien als een held, vanwege zijn optreden bij de Kerstvloed in 1717. In de nacht van 24 op 25 december braken de Groningse dijken, waardoor in de provincie 2.200 mensen omkwamen. Van Seeratt overzag de reddingsoperatie en dankzij zijn inspanningen werden de dijken nadien versterkt. Alleen: daarvoor was hij jarenlang in dienst van WIC-Kamer Stad en Lande en betrokken bij de slavenhandel.

'Zoals eigenlijk overal zitten er ook dubbele lagen achter mense-

zijn heldendaden worden uitgelicht. 'Een actiegroep had er een geweldig extra bord bijgeplakt', zegt ze, 'maar helaas heeft de gemeente die in al haar wijsheid weggehaald.'

Hedendaagse gevolgen

Extra duiding van het Nederlandse – en Groningse – slavernijverleden wordt steeds belangrijker, ziet Henkes. De afgelopen tijd hebben we te maken gekregen met systematisch racisme, denk aan de toeslagenaffaire en racisme bij de politie. 'Dat kan niet ontkend worden. Zelfs de premier kan het niet langer ont-

Hoe is dat verkregen? 'Niet om mensen zich schuldig te laten voelen, maar om te doen beseffen: er is iets gebeurd waar ik, of mijn naasten, nu nog van profiteren. Hoe kan het dat er in mijn familie geld is om mij te laten studeren? Of om een huis te kopen? En hoe komt het dat anderen met niets zitten?'

Die hedendaagse gevolgen van de slavernij, die onder meer uitmonden in hedendaags racisme en stereotypen, worden ook besproken in de tentoonstelling. Zo worden de verhalen van vier Groningse studenten van kleur verteld en hoe zij structureel racisme ervaren. 'Dat waren indrukwekkende gesprekken', zegt Annet van der Meer. 'Één van hen, een jonge vrouw, vertelde dat ze in winkels achtervolgd wordt door beveiligers om hoe zij eruitziet. Ze zegt: 'Ik ervaar het zo stelselmatig, ik weet waarom het gebeurt – maar het wordt me nooit verteld.'

Om dergelijke vooroordelen te bestrijden, is representatie belangrijk, aldus de conservator. Als Van der Meer in musea rondloopt of door geschiedenisboeken bladert, valt haar iets op: 'Je ziet overal witte mannen.' Daarom kon iedereen zijn of haar Groningse rolmodel van kleur aandragen bij Museum aan de A. Zo zijn er behalve schilderijen en historische objecten ook portretten van ingezonden Groningers te aanschouwen. Dit zijn zowel bekende als onbekende personen, het draait er vooral om dat zij een belangrijke rol in een gemeenschap vervullen. Zo zijn er bijvoorbeeld een acteur, zangeres, dichter, sportpsychiater en dansschoolhouder geportretteerd. 'De bedoeling is om te zeggen: er zijn méér Groningers.'

Het gaat om bewustwording, bevestigt Henkes. De geschiedenis dient als een soort 'peper in de reet', lacht ze, die prikkelt tot nadenken en bewustwording cultiveert. 'De geschiedenis gaat daarover. Dat je kijkt naar hoe mensen in de wereld staan, wat je in de samenleving aantreft en waardoor dat komt.'

De expositie 'Slavernij. En de Groningers?' is van 24 juni tot en met 8 januari te bezichtigen in het Museum aan de A te Groningen.

'Een halsband tegen wegllopen: zonder die gruwelijkheid is het verhaal niet compleet'

lijke activiteiten', zegt Henkes. 'Van Seeratt is op alle mogelijke manieren op het schild gehesen vanwege de stormvloed en zijn optreden. Die kunde had hij te danken aan zijn ervaring als kapitein op slavenscheppen, zo ironisch is het.'

Dus wat moet er dan gebeuren met een Thomas van Seeratt en een Calmershuis? De geschiedenis moet niet opnieuw geschreven worden, ze moet worden aangevuld, zegt Henkes. Ze pleit voor een bordje bij het Calmershuis, waarop ook zijn wandaden en niet enkel

kennen. Dan is het van belang om terug te kijken: hoe is het mogelijk dat dit zich zo heeft ingevreten in onze samenleving? Met welke vooronderstellingen is dat gepaard gegaan? Die zijn ontstaan vanuit de praktijk. Het feit dat Nederland aan slavernij deed.'

De slavernij in Nederland werd pas 160 jaar geleden afgeschaft, in 1863. De impact op nazaten van tot slaaf gemaakten is nog altijd zichtbaar, vertelt Henkes. Kijk eens rond in je kasten of op zolder, raadt ze aan: wat staat daar aan erfgoed?

BOEIEN VOOR HET VASTMAKEN VAN TOT SLAAF GEMAAKTEN (BEELD: COLLECTIE KURA HULANDA MUSEUM CURACAO / ARJEN VERSCHOOR)

Aysegül Karaca: 'Nederlandse verj

BEELD: AYSEGÜL KARACA

Discriminatie: als thema is het meer in de media dan ooit. Hoe gaan we er mee om? Wordt het beter? Wordt het slechter? Tijd om de tijdgeest te toetsen. Gijs de Swarte spreekt ervaringsdeskundigen en topwetenschappers over de stand van zaken en persoonlijke pijnpunten.

aardagen zijn heel leerzaam'

● GIJS DE SWARTE

Actrice en theatermaker Aysegül Karaca is bekend van televisieseries als *Flikken Maas-tricht* en *Lieve Mama* en speelde in verschillende films, waaronder *Clan*, *Trifle* en *Het Geheim van Sophia*. Ze is in 1990 in Schiedam geboren als dochter van Turkse ouders. Ze studeerde Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit en behaalde een bachelor Logopedie. Naar verwachting komt haar eerste documentaire in september uit onder de titel *Dit Is Hoe Ik Het Zie*. De afgelopen tijd toerde ze door het land met haar solovoorstellingen *Ik Zie*, *Ik Zie Wat Jij Niet Ziet* en *Oogen-troost*. Een nieuwe voorstelling is in de maak.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wat zijn de meest pijnlijke momenten die je zelf hebt meegemaakt?

'Ik ben geboren met een oogafwijking. Dat wil zeggen: ik heb wiebelogen. Ze bewegen ongecontroleerd heen en dan met één oog heb ik maar twintig procent zicht. Ik ben er mee geboren en het is wat het is. Maar er gebeurt wel van alles in relatie tot andere mensen als je een beperking hebt.'

Wil je delen wat...

'... mijn meest pijnlijke moment was? Natuurlijk. Sollicitaties horen daar zeker bij. Alles goed doorlopen en dan met een smoes toch 'nee' te horen krijgen. En de leraar van de basisschool is me altijd bijgebleven. Hij zei dat ik naar de lagere regionen van het vmbo moest. Letterlijk: 'Dat is wel genoeg voor haar.' Ik was daar heel boos over. Ik dacht als klein meisje: ik

'Omdat ik slecht zie, beoordeel ik mensen niet direct. Misschien dat dat ontwapent'

kan het wél – geloof me, alstublieft. Op het vmbo haalde ik alleen maar negens en tienens.'

Maar op de lagere school niet?

'Nee, want ik kon niet lezen wat er op het bord stond.'

Zeiden je ouders daar niets over?

'Mijn ouders hadden niet echt een vanzelfsprekend huwelijk. Dat hielp ook niet mee.'

En ze kwamen niet voor je op?

'Ik ben opgegroeid met huiselijk geweld. Veel onveiligheid; iedereen liep op z'n tenen om mijn vader te vermijden. En hij sprak ook maar een paar woorden Nederlands.'

Ben je ooit nog teruggegaan naar die onderwijzer? Bijvoorbeeld nadat je was afgestudeerd?

'Een keer, toen ik die goede cijfers op het vmbo haalde. Maar hij reageerde heel laconiek: 'Zal best, maar dat is toch echt je niveau.' Daarna heb ik hem nooit meer gezien. Wat haal je daar zelf uit, uit zo'n ontmoeting? Overcompenseren om te bewijzen dat ik het wel kon, maar dat deed ik al. Ik hoorde

trouwens dat hij na zijn pensioen een nogal van de wereld vreemd, eenzaam leven leidde.'

Je Turkse afkomst heeft nooit tot vervelende situaties in Nederland geleid?

'Kut-Turk', 'Rot op naar je eigen land' en dat soort gedoe heb ik nooit meegemaakt. Ik denk dat dat ook door mijn beperking komt. Omdat ik slecht zie, beoordeel ik mensen niet direct. Ik moet uitgaan van de energie die er is en sta heel erg open voor andere mensen. Misschien dat dat ontwapent. Of dat echt zo is, weet ik niet – maar dat is mijn analyse.'

Je noemt jezelf bicultureel. Ik las dat je je als kind behoorlijk afzette tegen het Turkse deel van je identiteit. Geen Turks willen praten, niet naar de moskee...

'Ja, als de andere Turkse kinderen met dertig graden in bedekkende kleren liepen, liep ik in een hemdje. Ik had heel erg het gevoel dat ik anders was, of in ieder geval dat ik niet zo wilde zijn als het allemaal moest. Later heb ik de Turkse cultuur juist omarmd. Ik zing ook Turkse liedjes. Dat komt ook door

al die Nederlandse verjaardagen waar kadootjes van tien euro al heel wat zijn, en iedereen in een kring zit te kijken naar die ene schaal chips. Dat is heel leerzaam... Nee, grappje. Maar serieus, dat Turkse vieren van het leven, dat ben ik ook...'

Je hebt nogal wat moeten overbruggen om zover te komen als je nu bent. Het had ook heel anders kunnen lopen. Of niet?

'Het zat er wel al heel vroeg in. We hadden thuis een lege kamer en daar stond een stereotoon met cassettebandjes. Ik herinner me dat ik daar vaak naartoe ging om met de muziek mee te zingen. De lantaarnpalen die ik door de ruit zag, zij waren mijn publiek. Die droom, die kinderfantasie voelde geweldig. Later op school ook. Toneelles: een openbaring. Bij mij thuis mochten we niets zeggen. Mijn moeder wilde niet dat de schande naar buiten kwam. En op toneel mocht je alles zeggen, en alles doen.'

Dat is ook een belangrijk thema in je werk nu. Zaken bespreekbaar maken, zoals vrouwenonderdrukking, huiselijk geweld, je biculturele achtergrond, je lichamelijke beperking. Er zit, amateurpsychologisch gesproken, wel een duidelijke rode draad in...

'Ja, natuurlijk. Ik zie het ook als de oplossing. Maak je dingen bespreekbaar, dan heb je een kans om vooruit te komen. Als het gezegd is en er wordt geluisterd en het blijft niet in het pijnlijke verborgene, dan kun je verder. Dan kunnen mensen opbloeien, zijn wie ze zijn.' ●

‘Overheid, geef eens om hoogopgeleerden’

Elke maand gaat *de Kanttekening* in gesprek met vluchtelingen en statushouders in Nederland. Hoe zijn ze hier gekomen? En hoe hebben zij hun nieuwe leven in Nederland opgebouwd? Deze maand: Aiman Alammari (35). Na veertien jaar in Maleisië te hebben gewoond, dreigde hij uit het land te worden gezet vanwege zijn Jemenitische paspoort. Terugkeren naar zijn door oorlog geteisterde vaderland was geen optie. Hij besloot toen naar Nederland te komen.

BEELD: AIMAN ALAMMARI

● FITRIA JELLYTA

In Jemen groeide Alammari op in de havenstad Aden, gelegen in het westen aan de Rode Zee. ‘Je spreekt het uit als ‘Eden’, wat in de Bijbel wordt gebruikt om het Paradijs aan te duiden. Zo voelde het ook voor mij toen ik daar woonde. Ik had een fijne jeugd’, vertelt hij.

Hoewel Aden nog steeds de belangrijkste haven is van Jemen, ligt de stad nu in puin. Vanwege de oorlog zijn grote delen van de infrastructuur vernield en komen stroomuitval- len daar vaak voor.

‘Dat is nu alleen maar erger geworden. Soms hebben ze daar urenlang geen elektriciteit, en soms duurt het een hele dag. Dan kan ik mijn ouders niet bereiken, en maak ik mij zorgen.’

Alammari verliet in 2007 zijn geboorteplaats om te studeren in Maleisië. Hij ontving een studiebeurs van de Jemenitische regering. ‘Op

mijn middelbare school in Jemen was ik een van de beste studenten. Ik haalde de hoogste cijfers van mijn klas omdat ik goed kon leren, nu nog steeds’, vertelt hij. In 2013 behaalde hij zijn bachelorsdiploma in productietechniek. Twee jaar later begon hij aan zijn masterstudie.

‘Je zou denken dat je met een masterdiploma op zak zo aan een baan kunt komen, maar zo gaat dat niet in Maleisië. De bestbetaalde banen worden enkel aan mensen met de Maleisische nationaliteit gegeven. Dat, terwijl ik vloeiend Maleis spreek’, zegt Alammari.

Tijdens zijn studie in Maleisië deed hij mee aan een taalwedstrijd spreken in het openbaar. Hij eindigde op de derde plaats. ‘Ik heb altijd al een talenknobbel gehad, waardoor ik het Maleis snel kon beheersen. Ik ben ook autodidact, dus ik heb het vooral geleerd door veel YouTube-filmpjes te kijken, maar natuurlijk ook door met

veel mensen te spreken. Ik ging er niet voor naar een taalschool.’

Alammari ontving een groot geldbedrag voor het winnen van de derde plaats. Hij kon daarna als freelance tolk aan de slag bij Maleisische rechtbanken omdat hij ook Arabisch spreekt. ‘Maar ik mocht er nooit vast in loondienst werken. Dat mochten alleen Maleisische mensen. Ik heb zelfs bij bedrijven gewerkt die mij na een week moesten ontslaan, omdat zij ontdekten dat ik niet de Maleisische nationaliteit heb’, zegt hij. ‘Dit overkomt niet alleen mensen met een Jemenitisch paspoort, maar ook alle andere nationaliteiten. Het is in hun wet vastgelegd.’

Alammari vroeg een permanente verblijfsvergunning aan in Maleisië, die herhaaldelijk werd geweigerd. Na een paar jaar als tolk te hebben gewerkt, verliet zijn werkvisum en kon

eide vluchtelingen die hard willen

hij die niet meer verlengen. De Maleisische regering verzocht hem daarom om zo spoedig mogelijk het land te verlaten. Dat is onmogelijk, dacht hij. In Jemen had hij niets en kon hij ook niets betekenen voor zijn ouders.

‘Om toch nog in het land te kunnen blijven, vertelde de Jemenitische ambassade mij dat ik kon proberen om weer te gaan studeren aan een universiteit. Dan kon de Maleisische regering mij misschien weer een studievizum verlenen’, zegt hij.

Even leek zijn plan te slagen. Hij kon bij een universiteit terecht om promotieonderzoek te doen, en werd er vlak voor de pandemie in 2020 naar Rome gestuurd voor een conferentie. Daarvoor ontving hij een tijdelijk visum in afwachting op zijn nieuwe verblijfsdocument om in Maleisië door te kunnen studeren.

‘Maar toen brak overal in de wereld corona uit. De conferentie werd gecancelld, en ik bleef daar met een aantal studenten achter. Toen kwam ik er ook nog eens achter dat mijn studievizumaanvraag in Maleisië werd geweigerd.’

Alammari's wereld stortte in. ‘Ik wist niet meer waar ik heen kon, dus ging ik maar met een aantal mensen door Europa reizen zolang de vluchten gingen en wij nog geld hadden. We dachten aan Oost-Europa, omdat het leven daar goedkoper was dan in Italië.’

Zo eindigde hij in Budapest. Alammari had nog altijd de wens om terug te keren naar Maleisië, omdat hij er ondanks alles toch nog thuis voelde. Hij wilde opnieuw een aanvraag voor een studievizum indienen. ‘Vanuit Budapest heb ik een vlucht weten te boeken naar Kuala Lumpur, met een overstap in Istanbul.’

Eenmaal op het vliegveld mocht hij zijn vlucht niet instappen. ‘De strenge lockdowns begonnen toen net in Turkije. Ze gooiden alles dicht.’ Bijna twee maanden zat Alammari vast in Budapest, wachtend op een vlucht naar Maleisië.

‘Ik kon niets doen. Gelukkig kon de Jemenitische ambassade in Hongarije mij nog wel helpen aan een tijdelijke woning. Ik mocht bij een Jemenitisch gezin in huis wonen’, vertelt hij. ‘Net als veel mensen heb ik tijdens de lockdown dagen doorgebracht door alleen te lezen en Netflix te kijken, in de hoop op verlossing.’

Via zijn gastgezin in Budapest kwam hij in contact met andere migranten uit Jemen. ‘Zij vertelden mij dat het beter is voor mij om een asielaanvraag te doen in Nederland. Volgens hen zouden mensen er met een Jemenitische nationaliteit gemakkelijker aan een verblijfsvergunning komen vanwege de oorlog. In Maleisië

‘Ik moest maar dankbaar zijn met wat ik heb gekregen’

zou mijn visumaanvraag toch weer worden geweigerd, en dan zouden ze me terugsturen naar Jemen’, zegt hij. Toen hij weer een vlucht kon boeken, besloot Alammari daarom een enkeltje richting Eindhoven te kopen.

Eenmaal daar kon hij niet meteen een asielaanvraag indienen vanwege zijn reisvisum naar Rome. ‘Dat visum was allang verlopen, maar er is in de wet opgenomen dat vluchtelingen met een visum pas een asielaanvraag kunnen indienen wanneer dat reisdocument ruim zes maanden is verlopen. Dus moest ik die zes maanden bij vrienden in Eindhoven blijven tot ik naar Ter Apel kon om mijn asielaanvraag in te dienen.’

Na tien dagen in Ter Apel werd Alammari naar het asielzoekerscentrum in het Friese Drachten gestuurd. ‘In afwachting van mijn bsn-nummer en verblijfsvergunning was ik tot acht maanden in het azc in Drachten’, zegt Alammari. ‘Toen ze mij begin vorig jaar eindelijk een geldig verblijfsdocument konden geven, vertelde mijn contactpersoon bij het COA (Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, red.) dat ik naar de Friese gemeente Tytsjerksteradiel moest gaan. Daar zou ik dan mijn woning krijgen. Maar het is een dorp in *the middle of nowhere*. Ik kon daar geen werk vinden, er is daar niets voor mij én ik kan de plaatsnaam niet eens uitspreken’, zegt hij.

Alammari vertelde het COA dat hij niet in Friesland wilde blijven. ‘Als ik een gezin had, dan was het fijn geweest om in een dorp te wonen. Maar ik ben alleen, en ik heb daar niets te zoeken.’ Maar zijn contactpersoon gaf daar geen gehoor aan.

‘Ik moest maar dankbaar zijn met wat ik heb gekregen, omdat er voor mij nog duizenden andere vluchtelingen staan te springen om een

woning in Friesland. Als ik naar het stedelijke gebied wilde, dan moest ik van het COA aantonen dat ik daar een baan of studie heb. Alleen dan zouden ze mijn verzoek tot verplaatsing overwegen.’

Zo schreef hij zich in voor een studie productietechniek in Amsterdam. Zijn inschrijving werd geaccepteerd en hij kon in september 2021 beginnen aan zijn studie. Door het nijpende woningtekort kon het COA hem echter niet meteen naar Amsterdam verplaatsen. Wel kon hij tijdelijk bij vrienden terecht die hij in het azc had ontmoet, maar op dat moment was het voor hem te laat om nog aan zijn studie te beginnen.

‘Toen besloot ik maar op zoek te gaan naar werk in Amsterdam. Ik heb bij verschillende bedrijven gesolliciteerd om als ingenieur te werken, maar ik had niet genoeg ervaring en ik spreek nog geen vloeiend Nederlands. Daardoor werd ik bij elke sollicitatie geweigerd.’

Uiteindelijk vond hij een baan bij fastfoodketen Kentucky Fried Chicken, op het Damrak. ‘Ik werk er nu nog steeds af en toe. Na een maand daar te hebben gewerkt, stuurde ik mijn contactpersoon bij het COA mijn arbeidscontract en salarisstrook om aan te tonen dat ik een baan heb in Amsterdam, zodat ze daar een woning voor mij kunnen regelen. Dat lukte uiteindelijk wel. Ik werd naar een zogeheten ‘overbruggingslocatie’ gestuurd. Het is een gebouw vlak bij de Wallen. Er wonen meerdere statushouders die wachten op een woning’, vertelt Alammari. ‘Ik zou er niet langer dan een paar maanden verblijven, maar ik wacht nu al bijna een jaar.’

Ondanks de uitzichtloze woonsituatie in Amsterdam ziet Alammari het positief in. Hij droomt nog steeds van een carrière als mechanisch ingenieur bij een groot bedrijf. Daarom begint hij binnenkort bij een taalschool om net zo vloeiend Nederlands te spreken als dat hij Maleis en Arabisch spreekt.

‘Nederland is een land van vrijheid en vrede. Je kan hier alles doen wat je wil. De mensen hebben het goed, en leven met respect voor elkaar’, zegt hij. ‘Het enige wat ik zou willen is dat de Nederlandse regering wat meer aandacht heeft voor vluchtelingen die hoog zijn opgeleid. Daar zitten mensen tussen die echt heel hard willen werken en ook veel voor Nederland kunnen betekenen. Waarom wordt daar zo weinig voor gedaan? Ik zou het bijvoorbeeld prima vinden om een tijdje onbetaald als ingenieur te werken bij een bedrijf, zodat ik ervaring kan opdoen. Zou de overheid niet zo iets kunnen faciliteren?’ ●

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijks meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

